

SOSYAL POLİTİKA ÇALIŞMALARI DERGİSİ

JOURNAL OF SOCIAL POLICY STUDIES

CİLT: 24 SAYI: 64 TEMMUZ - EYLÜL 2024

T.C. AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI HAKEMLİ DERGİSİ

SOSYAL POLİTİKA ÇALIŞMALARİ DERGİSİ

Hakemli Araştırma Dergisi

Sahibi

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı adına
Hüseyin KAYA

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Aslı ÇOŞKUN

Yönetim ve İletişim

Eskişehir Yolu Söğütözü Mahallesi 2177. Sokak No: 10/A

Çankaya – ANKARA

e-posta: spcdergisi@bile.gov.tr

web: http://dergipark.gov.tr/spcd

Yayın Türü

Yaygın Süreli Yayın

E-ISSN

2651-4265

Grafik Tasarım / Uygulama

Enes ÇAĞATAY

Yapım

Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi'nde yayımlanan yazılardaki görüşler yazarına aittir.

© Her hakkı saklıdır. Dergide yer alan yazı, makale, fotoğraf ve illüstrasyonların elektronik ortamlar da dahil olmak üzere kullanma ve çoğaltılma hakları sadece Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına aittir. Yazılı ön izin olmaksızın yazıların tamamının ya da bir bölümünün çoğaltılması yasaktır.

Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi üç (3) ayda bir yayımlanır.

TÜBİTAK ULAKBİM TR Dizin tarafından dizinlenmektedir.

SOBIAD Index tarafından dizinlenmektedir.

SOSYAL POLİTİKA ÇALIŞMALARI DERGİSİ

JOURNAL OF SOCIAL POLICY STUDIES

CİLT: 24 SAYI: 64 TEMMUZ - EYLÜL 2024

T.C. AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI HAKEMLİ DERGİSİ

EDİTÖR

Doç. Dr. Olgun GÜNDÜZ

EDİTÖR YARDIMCISI

Leyla Zeynep ÇAMLI

Betül TEKBAŞ HELVACI

YAYIN KURULU

Prof. Dr. Mehmet Fatih AYSAN * Marmara Üniversitesi

Prof. Dr. Veysel BOZKURT * İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. Yücel BULUT * İstanbul Üniversitesi

Doç. Dr. Nergis DAMA * Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Doç. Dr. Azize Aslıhan NİŞANCI * Marmara Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet Merve ÖZAYDIN * Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Prof. Dr. Murat ŞENTÜRK * İstanbul Üniversitesi

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Emrah AKBAŞ * Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa ÇEVİK * Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Prof. Dr. Deniz SEZGİN EMÜLER * Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Tuncay ERGENE

Prof. Dr. Fuat GÜLLÜPİNAR * Anadolu Üniversitesi

Prof. Dr. Emine Nilgün METİN * Hacettepe Üniversitesi

Prof. Dr. Emine ÖZMETE * Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Esra Burcu SAĞLAM * Hacettepe Üniversitesi

Doç. Dr. Senem ERTAN * Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Prof. Dr. Abdulkadir ŞENKAL * Kocaeli Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet Hakan TÜRKÇAPAR * Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Prof. Dr. Betül ULUKOL * Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi

Prof. Dr. Sutay YAVUZ * Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

*Bu sayfada yer alan isimler soyadına göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

BİLİMSEL YAZIŞMA

Makaleler ile ilgili tüm soru ve yazışmalarınız için:

Leyla Zeynep ÇAMLI

Betül TEKBAŞ HELVACI

e-posta:spcdergisi@aile.gov.tr

Kıymetli Okurlarımız,

2024 senesinin üçüncü sayısı olan 64. sayımızla yeniden karşınızdayız. Bu sayıda, Yaşlılarla Umut Düzeyi, X ve Y Kuşağının Riskli Oyuna İzin Verme Durumu, Toplumsal Destek Ölçeği, Anne İstihdamı ve Kızların Kariyer Yolları, Bağlanma Stilleri ve Evlilik Beklentileri, Romanların Eğitim Yaşamları konularında yapılan çalışmalara yer veriliyor. Bir kısmı tezlerden, proje çıktılarından ve sahadan alınan verilere dayalı bu çalışmalarını, politika yapıcılara, sahadaki uygulayıcılara, alana ve alanyazına yapacağı katkılar açısından önemsedığımızı belirtmek istiyoruz.

Bu sayımızda 6 çalışmaya yer veriyoruz.

İlk çalışma Muhammed AKBAŞ ve Hatice KUMCAĞIZ tarafından birlikte kaleme alınan “Yaşlı Bireylerde Umut Düzeyinin Çeşitli Değişkenlerle İlişkisinin İncelenmesi” isimli araştırma makalesidir. Bu çalışmada, yaşlı bireylerde umut düzeyinin bazı demografik özelliklere göre (cinsiyet, aylık gelir toplamı, eğitim düzeyi ve algılanan dindarlık düzeyi) farklılaşp farklılaşmadığı incelenmektedir. Araştırmanın çalışma grubunu Samsun ilinin Bafra ilçesinde yaşayan 60 yaş ve üstündeki 72’si kadın (%54.5), 60’ı erkek (%45.5) olmak üzere toplam 132 yaşlı birey oluşturmaktadır. Buna göre eğitim düzeyine göre farklılık görülmemiş, tek farklılık algılanan dindarlık düzeyinde görülmüştür. Yaşlı bireylerin dindarlık düzeyinin umut düzeyini açıklama oranı ve umut ile ilişkisini belirlemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.

Analiz sonucuna göre dindarlık düzeyi ile umut düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

“X ve Y Kuşağı Ebeveynlerinin Riskli Oyuna İzin Verme Durumlarının İncelenmesi” isimli Esra ÜNLÜER, Rahime ÇİÇEK ve Meral TANER DERMAN tarafından birlikte yapılan İngilizce çalışma derginin ikinci makalesidir. Çalışmada, ebeveynlerin çocuklarının riskli oyuna izin verme düzeyleri tespit etmek ve düzeylerin ebeveynin kuşak bilgisi, çocuğun yaşı, çocuğun cinsiyeti, çocuğun kardeş durumu değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amaçlanmaktadır. Tarama deseninde gerçekleştirilen çalışmada 4-6 yaş çocuklarına sahip 415 ebeveyn yer almıştır. Ebeveynlerden demografik bilgileri içeren bilgi formu ve “Riskli Oyuna İzin Verme Ölçeğini” doldurmaları istenmiştir. Neticesinde ebeveynlerin en çok “az riskli yüksekliklerde oyun” ve “tehlikeli aletlerle oyuna” izin verdikleri, en az da “tehlikeli doğal unsurlara yakın oyuna” izin verdikleri görülmüştür. Ebeveynlerin riskli oyuna izin verme durumlarının ebeveynin kuşak bilgisi, çocuğun yaşı ve kardeş durumuna göre farklılaştığı tespit edilirken ebeveynin ve çocuğun cinsiyetinin etkili bir değişken olmadığı görülmüştür.

Derginin üçüncü makalesi “Algılanan Toplumsal Destek Ölçeği’nin Türkçe Formu Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi” ismiyle Didem AYDOĞAN, Suna ERYİĞİT-MADZWAMUSE, Özgür Osman DEMİR, Gökhan AKSU ve Yalçın ÖZDEMİR tarafından birlikte yapılan çalışmadır. Bu çalışmada Herrero ve Gracia (2007) tarafından geliştirilen Algılanan Toplumsal Destek Ölçeği (ATDÖ)’nün Türkçe’ye uyarlanması ve ölçeğin psikometrik özelliklerinin Türkiye’de yaşayan yetişkinler üzerinde incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada, evli 381 kişi (213 kadın, % 55.2 ve 170 erkek, % 44) yer almaktadır. Doğrulamalı faktör analiz sonuçları, ATDÖ’nün; toplumsal aidiyet, topluma dâhil olma ve toplumsal memnuniyet üzere orijinal formundaki gibi üç boyuttan oluştuğunu göstermiştir. Ayrıca çoklu grup doğrulamalı faktör analizi sonuçları, ATDÖ’nün faktör yapısının cinsiyete göre (kadın ve erkek) ölçme değişmezliğine sahip olduğunu ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra ATDÖ’nün toplam ve alt boyutları ile “İki Yönlü Sosyal Destek Ölçeği”, “Aile Sosyal Destek Alt Ölçeği” ve “Depresyon, Kaygı ve Stres Ölçeği” ölçekleriyle arasındaki

ilişkiler, ölçeğin benzerlik ve ayırt edici geçerliliği için kanıt sağlamıştır. Güvenirlik analizleri sonucu ise ölçeğin Cronbach alfa katsayılarının. 80 ile 92 arasında değiştiği görülmüştür. Bulgular, ABD'nin Türk toplumunda düşük, alt-orta ve orta sosyoekonomik düzeyde, evli bireylerde kullanılabilir, geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu ortaya koymuştur.

Dördüncü çalışma Ayşenur KARAKAŞ AYDINBAKAR tarafından kaleme alınan “Annenin İstihdamının Nesiller Arası Aktarımı ve Kızların Kariyer Yolları: 2021 Aile Yapısı Araştırması Verilerinden Kanıtlar” isimli İngilizce araştırma makalesidir. Bu çalışmada 2021 Aile Yapısı Araştırması verilerini kullanarak annenin istihdamının kızların istihdamına olan nesiller arası aktarımını araştırmaktadır. Doğrusal olasılık ve probit modellerine dayalı tahmin sonuçları, annenin istihdamı ile kızların istihdamı arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Ayrıca, multinomial lojistik regresyon sonuçları, maaşlı işçi olarak çalışan annelerin kızlarının maaşlı işçi olarak çalışma olasılığını artırdığını göstermektedir. Benzer şekilde, ücretsiz aile işçisi olarak çalışan annelerin bu istihdam durumunu kızlarına aktarma eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu kalıp, günlük işçi, işveren veya kendi işini yapan anneler için de tutarlıdır. Onlar da kızlarının benzer rollerdeki istihdamını etkilemektedir. Ayrıca tahmin bulguları kızların maaşlı işçi olma olasılıklarında yüksek eğitimin önemli bir etkisi olduğunu vurgulamaktadır, bu da daha yüksek eğitim düzeylerinin bu sonuca önemli katkı sağladığını göstermektedir. Çalışma, annenin istihdamının kızların kariyer yolları üzerindeki nesiller arası etkisine dair değerli kanıtlar sunmaktadır.

Ahmet TÜRK ve İshak AYDEMİR tarafından kaleme alınan “Y ve Z Kuşaklarının Bağlanma Stilleri ile Evlilik Beklentilerinin İncelenmesi” isimli çalışma derginin beşinci makalesidir. Çalışmada Y ve Z kuşaklarının evlilik beklentileri ile bağlanma stillerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Tarama modelinin kullanıldığı araştırmaya 542'si (%51.4) Y kuşağı ve 512'si (%48.6) Z kuşağı olmak üzere 1054 kişi katılmıştır. Katılımcıların 558'i (%52.9) kadın ve 496'sı (%47.1) erkektir. 18 ile 42 yaş aralığındaki katılımcıların yaş ortalaması $\bar{x}=23.62\pm 3.58$ 'dir. Araştırmanın verileri Kişisel Bilgi Formu, Evlilik Beklentisi Ölçeği ve Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği kullanılarak toplanmıştır.

Verilerin analizinde betimsel istatistikler ile Ki kare, bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Bulgular hem Y kuşağının hem de Z kuşağının evlilikten en önemli beklentilerinin samimiyet olduğunu, her iki kuşağın da gerçekçi olmayan-idealist evlilik beklentisine ve güvenli bağlanma stiline sahip olduğunu; bağlanma stillerinin evlilik beklentisi türlerine göre farklılaştığını göstermektedir.

Derginin altıncı ve son makalesi “Romanların Eğitim Yaşamlarının Sosyal Hizmet Çalışanları Tarafından Değerlendirilmesi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri“ ismiyle Burcu GENÇ ARSLAN ve Tarık TUNCAY tarafından kaleme alınan çalışmadır. Bu çalışmada Romanların eğitim yaşantılarının sosyal hizmet çalışanlarının penceresinden anlaşılması amaçlanmıştır. Nitel araştırma deseninin kullanıldığı bu çalışmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak 11 meslek elemanı ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Veriler Ekim-Aralık 2023 aralığında toplanmış olup MAXQDA 2024 programı ile analiz edilmiştir. Verilerin analizi sonucunda; Roman kültürü, Romanlar için eğitim, eğitime devamlılığı etkileyen sorunlar, hizmet modellerinin değerlendirilmesi ve eğitimsizlik sarmalına ilişkin çözüm önerileri olmak üzere beş ana temaya ulaşılmıştır. Araştırmanın sonucunda Roman çocukların eğitim yaşantılarını etkileyen çeşitli sosyal sorunların olduğu ve bu sorunları çözmek için aile ve okul sistemi ile koordineli çalışmalar yapılması gerekliliği sonucuna varılmıştır. Ayrıca çalışmanın bulgularından hareketle Romanlar gibi fırsat eşitsizliği yaşayan gruplar ile çalışırken okul sosyal hizmeti uygulamasının gerekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmaların faydalı olması temennisiyle iyi okumalar, selamlar...

Doç. Dr. Olgun GÜNDÜZ

Editör

İÇİNDEKİLER

- Yaşlı Bireylerde Umut Düzeyinin Çeşitli Değişkenlerle İlişkisinin İncelenmesi**
Examining the Relationship Between Hope Level and Various Variables in Elderly Individuals447
Muhammed AKBAŞ, Hatice KUMCAĞIZ
Araştırma Makalesi
- Investigation of X and Y Generation Parents' Risky Play Allowance**
X ve Y Kuşağı Ebeveynlerinin Riskli Oyuna İzin Verme Durumlarının İncelenmesi..... 465
Esra ÜNLÜER, Rahime ÇİÇEK, Meral TANER DERMAN
Araştırma Makalesi
- Algılanan Toplumsal Destek Ölçeği'nin Türkçe Formu Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi**
Perceived Community Support, Social Support, Validity, Reliability, Measurement Invariance ..491
Didem AYDOĞAN, Suna ERYİĞİT-MADZWAMUSE, Özgür Osman DEMİR, Gökhan AKSU, Yalçın ÖZDEMİR
Araştırma Makalesi
- Intergenerational Transmission of Maternal Employment and DaughtWers' Career Paths: Evidence from the 2021 Family Structure Survey**
Annenin İstihdamının Nesiller Arası Aktarımı ve Kızların Kariyer Yolları: 2021 Aile Yapısı Araştırması Verilerinden Kanıtlar 527
Ayşenur KARAKAŞ AYDINBAKAR
Araştırma Makalesi
- Y ve Z Kuşaklarının Bağlanma Stilleri İle Evlilik Beklentilerinin İncelenmesi**
Investigation of Attachment Styles and Marital Expectations of Generations Y and Z.....549
Ahmet TÜRK, İshak AYDEMİR
Araştırma Makalesi
- Romanların Eğitim Yaşamlarının Sosyal Hizmet Çalışanları Tarafından Değerlendirilmesi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri**
Evaluation of the Educational Life of Roma by Social Work Professionals: Problems and Solution Suggestions 575
Burcu GENÇ ARSLAN, Tarık TUNCAY
Araştırma Makalesi

YAŞLI BİREYLERDE UMUT DÜZEYİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Muhammed AKBAŞ¹

Hatice KUMCAĞIZ²

Öz

Bu araştırmanın amacı yaşlı bireylerde umut düzeyinin bazı demografik özelliklere göre (cinsiyet, aylık gelir toplamı, eğitim düzeyi ve algılanan dindarlık düzeyi) farklılaşp farklılaşmadığını incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu Samsun ilinin Bafra ilçesinde yaşayan 60 yaş ve üstündeki 72'si kadın (%54.5), 60'ı erkek (%45.5) olmak üzere toplam 132 yaşlı birey oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri Sürekli Umut Ölçeği ve yaşlı bireylerin sosyo-demografik özelliklerini içeren sosyo-demografik bilgi formu ile toplanmıştır. Verilerin analizinde Bağımsız örneklem t-testi, Tek Yönlü ANOVA ve Basit Doğrusal Regresyon Analizi kullanılmıştır. Yaşlı bireylerin umut düzeylerinin cinsiyete ve aylık gelir düzeyine göre farklılık gösterip göstermediği Bağımsız Örneklem t-testi ile incelenmiş ve farklılık görülmemiştir. Bunun yanı sıra yaşlı bireylerin umut düzeylerinin eğitim düzeyine ve algılanan dindarlık düzeyine göre farklılık gösterip göstermediği Tek Tönlü ANOVA Testi ile incelenmiştir. Eğitim düzeyine göre farklılık görülmemiş, tek farklılık algılanan dindarlık düzeyinde görülmüştür. Yaşlı bireylerin dindarlık düzeyinin umut düzeyini açıklama oranı ve umut ile ilişkisini belirlemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre dindarlık düzeyi ile umut düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yaşlı bireyler, umut, dindarlık düzeyi

¹ Öğretim Görevlisi., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Gerontoloji Bölümü, E-posta: muhammed.akbas@omu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1088-4618

² Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, E-posta: haticek@omu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0165-3535

AKBAŞ, M., KUMCAĞIZ, H. (2024). Yaşlı Bireylerde Umut Düzeyinin Çeşitli Değişkenlerle İlişkisinin İncelenmesi. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 24(64), 447-464. DOI:10.21560/spcd.vi.1285694

EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN HOPE LEVEL AND VARIOUS VARIABLES IN ELDERLY INDIVIDUALS

Abstract

The aim of this study is to examine whether the level of hope in elderly individuals differs according to some demographic characteristics (gender, monthly income, education level and perceived religiosity). The study group of the research consists of a total of 132 elderly individuals, aged 60 and over, 72 women (54.5%) and 60 men (45.5%), living in Bafra district of Samsun province. The data of the study were collected with the Continuous Hope Scale and a personal information form containing the socio-demographic characteristics of the elderly individuals. Independent sample t-test, One Way ANOVA and Simple Linear Regression Analysis were used in the analysis of the data. Whether the hope levels of elderly individuals differed according to gender and monthly income level was analyzed by Independent Sample t-test and no difference was found. In addition, whether the hope levels of the elderly individuals differ according to the level of education and perceived religiosity was examined with the One-Way ANOVA Test. There was no difference according to the level of education, the only difference was seen in the level of perceived religiosity. Simple linear regression analysis was conducted to determine the rate of explanation of the level of religiosity of elderly individuals on the level of hope and its relationship with hope. According to the results of the analysis, a statistically significant and positive moderate correlation was found between the level of religiosity and the level of hope.

Keywords: *Elderly individuals, hope, level of religiosity*

GİRİŞ

Yirmi birinci yüzyıl ile birlikte teknolojik gelişmelerin artmasıyla özellikle tıp ve sağlık alanında gelişmeler kaydedilmesiyle bebek ölümleri azalmakta, hastalıklara çareler bulunmakta ve dünya genelinde insan ömrü uzamaktadır. İnsan ömrünün uzamasının doğal bir sonucu olarak hem gelişmiş ülkelerde hem gelişmekte olan ülkelerde yaşlı nüfus sayısı artmaktadır. Bu durum ülkemizde de benzer seyretmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, 65 ve üzeri yaş grubundaki nüfus 2017’de 6 milyon 895 bin 385 kişi iken, son beş yılda %22,6 artarak 2022’de 8 milyon 451 bin 669 kişiye ulaşmıştır. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı ise 2017’de %8,5 iken, 2022’de %9,9’a yükselmiştir. Nüfus projeksiyonlarına göre, yaşlı nüfus oranının 2030’da %12,9, 2040’da %16,3, 2060’da %22,6 ve 2080’de %25,6 olması öngörülmektedir (TÜİK, 2023).

Nüfus yapısının değişimiyle birlikte yaşlı nüfus ve yaşlı bakımı önem kazanmıştır (Akbayrak ve Aysan, 2022, s.401). Yaşlı nüfusun zaman geçtikçe artması, tüm dünya için önem arz etmektedir. Bu demografik değişimin devletler için çeşitli sonuçları vardır. Gelişmekte olan devletler, nüfus yaşlanması ve ekonomik gelişme olgusuyla yüzleşmek zorunda kalırken gelişmiş devletler, mevcut yaşlı bireylerin gereksinimlerini gidermek için daha fazla kaynak ayırmak zorundadır (Kavurmacı ve Gündüz, 2023, s.16). Aksi takdirde yaşlı nüfusun artması toplum ve devlet üzerinde ekonomik, sosyal ve psikolojik açıdan olumsuz sonuçların meydana gelmesine sebep olabilir (Akdoğan, 2021, s.339).

Bunların yanında yaşlı bireyler hem İslam dininde hem Türk toplumunda manevi bir değere sahiptir. Yaşlı bireylere geçmişin geleceğe emaneti gözüyle bakılır (Sakar, 2023, s.184). Türk kültüründe yaşlılar bilgeliğin, deneyimin ve hayat tecrübelerinin simgesi olarak kabul edilir. Geleneksel olarak, aile yapısında önemli bir rol oynayan yaşlılar, ailenin ve toplumun birleştirici unsurları olarak görülür. İslam dini de yaşlılara saygıyı ve onlara hürmeti teşvik eder. Kur’an-ı Kerim ve hadislerde, yaşlılara iyi davranmanın, onlara yardım etmenin ve ihtiyaçlarını karşılamanın önemli bir dini sorumluluk olduğu vurgulanır. Kur’an-ı Kerim’de, “Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi ve anne babanıza iyi davranmanızı emretti. Onlardan biri veya ikisi senin yanında

yaşlanırsa onlara öf bile deme! Onları azarlama! İkisine de gönül alıcı güzel sözler söyle.” buyrulmaktadır (Kur’an-ı Kerim, 17:23). İslam inancına göre, yaşlılara yapılan iyilikler, Allah katında sevap kazandıran eylemler arasındadır ve toplumun temel değerlerinden biridir.

Özetle, şehirlerin büyümesi, nüfusun artması ve yaşlanması, sağlık ve teknolojik gelişmelerle birlikte meydana gelen yaşlı nüfus artışı, yaşlı nüfusun önemini artırmakta ve sağlık, çalışma hayatı, sosyal güvence, eğitim ve sosyal yaşam alanlarında yaşlı nüfusa yönelik politikalara daha da önem verilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Özer Baş’a (2020, s.152) göre tıpkı gençlik zamanlarında olduğu gibi bireylerin yaşlılıkta da sosyal yaşama dahil olmaları önem arz etmektedir.

Yaşlılık ve Yaşlanma

Yaşlı nüfustaki bu sürekli değişim ve gelişmeler yaşlılık ve yaşlanma terimlerini yeniden gündeme getirmiştir. Aynı anlama geldiği varsayılan bu terimler aslında farklı anlamlara sahiptirler. Bireyin hayatı boyunca büyümesini, gelişmesini ve olgunlaşmasını içeren ve çeşitli psikolojik ve fiziksel değişimleri yoğun biçimde yaşadığı döneme yaşlılık denir (Şentürk, 2020). Dünya Sağlık Örgütü ise yaşlılığı, belirli bir zaman içinde, birikimli bir şekilde insanların hücrelerinde ortaya çıkan bozulma ve bu bozulmanın giderek insanların hareketlerinde sınırlılığa sebep olması olarak tanımlamaktadır (WHO, 2015, s.25). Yaşlılık, zihinsel ve fiziksel etkinlikte azalmanın olduğu, verimlilikte ve işlevsellikte düşüşün yaşandığı, sosyal statüde değişikliğin olduğu bir dönemdir. Bu dönemde kişiler arası ilişkiler azalabilir, sağlık günden güne kötüye gidebilir (Freitas, Queiroz ve Vieira de Sousa 2010, s.405.). Yaşlı bireyler zamanla bu değişikliklere uyum sağlama becerilerini kaybedebilirler. Bu durum da yaşlı bireylerin ruh ve beden sağlığını kötü etkileyebilir (Özmete ve Dinç, 2020, s.203).

Yaşlanma ise Şentürk’e (2020) göre, insanların hayatları süresince kat ettiği mesafedir. Vücudun yapı ve fonksiyonlarının sürekli olarak azalması veya bozulmasının neticesi yaşlanma olarak tanımlanmaktadır. Yaşlanma, tüm insanlarda görülebilen evrensel bir süreçtir. Yani yaşlanma fizyolojik bir süreçken, yaşlılık zamana ve topluma göre farklılık gösterebilen bir evredir. Buradan hareketle yaşlanmanın devam eden bir süreç olduğu, yaşlılığın ise

göreceli bir terim olduğu ifade edilebilir (Çuhadar, 2019, s.85). Günümüzde aktif yaşlanma kavramı önem kazanmaktadır. Aktif yaşlanma, bireylerin yaşlandıkça fiziksel, zihinsel ve sosyal açıdan sağlıklı, üretken ve bağımsız kalmalarını destekleyen bir süreçtir. Aktif yaşlanma bireyin yaşadığı toplumun bir parçası olduğu sağlıklı yaşlanmadır. Yaşlı birey aktif yaşlanma ile daha yüksek öz düzenleme becerisine ve daha doyurucu kişiler arası ilişkilere sahip olur ve kendi yaşamını bağımsız bir şekilde özgürce yönetir. Aktif yaşlanma sayesinde yaşlı birey karşılaştığı güçlüklerle daha sağlıklı biçimde başa çıkar, hayata olumlu bir yönden bakabilir (Beşe Canpolat ve Taştı, 2022, s.451).

Emeklilikle birlikte işten ayrılma, eşin kaybedilmesi, arkadaşların kaybedilmesi yaşlı bireyin sosyal yaşamdan uzaklaşmasına neden olan belli başlı durumlardır. Bunlar bireylerin aktif yaşlanma fırsatlarını etkilemektedir. Bunların yanında yaşlanma sonucunda meydana gelen zihinsel ve fiziksel etkinlikteki azalma da yaşlı bireylerin sosyal yaşamlarını ve kişiler arası ilişkilerini etkilemektedir. Günden güne yaşlı bireyin arkadaş sayısı ve katıldığı etkinlikler azalmaktadır (İmamoğlu, 2015, s.112). Bu yüzden yaşlı bireylerin sosyal yaşama katılmaları (Pak, 2020, s.370) ve önceden gerçekleştirdikleri etkinliklere devam etmeleri yaşlılık dönemine ayak uydurabilmeleri için önem arz etmektedir (Özmete ve Dinç, 2020, s.202).

Yaşlı Bireylerde Umut

Umudun yaşlanmayı etkileyeceği göz önüne alınarak bu çalışmada yaşlı bireylerde umudun çeşitli demografik değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir. Umut, gelecekte bir olayın beklenen şekilde gerçekleşeceğine dair beslenen inanç ve güven duygusudur. Umut, insanın ulaşabileceği amaçlara sahip olması, amaçları için farklı seçenekler oluşturabilmesi ve amacı doğrultusunda hareket etme duygusudur (Tarhan, 2012, s.179). Umut, kişiyi bir hedef sahibi yapan ve bu hedefe erişmesi için onu harekete geçiren güçtür (Atik ve Kemer, 2009, s.379-390).

Snyder kendisinden önce umudu yalnızca duygu ya da yalnızca biliş olarak ele alan çalışmacıların umut hakkındaki görüşlerini derlemiş ve günümüzde en çok faydalanılan umut modellerinden birini ortaya koymuştur. Bu umut

modeline göre umut bünyesinde duygusal ve bilişsel öğeleri birlikte barındırır. Snyder (2002, s.249-275) umudu; insanların amaçlarına ulaşabilmeleri için çeşitli seçenekler oluşturabilme ve bu seçenekleri uygulamaya koyabilme yeteneği olarak ifade etmiştir. Snyder'in umut modelinin üç temel ögesi vardır. Bunlar Türkçeye amaçlar, alternatif yollar düşüncesi ve eyleyici düşünce olarak çevrilebilir (Tarhan, 2012, s.31).

Umut modelinin ilk ögesi olan amaçlar, umudun bilişsel yönüne ait olup insanların arzu ve isteklerine karşılık gelmektedir. Bir birey uzak, genel veya özel amaçlara sahip olabilirler. Amaçlar için üzerinde durulması gereken noktalardan bazıları da amaçların birey için ulaşılabilir, değerli ve belli bir seviyede belirsiz olmasıdır (Snyder, 2002, s.249-275; Snyder, 2005, s.72-84). Bireyin ulaşmasının imkansız olduğu amaçlar, bireyin hevesini kırar ve harekete geçmesini engeller. Bunun tam tersine bireyin ulaşmasının neredeyse kesin olduğu, belirsiz olmayan amaçlar da benzer şekilde bireyin motivasyonunu düşürür.

Umut modelinin ikinci ögesi olan alternatif yollar düşüncesi, bireyin amaçlarına erişebilmesi için çeşitli seçenekler üretebilme yeteneğidir. Umut modelinin son ögesi olan eyleyici düşünce ise bireyin amacı doğrultusunda ürettiği alternatif yollar için harekete geçmesi, kendisinde o isteği ve motivasyonu bulmasıdır. Birey amacına erişmek için alternatif yolları, eyleyici düşünce ile devreye sokabilir ve başarılı olabileceğine inanarak karşılaştığı zorlukları aşabilir (Snyder ve diğerleri, 1991, s.570-585). Bu noktada eyleyici düşüncenin birey için güç, istek ve motivasyon kaynağı olduğu ifade edilebilir.

Snyder (1995) umut modelindeki üç ögenin birbirinin tamamlayıcısı olduğunu, biri olmadan diğerinin tek başına yeterli olamayacağını ifade etmiştir. Öyle ki yalnızca amaçlara sahip olmak, amaçlara erişmek için alternatif yollar üretilmeden veya bu yolları uygulamaya koymayı sağlayacak temel motivasyon kaynağı olan eyleyici düşünce olmadan eksiktir. Buradan hareketle; amaçların, alternatif yollar düşüncesinin ve eyleyici düşüncenin umut modelinin ayrılmaz bileşenleri olduğu ifade edilebilir.

Umut, bireyin yaşamının her evresinde olduğu gibi yaşlılık evresinde de önemli bir kavramdır. Yaşlılık, ruhsal, bedensel, sosyal ve ekonomik sorunların baş gösterdiği bir dönemdir fakat bunlar bütün yaşlı bireyler için

geçerli değildir. Bazı yaşlılar bu dönemi daha verimli ve huzurlu geçirirler. Bu noktada umut, bireylerin sağlıklı ve verimli bir yaşlılık dönemi geçirebilmeleri adına önem arz etmektedir. Tıpkı gençlikte olduğu gibi yaşlılıkta da amaçlar, alternatif yollar düşüncesi ve eyleyici düşünce öğeleri yaşlı bireyin umuda sahip olması için gerekli olan öğelerdir (Wroblewski ve Snyder, 2005, s.217-233).

Araştırmalara bakıldığında umut düzeyi yüksek insanların gelecek amaçları hakkında daha iyimser oldukları görülmektedir (Snyder, 2002, s.249-275). Umudun düzeyi yüksek bireyler umut düzeyi düşük olan bireylere göre yaşamlarının farklı dönemlerinde daha fazla amaç edinmişler ve bu amaçlara daha fazla erişmişlerdir. Umudun düzeyi yüksek olan bireyler daha zorlu amaçlar seçebilir. Çünkü onlar amaçlarına ulaşabileceklerine dair inanca sahiptirler (Snyder ve diğerleri, 1991, s.570-585). Şahin ve diğerleri (2012), umut ve yaşamda anlamın öznel iyi oluş üzerindeki etkilerini inceledikleri araştırmada, umut ile öznel iyi oluş arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit etmişlerdir. Usta (2013) ise psikolojik iyi olma ve umut düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, umut ile psikolojik iyi olma düzeyleri arasında anlamlı bir pozitif ilişki bulmuştur. Hedayati ve Khazaei (2014) depresyon, yaşamda anlam ve umut arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmada, depresyon ile yaşamda anlam ve umut arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu gözlemlemişlerdir.

Çoğunlukla zihinsel ve bedensel becerilerin gücünü kaybettiği yaşlılık döneminde yaşlıların farklı problemleri de ortaya çıkar. Bu problemler sağlıkla, ekonomiyle, sevilen bir yakının kaybedilmesiyle, işten ayrılma süreçleriyle ilişkili problemlerdir. Tüm bunlar yaşlı bireylerin kaygılarını artırır, depresyona girmelerine ve psikolojik problemler yaşamalarına neden olur (Klavuz ve Klavuz, 2016, s.17-38). Tam bu noktada yaşlı bireylerin sahip olduğu umut, yaşadıkları problemlerle baş etmelerine yardımcı olabilir. Yaşlı insanlar yaşadıkları kayıplara karşı hayata umut ile tutunabilirler.

Türkiye’de yaşlı nüfus artışı, yaşlı nüfusa daha çok önem verilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu yüzden yaşlı bireylerle ilgili yapılacak çalışmaların Türkiye’nin yaşlı bireylere yönelik sosyal politikalar üretmesi noktasında faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle bu çalışmada yaşlı bireylerin umut düzeyleri ele alınmıştır. Çünkü yukarıdaki

açıklamalardan yola çıkarak umut kavramının yaşlılar için önemli bir kavram olduğu ifade edilebilir. Umut kavramının yanında çalışmaya yaşlı bireylerin “cinsiyet, aylık gelir toplamı, eğitim düzeyleri ve dindarlık düzeyleri” gibi bağımsız değişkenler de dahil edilmiştir. Umudun bu değişkenlerle ilişkisinin incelenmesiyle ve bu doğrultuda geliştirilecek önerilerle bu çalışmanın yaşlı bireyler için yararlı olacağı düşünülmüştür. Buna ek olarak alanyazında yaşlılarda umuda yönelik çalışmaların yeterli olmaması nedeniyle bu çalışmanın alanyazına katkı vereceği umulmuştur.

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı Samsun ilinin Bafra ilçesinde yaşayan altmış yaş ve üstündeki bireylerde umut düzeyinin bazı demografik özelliklere (cinsiyet, aylık gelir toplamı, eğitim düzeyi ve algılanan dindarlık düzeyi) farklılaşım farklılaşmadığı incelemektir. Bu amaç için iki soruya cevap aranmıştır.

1. Yaşlı bireylerin umut düzeyleri nedir?
2. Yaşlı bireylerin umut düzeyleri bazı demografik değişkenlere göre (cinsiyet, aylık gelir toplamı, eğitim düzeyi ve algılanan dindarlık düzeyi) farklılık göstermekte midir?

Araştırmanın Evreni ve Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini Samsun ilinin Bafra ilçesinde yaşayan 60 yaş ve üstündeki yaşlı bireyler, çalışma grubunu 2023 yılında Samsun ilinin Bafra ilçesinde yaşayan 60 yaş ve üstündeki 132 yaşlı birey oluşturmaktadır. Katılımcılar uygun örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Yaşlı bireylerin yaş ortalaması 67,39'dur. Yaş aralığı en düşük 60 yaş ile en yüksek 89 yaşdır.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama araçları olarak Tarhan ve Bacanlı (2015, s.1-14) tarafından geliştirilen Sürekli Umut Ölçeği ve çalışmacılar tarafından geliştirilen Sosyo-Demografik Bilgi Formu yer almıştır. Bunun yanında katılımcılara Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu verilmiştir. Ölçeklerle ilgili bilgiler aşağıda açıklanmıştır.

Sürekli Umut Ölçeği (SUÖ): 15 yaş ve daha büyük kişilerin sürekli umut düzeylerini ortaya koyabilmek için Snyder ve diğerleri (1991, s.570-585) tarafından geliştirilmiştir. Sürekli Umut Ölçeği toplamda 12 maddedir. Bu 12 maddenin 4 tanesi sürekli umut düzeyini ölçmeyen dolgu maddeleridir. Ölçek katılımcılara dağıtılmadan önce katılımcılara tanıtılmış ve katılımcılardan kensini en iyi yansıtan sayıları işaretlemeleri talep edilmiştir. Ölçekte 1 (kesinlikle yanlış), 2 (çoğunlukla yanlış), 3 (oldukça yanlış), 4 (biraz yanlış), 5 (biraz doğru), 6 (oldukça doğru), 7 (çoğunlukla doğru), 8 (kesinlikle doğru) anlamına gelmektedir. Ölçekten elde edilebilecek en düşük puan 8 en yüksek puan 64'tür. Sürekli Umut Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Syder ve diğerleri (1991) tarafından gerçekleştirilmiş ve ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu ifade edilmiştir. Tarhan ve Bacanlı (2015, s.1-14) ölçeğin Türkçeye uyarlamış ve ölçeğin Cronbach alfa iç-tutarlık katsayısı 0.84, tekrar-test güvenilirlik katsayısı alternatif yollar düşüncesi için 0.78, eyleyici düşünce 0.81, toplam puanı için 0,86 elde edilmiştir. Bu çalışmadaki katılımcılardan toplanan verilerle ulaşılan toplam puan Cronbach Alfa katsayısı 0,88'dir. Bu iç tutarlık katsayısı yüksek düzeyde bir güvenilirliğe işaret etmektedir.

Sosyo-Demografik Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından oluşturulan form, yaşlı bireylerin cinsiyet, aylık gelir toplamı, eğitim düzeyi ve algılanan dindarlık düzeyini belirlemek için oluşturulmuştur.

Araştırmanın Etik Yönü: Bu araştırma öncesinde etik izin 25.11.2022 tarihinde Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan 2022-1051 karar sayısı, 92773 sayılı dilekçe ile alınmıştır. Araştırmada yer alan katılımcılar bilgilendirilmiş ve katılımcıların onamları alınmıştır.

Verilerin Analizi

Veriler SPSS 27.00 ile analiz edilmiştir. Normal dağılım, çarpıklık ve basıklık katsayılarıyla sağlanmış ve Bağımsız Örneklem T Testi, Tek Yönlü ANOVA ve Basit Doğrusal Regresyon Analizi (Dummy değişkeni oluşturularak) teknikleri kullanılmıştır.

BULGULAR

Yaşlı Bireylerin Demografik Özellikleri

Tablo 1. Çalışma Grubuna Ait Demografik Bilgiler

Faktör	Değişkenler	Sayı	%
Cinsiyet	Kadın	72	54.5
	Erkek	60	45.5
Aylık Gelir	0 – 5500 TL	82	62.1
	5500 TL +	50	37.9
Eğitim Düzeyi	Okuryazar değil	20	15.2
	İlkokul	62	47
	Ortaokul	21	15.9
	Lise	16	12.1
	Üniversite	13	9.8
Dindarlık	Az	20	15.2
	Orta	51	38.6
	Çok	61	46.2

Tablo 1'e göre çalışma grubu 72'si kadın (%54.5), 60'ı erkek (%45.5) olmak üzere toplam 132 yaşlı bireyden meydana gelmektedir. Katılımcıların aylık gelir toplamı incelendiğinde aylık toplam geliri 5500 TL'ye kadar olanların sayısının 82 (%62.1), aylık toplam geliri 5500 TL'den fazla olanlarının sayısının 50 (%37.9) olduğu görülmektedir. Katılımcıların eğitim düzeyleri incelendiğinde okuryazar olmayanların sayısının 20 (%15.2), ilkokul mezunu olanların sayısının 62 (%47), ortaokul mezunu olanların sayısının 21 (%15.9), lise mezunu olanların sayısının 16 (%12.1), üniversite mezunu olanların sayısının 13 (%9.8) olduğu görülmektedir. Katılımcıların dindarlık düzeyleri incelendiğinde kendini az dindar olarak algılayanların sayısının 20 (%15.2), orta düzeyde dindar olarak algılayanların sayısının 51 (%38.6), çok dindar olarak algılayanların sayısının 61 (%46.2) olduğu görülmektedir.

Yaşlı Bireylerin Umut Düzeyleri

Tablo 2. Yaşlı Bireylerin Umuduna Dair Sonuçlar

Değişken	Sayı(n)	En küçük	En büyük	Ortalama	Standart Sapma
Sürekli Umut Ölçeği	132	30	62	50.31	.7.54

Tablo 2 incelendiğinde 132 katılımcı yaşlı bireyin umut puan ortalamasının $\bar{x} = 50.31$ olduğu görülmektedir.

Umudun Çeşitli Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi

İki gruptan oluşan değişkenlerde Bağımsız Örneklem t-testi ile analiz yapılmıştır.

Tablo 3. Demografik Değişkenlere İlişkin Bağımsız Örneklem t-testi Sonuçları

Cinsiyet	Ortalama	Standart Sapma	f	p
Kadın	50.23	7.89	.817	.368
Erkek	50.41	7.17		
Aylık Gelir				
0 – 5500 TL	50.14	7.59	.313	.577
5500 TL +	50.60	7.54		

Tablo 3 incelendiğinde Bağımsız Örneklem t-testi, yaşlı bireylerin umut düzeyleri arasında cinsiyete ve aylık gelir düzeyine göre farklılık görülmemektedir.

Üç ve daha fazla gruptan oluşan değişkenlerde Tek Yönlü ANOVA Testi ile analiz yapılmıştır.

Tablo 4. Demografik Değişkenlere İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Eğitim Düzeyi	Ortalama	Standart Sapma	f	P
Okuryazar değil	50.25	8.40	1.237	.299
İlkokul	51.12	6.85		
Ortaokul	47.95	8.75		
Lise	48.50	8.67		
Üniversite	52.61	5.14		
Dindarlık				
Az	39.70	7.05	53.724	.001
Orta	49.41	5.46		
Çok	54.55	5.21		

Tablo 4 incelendiğinde yapılan Tek Yönlü ANOVA Testi sonuçlarına göre yaşlı bireylerin umut düzeyleri arasında eğitim düzeyine göre bir farklılık görülmemektedir. Yaşlı bireylerin umut düzeyleri arasındaki tek farklılık yalnızca algılanan dindarlık düzeyinde görülmektedir (f: 1.237, p: .299, α : .05).

Algılanan Dindarlığa Göre Basit Doğrusal Regresyon Sonuçları

Yaşlı bireylerin dindarlık düzeyinin umut düzeyini açıklama oranı ve umut ile ilişkisini belirlemek amacıyla regresyon uygulanmıştır. Analiz sonuçları aşağıda yer alan Tablo 5'te açıklanmıştır.

Tablo 5. Dindarlık Düzeyine İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

	r(korelasyon)	Beta	t	P
Dindarlık	.674			
Az		-.463	-6.551	.001
Çok		.341	4.826	.001

Dindarlık düzeyi ± 5.61 puan hata payıyla umut düzeyinin %45'ini açıklamaktadır ($R^2=.454$, $e=5.61$). Dindarlık düzeyi ve umut düzeyi için manidar pozitif ve orta seviyede ilişki bulunmuştur ($r=.674$, $p=.001$). Yaşlı bireylerin dindarlık düzeyleri arttıkça umut düzeyleri artmaktadır. Algılanan dindarlık seviyesi

orta olanlar kriter belirlenerek Dummy değişken yapılmış ve algılanan dindarlık seviyesi az olanlar ile çok olanlar modele eklenmiştir. Basit doğrusal regresyon sonucuna göre yaşlı bireylerde dindarlık düzeyinin az ya da çok olmasının umut üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırmanın amacı yaşlı bireylerde umut düzeyinin bazı demografik özelliklere göre (cinsiyet, aylık gelir toplamı, eğitim düzeyi ve algılanan dindarlık düzeyi) farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir. Yaşlı bireylerin umut düzeylerinin cinsiyete, aylık gelir düzeyine ve eğitim düzeyine göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiş ve farklılık görülmemiştir. Bunun yanı sıra yaşlı bireylerin umut düzeylerinin algılanan dindarlık düzeyine göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiş ve tek farklılık algılanan dindarlık düzeyinde görülmüştür. Bu çalışmada yaşlı bireylerin umut düzeylerinde cinsiyete göre bir farklılık görülmediği sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazında yaşlı bireylerin umut düzeylerini cinsiyete göre inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır fakat çeşitli yaş gruplarında umut düzeyinin cinsiyete göre incelendiği çalışmalar bulunmaktadır (Kardaş, Çam, Eşkisü ve Gelibolu, 2019; Snyder ve diğerleri, 1991; Valle, Huebher ve Suldo, 2006). Bunlar içerisinde tıpkı bu çalışmada olduğu gibi umut ve cinsiyet arasında ilişkinin olmadığını, umudun cinsiyete göre farklılaşmadığını ortaya koyan çalışmalar olduğu gibi, bu çalışmanın aksine umudun cinsiyete göre farklılaştığını ortaya koyan çalışmalar da mevcuttur. Örneğin Snyder ve diğerleri (1991, s.570-585), Sürekli Umudun Ölçeği'ni geliştirme aşamasında umudun cinsiyete göre farklılaşmadığını ortaya koymuşlardır. Valle, Huebher ve Suldo (2006, s.393-406) ise ortaokul ve lise öğrencileriyle yaptıkları çalışmada; Kardaş, Çam, Eşkisü ve Gelibolu (2019, s.81-100) ise üniversite öğrencileriyle yaptıkları çalışmada umudun cinsiyete göre farklılaşmadığını belirtmişlerdir. Bu çalışmaların dışında umudun cinsiyete göre farklılaşmadığını ortaya koyan farklı çalışmalar da mevcuttur (Kabakçı ve Totan, 2013, s.40-61; Vahapoğlu, 2013; Kepenek, 2021). Hendricks-Ferguson (2006, s.189-193) kanser hastası olan çocuklarla yaptığı çalışmasında; Chang (2003, s.121-143) ise yetişkin bireylerle yaptığı

çalışmasında umudun cinsiyete göre farklılaştığını belirtmişlerdir. Benzer şekilde Shorey, Snyder, Yang ve Lewin (2003, s.685-715) de umudun cinsiyete göre farklılaştığını ortaya koymuşlardır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre yaşlı bireylerin umut düzeylerinde aylık gelir düzeyine göre bir farklılık görülmemektedir. Alanyazında yaşlı bireylerin umut düzeylerini aylık gelir düzeyine göre inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmaya dahil edilen katılımcılar emeklilik yaşı gelmiş ya da emekli olmuş katılımcılardır. Emeklilik, yaşlı bireylerin hayatlarındaki önemli bir eşiktir. Çünkü emeklilikle veya emeklilik yaşına gelmekle birlikte yaşlı bireyler aktif çalışma hayatından uzaklaşmakta ve böylelikle yaşlı bireylerin gelirleri arasındaki farklılıkları önemli ölçüde azalmaktadır. Yaşlı bireylerin umut düzeylerinin aylık gelir düzeyine göre farklılık göstermemesinde katılımcıların gelir düzeyleri arasında çok büyük farklılıkların olmaması önemli bir etken olabilir.

Yine araştırmadan elde edilen sonuçlara göre yaşlı bireylerin umut düzeylerinde eğitim düzeyine göre bir farklılık görülmemektedir. Alanyazında yaşlı bireylerin umut düzeylerini eğitim düzeyine göre inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmaya dahil edilen katılımcıların umut düzeylerinin eğitim düzeylerine göre farklılık göstermemesinde eğitim dışındaki farklı faktörlerin etkisi neden olabilir. Sağlık, gelir, başarı ve sosyal statü gibi umudu etkileyen birçok faktör bulunmaktadır.

Araştırmadan elde edilen sonuca göre yaşlı bireylerin umut düzeylerinde yalnızca dindarlık düzeyine göre bir farklılık görülmüştür. Alanyazında yaşlı bireylerin umut düzeylerini dindarlık düzeyine göre inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. İnsanların yaşlandıkça dine daha çok yöneldiğini ortaya koyan çeşitli çalışmalar mevcuttur (Sarı; 2017, s.257-264; Yörük, 2019). Örneğin Özdoğan'a (2022) göre yaşlılık dönemi bireyin kendisini ölüme en yakın hissettiği zaman olduğu için yaşlı bireyler önceki yaşam dönemlerine göre dine daha çok yönelmektedirler. Bu araştırma sonucuna göre de yaşlı bireylerin dindarlık düzeyleri arttıkça umut düzeyleri de artmaktadır. Folkman'a (2010, s.901-908) göre birçok bireyin sahip olduğu umut, kaynağını dinden almaktadır ve bu noktada umut ile inanç birbirleriyle ilişkilidir. Bunun

bir sonucu olarak da farklı dindarlık düzeyine sahip bireylerin farklı umut düzeyine sahip olması da beklenebilir.

Yaşlılık dönemi bireylerin fiziksel, psikolojik, sosyal ve çevresel değişiklikleri yoğun biçimde yaşadığı, bunun yanında aktif bir iş yaşamına sahip olmanın azaldığı bir dönemdir (Özer Baş, 2020, s.158) ve her yaşam dönemi gibi önem arz eden bir zaman dilimidir. Giderek artan yaşlı nüfus ile birlikte yaşlılara yönelik bilimsel araştırmalar ve sosyal politika uygulamaları günümüzde daha çok önem kazanmaya başlamıştır. Umut, yaşlılık alanındaki önemli kavramlardan biridir ve yaşlılık döneminin daha sağlıklı ve üretken geçirilmesi için yaşlı bireylere olumlu yönde etki etmektedir (Bilgili, 2021). Bu çalışmada 60 yaş ve üstündeki bireylerde umudun çeşitli demografik değişkenlere göre değişip değişmediğini inceledik ve bu konuda daha önce çalışılmamış değişkenleri de ele alarak alanyazına katkıda bulunmayı amaçladık. Bu araştırmada yaşlı bireylerin umut düzeylerinde yalnızca dindarlık düzeyine göre bir farklılık görüldüğü için yaşlı bireylerde dindarlık üzerinde daha çok araştırma yapılabilir. Bu çalışmanın sınırlılıklarından birisi yaşlı bireylerin dindarlık düzeyleri belirlenirken algılanan dindarlık düzeyine göre bir sınıflandırma yapılmış olmasıdır. Daha farklı bir sınıflandırma ile araştırmalar yapılabilir, yaşlılara yönelik dindarlık ölçekleri geliştirilebilir. Bunun yanında dindarlık düzeyinin umut düzeyi için farklılık oluşturmasından hareketle, yaşlı bireylerin din ve inanç hakkında daha kolay ve daha fazla bilgiye ulaşmaları ilgili kurumların ortak çalışmasıyla sağlanabilir. İnsanlar belirli yaşlardan itibaren gelişen teknolojiye uyum sağlamakta güçlük yaşamaktadırlar. Bu noktada yaşlı bireyler için teknoloji okuryazarlığı eğitimleri verilmesi, yaşlı buluşma merkezlerinin oluşturulması yaşlı bireylerin bilgiye erişmelerini ve yaşamlarını bu yeni kazanımlarla düzenlemelerini kolaylaştırabilir. Theurer ve Wister'a (2010, s.178) göre, yaşlı bireylerin daha sağlıklı bir yaşam sürdürebilmeleri için gönüllü çalışmalara yer verilebilir. Yaşlı bireylere yönelik sosyal politikalar ve araştırmalarla desteklenecek gönüllülük çalışmaları yaşlı bireylerin iyi oluş düzeylerini artırmalarına yardımcı olabilir.

KAYNAKÇA

- Akbayrak, E., ve Aysan, Ü. (2022). Yaşlı Perspektifiyle Yerinde ve Başarılı Yaşlanma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22(55), 399-427.
- Akdoğan, D. A. (2021). Yaşlılara Yönelik Sosyal Harcamalar: Türkiye ve AB Karşılaştırması. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(4), s.335-361.
- Atik, G. ve Kemer, G. (2009). Psychometric properties of children's hope scale: validity and reliability study. *Elementary Education Online*, 8(2), 379-390.
- Beşe Canpolat, Ş., ve Taştı, E. (2022). Türkiye'de Aktif Yaşlanma Endeksinde 2008-2020 Döneminde Yaşanan Değişim: Avrupa Birliği Ülkeleri İle Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22(56), 443-499.
- Bilgili, N. A. İ. L. E. (2021). Yaşlı bireylerde yaşam kalitesi ve umut. *Türkiye Klinikleri Public Health Nursing-Special Topics*, 7(1), 12-17.
- Chang, E. C. (2003). A Critical Appraisal and Extension of Hope Theory in Middle-Aged Men and Women :Is It Important to Distinguish Agency and Pathway Components?. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 22(2): 121-143.
- Çuhadar, G., S., 2019. *Türkiye'de Demografik Dönüşüm ve Aktif Yaşlanma İlişkisi: Kocaeli Örneği*. Doktora Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Folkman, S. (2010). Stres, coping and hope. *Psycho-Oncology* 19, 901-908.
- Freitas, M.C., Queiroz, T.A. and Vieira de Sousa, A.C. (2010). "The meaning of old age and the aging experience of in the elderly". *Rev Esc Enferm USP*, 44(2), 403-408.
- Hedayati, M. M., and Khazaei, M. M. (2013). An investigation of the relationship between depression, meaning in life and adult hope. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 114(2014), 598-601.
- Hendricks-Ferguson, V. (2006). Relationships of Age and Gender to Hope and Spiritual Well-Being Among Adolescents With Cancer. *Journal of Pediatric Oncology Nursing*, 23, 189-193.
- İmamoğlu, V. (2015). İleri Yaşlardaki Türklerin Yaşam Çevreleri ve Daha İyi Bir Yaşam için Öneriler. *Journal of the Faculty of Architecture*, 32(1), 105-119.
- Kabakçı, Ö. F. ve Totan, T. (2013). Effects of Social and Emotional Learning Skills on Life Satisfaction and Hope. *Journal of Theoretical Educational Science/Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 6(1), 40-61.
- Kardaş, F., Çam, Z., Eşkisü, M. ve Gelibolu, S. (2019). Gratitude, Hope, Optimism And Life Satisfaction As Predictors of Psychological Well-Being. *Eurasian Journal of Educational Research* 19(82), 81-100.

- Kavurmacı, A., ve Gündüz, H. İ. (2023). Yaşlanmanın Aile Yardımı Harcamalarına Etkisi: OECD Ülkeleri Üzerine Bir Araştırma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 23(58), 11-43.
- Kevenek, S.N. (2021). *Genç Yetişkinlerde Umut ve Sosyal Sermaye Kavramlarının Psikolojik İyi Oluş ile İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Klavuz, M. A., ve Klavuz, E. (2016). Yaşlanma Döneminde Kayıplarla Başa Çıkma Manevi Danışmanlık Hizmetlerinin Önemi. A. Ayten, M. Koç, ve N. Tınaz İçinde, *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik*: 17-38.
- Özdoğan, M.A. (2022). *Yaşlılık, Sosyal Medya ve Din*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Özer Baş, G. (2020). Yaşlı Bireylerin Konut Erişimine Yönelik Beklentileri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, "Erişebilirlik" Özel Sayısı Cilt 1, 145-164.
- Özmete, E., ve Dinç, B. (2020). Yaşlıların Göç ve Yerinde Yaşlanma Bağlamında Kentsel Dönüşüm ile İlgili Değerlendirmeleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(46), 197-234.
- Pak, M. (2020). Yaşlılarla Sosyal Hizmetlerde Yeni Paradigma: Yaşlıları Güçlendirme. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(47), 355-382. DOI: 10.21560/spcd.vi.535708
- Sarı, M. (2017). "The Impacts of The Age Factor On Religiosity". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(2): 257-264.
- Shorey, H. S., Snyder, C. R., Yang, X. and Lewin, M. R. (2003). The Role of Hope as a Mediator in Recollected Parenting, Adult Attachment and Mental Health. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 22, 685-715.
- Snyder, C. R. (2002). Hope theory: Rainbows in the mind. *Psychological inquiry*, 13(4), 249-275.
- Snyder, C. R. (2005). Teaching: The lessons of hope. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 24 (1), 72-84.
- Snyder, C. R., Harris, C., Anderson, J. R., Holleran, S. A., Irving, L. M., Sigmon, S. T., Yoshinobu, L., Gibb, J., Langelle, C. and Harney, P. (1991). The will and ways: Development and validation of an individual-differences measure of hope. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60 (4), 570-585.
- Şahin, M., Aydın, B., Sarı, S. V., Sezen, K., ve Havva, P. (2012). Öznel iyi oluşu açıklamada umut ve yaşamda anlamın rolü. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(3), 827-836.
- Şentürk, Ü., (2020). Yaşlılık Sosyolojisi- Yaşlılığın Toplumsal Yürüngeleri. Dora Yayıncılık: Bursa.
- Tarhan, S. (2012). *Umudun özyeterlik, algılanan sosyal destek ve kişilik özelliklerinden yordanması*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Tarhan, S., ve Bacanlı, H. (2015). Sürekli Umud Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *The Journal of Happiness and Well-Being*, 3(1), 1-14.
- Theurer, K., and Wister, A. (2010). Altruistic behaviour and social capital as predictors of well-being among older Canadians. *Ageing and Sociology*, 30(1), 157-181.
- TUİK (2023). Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni <http://www.tuik.gov.tr>. (Erişim Tarihi: 12/12/2024)
- Usta, F. (2013). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik iyi olma ve umut düzeyleri arasındaki ilişki*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Vahapoğlu, Z. (2013). *Önlisans Öğrencilerinin Umud Düzeyleri Ve Başarı Yönelimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı, Sakarya.
- Valle, M. F., Huebner, E. S. and Suldo, S. M. (2006). An Analysis of Hope as a Psychological Strength. *Journal of School Psychology*, 44, 393-406.
- World Health Organization. (2015). *World Report on Ageing and Health*. Luxembourg.
- Wroblewski, K. K. and Snyder, C. R. (2005). Hopeful thinking in older adults: Back to the future. *Experimental Aging Research*, 31, 217-233.
- Yörük, A. (2019). *Yaşlıların Dini ve Sosyal Yaşantıları Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme: Karaman Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. T.C. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.

INVESTIGATION OF X AND Y GENERATION PARENTS' RISKY PLAY ALLOWANCE

Esra ÜNLÜER¹

Rahime ÇİÇEK²

Meral TANER DERMAN³

Abstract

Adults may worry and prevent the child from engaging in risky play. Due to changing culture and resulting changes, each generation has different characteristics and is influential in the upbringing of the next generation as parents. That said, this study aims to determine the extent to which parents allow their child to engage in risky play and whether this differs by the generational knowledge of parents, the child's age, the child's gender, and the presence or absence of older/younger siblings. Based on survey method, this study involves 415 parents who have children aged between 4-6 years. These parents are asked to fill out the information form containing demographic information and the "Scale for Allowing Risky Play." In conclusion, this study reveals that "play at low-risk heights" and "play with dangerous tools" are plays that the parents consent to the most frequently whilst the parents allow their children to "play near dangerous natural elements" the least frequently. Notably, generational knowledge of the parents, the child's age and the presence or absence of younger/older siblings are influential in the decision to allow risky play; however, the gender of the parent and the child do not affect that decision.

Key Words: *Risky play, risk taking, early childhood, generation*

¹Assist. Prof. Dr., Kocaeli University, Faculty of Education, Department of Early Childhood Education, E-mail: esra.unluer@kocaeli.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4964-095X

²Res. Asst., Kocaeli University, Faculty of Education, Department of Early Childhood Education, E-mail: rahime.inan@kocaeli.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1611-5198

³Assoc. Prof. Dr., Bursa Uludağ University, Faculty of Education, Department of Early Childhood Education, E-mail: mtaner@uludag.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8619-3429

ÜNLÜER, E., ÇİÇEK, R., TANER DERMAN, M., (2024). Investigation of X and Y Generation Parents' Risky Play Allowance. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 24(64), 465-490. DOI:10.21560/spcd.vi.1380539

X VE Y KUŞAĞI EBEVEYNLERİNİN RİSKLİ OYUNA İZİN VERME DURUMLARININ İNCELENMESİ

Öz

Çocuklar oyun yoluyla becerilerini geliştirmektedirler ve bu gelişim süreci risk almalarını da kapsamaktadır. Riskli oyun fiziksel yaralanma ihtimali olan, heyecan verici ve müdahale gerektiren oyun türü olarak açıklanmaktadır. Yetişkinler endişe duyarak çocuğun riskli oyuna dahil olma sürecine engel olabilmektedir. Değişen kültür ve gelen değişimler neticesinde farklı özelliklere sahip kuşaklar ortaya çıkmaktadır ve ebeveyn olarak bir sonraki kuşak gelişiminde etkili olmaktadır. Mevcut çalışma ebeveynlerin çocuklarının riskli oyuna izin verme düzeyleri tespit etmek ve düzeylerin ebeveynin kuşak bilgisi, çocuğun yaşı, çocuğun cinsiyeti, çocuğun kardeş durumu değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Tarama deseninde gerçekleştirilen çalışmada 4-6 yaş çocuklarına sahip 415 ebeveyn yer almıştır. Ebeveynlerden demografik bilgileri içeren bilgi formu ve “Riskli Oyuna İzin Verme Ölçeği”ni doldurmaları istenmiştir. Neticesinde ebeveynlerin en çok “az riskli yüksekliklerde oyun” ve “tehlikeli aletlerle oyun”a izin verdikleri, en az da “tehlikeli doğal unsurlara yakın oyun”a izin verdikleri görülmüştür. Ebeveynlerin riskli oyuna izin verme durumlarının ebeveynin kuşak bilgisi, çocuğun yaşı ve kardeş durumuna göre farklılaştığı tespit edilirken ebeveynin ve çocuğun cinsiyetinin etkili bir değişken olmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Riskli oyun, risk alma, erken çocukluk, kuşaklar, ebeveyn müdahalesi

INTRODUCTION

Play refers to activity engaged in for a specific purpose for permanent learning or without any purpose, with or without rules, considering the wishes of the child (Öztürk, 2001). While playing, the child can develop behaviors and skills and have fun at the same time. During this process, the child takes some risks to continue their healthy development. Children are naturally curious; risky play provides them opportunities to experience excitement (Greenway and Hutching, 2022). The words “risk” and “danger” are often confused by adults. In a nutshell, danger can be characterized by behaviors or situations involving the possibility of harm; risk consists of actions with uncertain consequences (Ball et al., 2008). For example, sharp edges in furniture, open electrical sockets, slippery floors are a danger (Armitage, 2011). Risky play includes games that involve possible risks such as swinging, climbing, jumping, hopping, rolling, sliding, and hanging. According to Willoughby (2012), the distinguishing factor between these two words lies in “evaluability”. Risks can be evaluated by children, while danger evaluation depends on the adult. In some situations, children naturally take risks. This is what underlines risky play. Risky play enables children to experience a range of emotions in a controlled and safe environment. It allows children to take risks to overcome difficulties and look for potential frightening situations, regardless of whether they are imagined or real (Greenway and Hutching, 2022). Risky play most often occurs in children’s free games, rather than adult-organized games (Sandseter, 2007).

Risky play further refers to play that involves a risk of physical injury, is exciting and requires intervention (Sandseter, 2007). It is grouped under six categories. These categories are: play at great heights, play at high speeds, play with dangerous tools, and play near dangerous elements, rough and tumble play, and play where children can disappear (Cevher-Kalburan, 2014). Play at great heights includes behaviors such as climbing, staying on balance at a very high level from the ground, sagging/swinging, while play at high speeds involves swinging, running, cycling, and so forth. Play with dangerous tools refers to games where children can handle saws and knives, whilst play near dangerous natural elements includes games near cliffs, deep water and burning fire. Last but not least, rough and tumble play involves behaviors such

as wrestling and fighting-based games; play where children can disappear/get out of sight involves playing and exploring in an environment away from adults. Risky play is considered risky by certain environmental and individual characteristics (Sandseter, 2007). The height, steepness and roughness of the surrounding elements are environmental characteristics whilst the characteristics that increase the unknowns inherent in the play and make it more challenging are individual characteristics (Sandseter, 2009).

When children are provided necessary support and opportunity to engage in a risky play, this leads to positive outcomes such as adapting, being responsible for the consequences of their decisions, learning, problem solving and creativity development, recognizing their own potential and limitations and self-confidence, gaining body synchronization and autonomy, managing risky situations and coping with risks, and development of muscle skills (Alat et al., 2012; Ball, 2002; Christensen and Mikkelsen, 2008; Goodyear-Smith and Laidlaw, 1999; Little and Wyver, 2008; Maynard and Waters, 2007; Mitchell et al., 2006). On the contrary, children in extremely safe environments, have difficulty in defining and managing risks, have problems with self-confidence, fail to gain independence and to manage their fears and stress, tend to engage in inappropriate risks because they get bored more quickly, experience health problems due to their weight; their perception and judgment skills are negatively affected, and their mental health is adversely affected too (Ball, 2002; Bundy et al., 2009; Eager and Little, 2011; Gleave and Cole-Hamilton, 2012; Hart, 2002; Little and Wyver, 2008; Stephenson, 2003).

Parents and teachers have their doubts about risky play as they want to prevent negative consequences such as falls and injuries (Alat et al., 2012; Güler and Demir, 2016; Sicim Sevim and Bapoğlu Dümenci, 2020). Furthermore, due to urbanization in the developing world, children have fewer opportunities to experience risks. Today's ever-changing world also leads to next generations with different characteristics. Next generations can influence the characteristics and attitudes of children and adults in the world. Today, parents who have preschool-age children are mostly generation X and Y. While the generation born between 1965-1979 are individuals that respect rules, value information, are result-oriented and anxious; Generation Y, born

between 1980-1999 typically live life in the moment, want to be discovered, show high adaptability, are well-educated, insatiable, active, have optimistic attitudes (Özdemir, 2019). This generation, defined as “the generation where generational differences are most apparent”, both improved technology and enhanced cultural interactions further (Özdemir, 2019). The next generation has shorter time interval as Generation Z are born between 2000-2012 (Aydın and Başol, 2014). For this reason, it is reasonable to argue that Generation Y has a wider range of characteristics. The acquired parental attitudes developed through individual characteristics and generational characteristics and the level of intervention of parents may affect their children’s engagement in risky behavior (Cevher-Kalburan and Ivrendi, 2016; New et al., 2005). Due to safety concerns, many parents restrict their children’s play (Bundy et al., 2009; Scott et al., 1998). Previous studies have determined that the children of overprotective families fall into more risky situations (Bundy et al., 2009; Ungar, 2009).

As the views and attitudes of Generation X and Y with different characteristics on risky play may differ due to their upbringing and characteristics, it is likely that the children of these generations may also have different access to risky play. This study will reveal the views of Generation X and Y parents on risky play and their permissions to allow their children to engage in risky play based on various variables, and hopefully add to the literature. Accordingly, this study intends to answer the following questions:

- (1) To what extent do the parents allow their children to engage in risky play?
- (2) Does the extent to which the parents allow their children to engage in risky play differ by various variables (the gender of the parents, the generational knowledge of the parents, the child’s age, the child’s gender, and the presence or absence of older/younger siblings)?
- (3) Does the extent to which the parents of Generation X and Y allow their children to engage in risky play differ by various variables (the child’s age, the child’s gender, and the presence or absence of older/younger siblings)?

METHOD

This study aims to reveal various aspects of the permission of Generation X and Y parents for their children to engage in risky play. It investigates the permission of the parents for risky play by considering the age, gender of their children, the presence or absence of siblings as well as information about the generation and gender of the parents. This study draws on survey research design, which is one of the quantitative research methods. Survey design, which has high level of consistency and generalizability, involves collecting information about the characteristics, practices or views of a particular group of people selected from the research universe (Pinsonneault and Kraemer, 1993).

Participants

The study group of this research has been determined by convenience sampling method, a type of non-probability sampling. Convenience sampling method is a sampling method where one studies on a situation or sample that is the most convenient and useful until the sample reaches the required size (Cohen and Manion, 1989). The study group of this research consists of 415 parents, of Generation X and Y, who were recruited through teacher-parent message groups with the help of preschool teachers and volunteered to participate in this study. Based on the data presented by the Turkish Statistical Institute for December, 2019, the average age of the participants is between 25-29 years (TUIK, 2019). This implies that a large part of the study group consists of parents of Generation Y. Further, female participants outnumber male participants; the reason for this may be that it is mothers who usually join such teacher-parent message groups, compared to fathers (Bak et al., 2018; Tuncer, 2021).

Table 1. Data on the demographic information of the participants

Variable	Group	f	%
Gender	Female	346	83.4
	Male	69	16.6
Generation	X Generation (1965-1979)	71	17.1
	Y Generation (1980-1999)	344	82.9
	Total	415	100.0

Table 1 offers the demographic information of the parents participating in this study. 346 (83.4%) of the parents are female and 69 (16.6%) are male. 71 (17.1%) of the parents are of Generation X, whilst 344 (82.9%) are of Generation Y.

Table 2. Data on the demographic information of children of the participants

Variable	Group	f	%
Gender	Girl	193	46.5
	Boy	222	53.5
Age	4	185	44.6
	5	150	36.1
	6	80	19.3
Sibling information	Only child	123	29.6
	Having an older brother or sister	196	47.2
	Having a younger sibling	96	23.1
	Total	415	100.0

Table 2 shows that 193 (46.5%) of the children of the parents are girls and 222 (53.5%) are boys. Also, 185 (44.6%) of the children are 4 years old, 150 (36.1%) are 5 years old, and 80 (19.3%) are 6 years old. 29.6% of the children are an only child; 47.2% have an older brother or sister, and 23.1% have a younger sibling.

Data Collection Tools

This study used the “Personal Information Form” to obtain the demographic characteristics of the parents and the “Risky Play Allowance Scale” developed by Ünüvar and Kanyılmaz (2017) to determine the extent to which the parents allow their children to engage in risky play.

Personal Information Form

The “Personal Information Form” designed by the researchers consists of two parts for the characteristics of the parents and the characteristics of their children. The first part informs on the gender and age of the parents; the second part informs on the gender, age and sibling/s of the children.

Risky Play Allowance Scale

The above-mentioned scale developed by Ünüvar and Kanyılmaz (2017) consists of 21 items and four sub-dimensions as “*Play at High-Risk Heights*”, “*Play with Dangerous Tools*”, “*Play at Low-Risk Heights*” and “*Play Near Dangerous Natural Elements*”. The maximum possible score on this five-point Likert type scale is 105, and the minimum score is 21. The maximum possible score on the category of “*Play at High-Risk Heights*” is 45 and the minimum score is 9. The maximum possible score on the category of “*Play with Dangerous Tools*” is 30 and the minimum score is 6. As the category of “*Play at Low-Risk Heights*” and the category of “*Play Near Dangerous Elements*” have the same number of items, the maximum possible score on these categories is 15, and the minimum score is 3. The Cronbach’s Alpha value for the whole scale was found as .88 during the scale development phase; this value is .94 in this current study.

Data Collection and Analysis Procedure

The data were collected through an online survey that includes the “Personal Information Form” and the “Risky play Allowance Scale” applied in the teacher-parent message groups with the help of preschool teachers. The data obtained from this survey were transferred directly to the current version of the statistical program SPSS 26 (the Package for the Social Sciences, 26th edition). To test the normality of the data, the skewness and kurtosis values of the variables were calculated. The normal distribution ranges from -2 to +2 (Georger and Mallery, 2010). The analysis indicated that the data showed a normal distribution in terms of variables of the gender of the parents (skewness 1.799; kurtosis 1.243), generational knowledge of the parents (skewness 1,753; kurtosis 1,079), the child’s age (skewness -.459; kurtosis -1.135), the child’s gender (skewness -.141; kurtosis -1.1990), and the presence or absence of older/younger siblings (skewness .099; kurtosis -1.086). In this process, descriptive data analysis that includes percentages and frequencies was conducted; the Independent Sample T-Test was applied for binary comparisons, and ANOVA was performed for multiple comparisons.

FINDINGS

Table 3 shows the scores of the parents from the whole “Risky play Allowance Scale” and its sub-dimensions. Different number of items in the sub-dimensions affects the total score and average score obtained from the dimensions. For this reason, the data were examined by calculating the ratio of the average score from the sub-dimension to the maximum possible score.

- -

Table 3. Data on the scores of the parents from the whole “Risky play Allowance Scale” and its sub-dimensions

	N	Min.	Max	Mean(x)	x/max	Total score
Play at High-Risk Heights	415	9	45	17.41	0.38	7228
Play with Dangerous Tools	415	6	30.00	12.85	0.42	5333
Play at Low-Risk Heights	415	3.00	15.00	9.17	0.61	3808
Play Near Dangerous Natural Elements	415	3.00	15.00	4.64	0.30	1927
Total	415	21.00	105.00	44.09	0.41	18300

Table 3 demonstrates that the total score of the parents from the scale is less than half of the maximum possible total score from the scale ($\bar{x}/\max = 0.41$). It is also important that the parents obtained higher scores from the sub-dimension of “Play at Low-Risk Heights” compared to other sub-dimensions ($\bar{x}/\max = 0.61$), and that the score in this sub-dimension being higher than the scores from the other dimensions affects the total score. Among the sub-dimensions, the second highest score was obtained from the sub-dimension “Play with Dangerous Tools” ($\bar{x}/\max = 0.42$). The third highest score was obtained in the sub-dimension “Play at High-Risk Heights” ($\bar{x}/\max = 0.38$), and the lowest score was obtained in the sub-dimension “Play Near Dangerous Natural Elements” ($\bar{x}/\max = 0.30$).

Table 4. t-test Results on the Scores of the Parents from the whole “Risky Play Allowance Scale” and its sub-dimensions by variable of gender

Sub-dimensions	Gender	N	\bar{x}	Σ	p
Play at High-Risk Heights	Female	346	17.14	7.25	.094
	Male	69	18.76	7.7	
Play with Dangerous Tools	Female	346	12.78	6.13	.626
	Male	69	13.17	5.5	
Play at Low-Risk Heights	Female	346	9.17	3.84	.976
	Male	69	9.18	3.37	
Play Near Dangerous Natural Elements	Female	346	4.50	2.28	0.25
	Male	69	5.31	2.77	
Total	Female	346	43.62	16.72	.199
	Male	69	46.44	16.23	

*p<0,05

As can be seen in Table 4, the average score of the mothers and fathers from the sub-dimension of play at high-risk heights is 17.14 and 18.76, respectively; that of the mothers and fathers from the sub-dimension of play with dangerous tools 12.78 and 13.17, respectively. Further, the average score of the mothers and fathers from the sub-dimension of play at low-risk heights is 9.17 and 9.18, respectively, and the average score of the mothers and fathers from the sub-dimension of play with dangerous natural elements is 4.50 and 5.31, respectively. The average score of the mothers and fathers from the whole scale is 43.62 and 46.44, respectively. The results of T-Test indicate that the scores from the whole “Risky play Allowance Scale” and its sub-dimensions did not differ significantly by variable of the gender of the parents.

Table 5. t-test Results on the Scores of the Parents from the whole “Risky Play Allowance Scale” and its sub-dimensions by variable of child gender

Sub-dimensions	Child Gender	N	\bar{x}	σ	p
Play at High-Risk Heights	Girl	193	17.42	7.5	.984
	Boy	222	17.4	7.22	
Play with Dangerous Tools	Girl	193	13	6.52	.638
	Boy	222	12.72	5.57	
Play at Low-Risk Heights	Girl	193	8.9	3.84	.175
	Boy	222	9.4	3.69	
Play Near Dangerous Natural Elements	Girl	193	4.68	2.48	.716
	Boy	222	4.6	2.31	
Total	Girl	193	44.04	17.73	.95
	Boy	222	44.14	15.7	

*p<0,05

Informing on the extent to which the parents allow their children to engage in risky play by variable of the child's gender, Table 5 underlines that the average score from the sub-dimension of play at high-risk heights is 17.42 for girls and 17.40 for boys; that the average score from the sub-dimension of play with dangerous tools is 13.00 for girls and 12.72 for boys; that the average score from the sub-dimension of play at low-risk heights is 8.90 for girls and 9.40 for boys; that from the sub-dimension of play near dangerous natural elements is 4.68 for girls and 4.60 boys. The average score from the whole scale is 44.04 for girls and 44.14 for boys. The results of t-Test also indicate that the scores from the whole “Risky play Allowance Scale” and its sub-dimensions did not differ significantly by variable of the child's gender.

As can be seen in Table 6, there is no significant difference in the scores of the parents from the “Risky play Allowance Scale” and its sub-dimensions “Play at High-Risk Heights” and “Play with Dangerous Tools” by variable of the child's age. Another finding is that there is a significant difference in the scores of the parents from the sub-dimension “Play at Low-Risk Heights” between age 4 and age 6 ($p=.001$) for age 6. A significant difference is also evident in the scores of the parents from the sub-dimension “Play Near Dangerous Natural Elements” between age 5 and age 6 ($p=.002$), and between age 4 and age 6 ($p=.001$) for age 6.

Table 6. ANOVA Results on the Scores of the Parents from the whole “Risky Play Allowance Scale” and its

Sub-dimensions	Child age	N	\bar{x}	σ	Source of Variation	SS
Play at High-Risk Heights	4 years	185	17.46	7.25	Between groups	109.55
	5 years	150	16.88	7.46	Within groups	22219.34
	6 years	80	18.32	7.35	Total	22328.88
Play with Dangerous Tools	4 years	185	12.78	5.91	Between groups	33.16
	5 years	150	12.63	6.47	Within groups	15005.57
	6 years	80	13.41	5.43	Total	15038.74
Play at Low-Risk Heights	4 years	185	8.73	3.87	Between groups	106.41
	5 years	150	9.22	3.75	Within groups	5761.75
	6 years	80	10.11	3.4	Total	5868.16
Play Near Dangerous Natural Elements	4 years	185	4.38	2.14	Between groups	86.58
	5 years	150	4.47	2.26	Within groups	2274.63
	6 years	80	5.57	2.91	Total	2361.22
Total	4 years	185	43.38	16.33	Between groups	1100.84
	5 years	150	43.2	17.21	Within groups	113723.3
	6 years	80	47.42	16.12	Total	114824.14

*p<0,05

sub-dimensions by variable of child age

MS	df	F	p	Source of Difference
57.77	2	1.02	.363	
53.93	412			
	414			
16.58	2	.45	.635	
36.42	412			
	414			
53.2	2	3.8	.023	
13.98	412			6 years-4 years (p=.019; Bonferroni=1.37)
	414			
43.29	2	7.84	.000	
5.52	412			1. 6 years-5 years (p=0.002; Bonferroni=1.10)
	414			2. 6 years-4 years (p=0.001; Bonferroni=1.19)
550.42	2	1.99	.137	
276.03	412			
	414			

Table 7. ANOVA Results on the Scores of the Parents from the whole “Risky Play Allowance Scale” and its

Sub-dimensions	Sibling information	N	\bar{x}	Σ	Source of Variation	
Play at High-Risk Heights	Only child	123	19.32	8.7	Between groups	6
	Having an older brother or sister	196	16.53	6.47	Within groups	216
	Having a younger sibling	96	16.79	6.72	Total	223
Play with Dangerous Tools	Only child	123	14.45	6.88	Between groups	52
	Having an older brother/sister	196	11.83	5.37	Within groups	145
	Having a younger sibling	96	12.87	5.73	Total	150
Play at Low-Risk Heights	Only child	123	9.32	3.92	Between groups	1
	Having an older brother/sister	196	9.23	3.69	Within groups	58
	Having a younger sibling	96	8.87	3.73	Total	58
Play Near Dangerous Natural Elements	Only child	123	8.2	2.79	Between groups	5
	Having an older brother/sister	196	4.36	2.19	Within groups	23
	Having a younger sibling	96	4.51	2.09	Total	23
Total	Only child	123	48.3	19.75	Between groups	31
	Having an older brother/sister	196	41.97	14.59	Within groups	111
	Having a younger sibling	96	43.05	15.41	Total	114

*p<0,05

sub-dimensions by variable of sibling information

SS	MS	df	F	p	Source of Difference
35.6	317.79	2	6.04	.003	1. Only child- Having an older brother or sister (p=0.003; Bonferroni=2.78)
593.28	52.65	412			2. Only child- Having a younger sibling (p=0.033; Bonferroni=2.52)
328.88		414			
20.29	260.14	2	7.38	.001	
518.49	35.24	412			Only child- Having an older brother or sister (p=0.000; Bonferroni=2.62)
338.74		414			
1.99	5.99	2	.42	.656	
56.16	14.21	412			
68.16		414			
6.31	28.15	2	5.03	.007	
404.91	5.59	412			Only child- Having an older brother or sister (p=0.006; Bonferroni=.84)
61.22		414			
65.72	1582.86	2	5.84	.003	
658.43	271.01	412			Only child- Having an older brother or sister (p=0.003; Bonferroni=6.33)
824.14		414			

The results of the ANOVA test performed for the variable of the presence or absence of older/younger siblings show that the scores of the parents of only children, compared to those of children with an older brother/sister, from the whole “Risky play Allowance Scale” ($p=.003$) and from the sub-dimensions “Play at High-Risk Heights” ($p=.003$), “Play with Dangerous Tools” ($p=.000$) and “Play Near Dangerous Natural Elements” ($p=.006$) are significantly different for only children. No significant difference is evident in the sub-dimension “Play at Low-Risk Heights”. Having a younger sibling did not lead to a significant difference in the total scores from the scale and the scores from its sub-dimensions neither.

Table 8. t-test Results on the Scores of the Parents from the whole “Risky Play Allowance Scale” and its sub-dimensions by variable of generation

Sub-dimensions	Generation	N	\bar{x}	Σ	p
Play at High-Risk Heights	X	71	18.18	7.63	.335
	Y	344	17.25	7.28	
Play with Dangerous Tools	X	71	13.29	6.08	.495
	Y	344	12.75	6.02	
Play at Low-Risk Heights	X	71	9.39	3.28	.552
	Y	344	9.13	3.86	
Play Near Dangerous Natural Elements	X	71	5.56	3.1	.005
	Y	344	4.45	2.17	
Total	X	71	46.49	17.57	.183
	Y	344	43.60	16.44	

* $p<0.05$

As for the generational knowledge of the parents, Table 8 presents that the average score of the parents of Generation X and Generation Y from the sub-dimension “Play at High-Risk Heights” is 18.18 and 17.25, respectively; that the average score of the parents of Generation X and Generation Y from the sub-dimension “Play with Dangerous Tools” is 13.29 and 12.75, respectively; the average score of the parents of Generation X and Generation Y from the sub-dimension “Play at Low-Risk Heights” is 9.39 and 9.13, respectively; that of the parents of Generation X and Generation Y from the sub-dimension “Play Near Dangerous Natural Elements” is 5.56 and 4.45, respectively. The average

total score of Generation X is 46.39 whereas that of Generation Y is 43.60. The results of the T-Test reveal that the scores from the sub-dimension "Play Near Dangerous Natural Elements" varied differently by variable of generational knowledge and that this difference is for the parents of Generation X ($p=.005$). On the other hand, there is no significant difference in the total scores and the scores from other sub-dimensions.

Table 9. ANOVA Results on the Scores of the Parents of Generation X and Y from the Whole "Risky play Allowance Scale" by Research Variables

Variables	Mean		Standard Deviation		F	p	
	GenX	GenY	GenX	GenY			
Gender of the parent	Female	43.59	43.63	18.34	16.57	1.216	.271
	Male	48.87	43.3	16.76	15.2		
Gender of the child	Girl	45.92	43.53	16.55	18.04	.077	.782
	Bot	47.26	43.65	19.11	15.1		
Child age	4 years	45.75	43.60	14.31	16.60	.069	.934
	5 years	43.66	43.13	19.91	16.89		
	6 years	48.48	46.68	18.27	14.60		
Sibling information	Only child	52.42	47.54	15.38	20.42	1.557	.212
	Having an older brother or sister	43.74	41.34	17.62	13.37		
	Having a younger sibling	74.00	42.72	.	15.15		

* $p<0,05$

Table 9 demonstrates that the total score from the scale is not significantly affected by the parent's generational knowledge, and the parent's gender ($p=.271$), the child's gender ($p=.782$), age ($p=.934$) and presence or absence of siblings ($p=.212$). Based on the average scores, it is reasonable to state that the mothers of Generation X and Y allow their children to engage in risky play almost equally frequently, but the fathers of Generation X allow more frequently and the fathers of Generation Y allow very less frequently. As for the child's age, this study reveals that the parents of both generations allow their children aged 72-83 months to engage in risky play very frequently. The

last thing to mention in this regard is that the parents of Generation X who have children with younger siblings allow their children to engage in risky play very frequently, whereas those who have children with older siblings allow less frequently. It is remarkable that the scores of the parents of Generation Y did not distinctly differ by the demographics of the siblings.

DISCUSSION AND CONCLUSION

This study seeks to determine the opinions of the parents about the involvement of their children in risky play in the preschool period. The variables of this study are the gender of the parents, generational knowledge (Generation X and Generation Y), the child's gender, age and the presence or absence of older/younger siblings. This study ascertained that parents usually do not allow their children to engage in risky play. Such finding is congruent with the findings of various studies in the literature (Alat et al., 2012; Christensen and Mikkelsen, 2008; Jelleyman et al., 2019; Little et al., 2011; Sicim Sevim and Bapoğlu Dümenci, 2020). Notably, the parents allowed their children to engage in games considered as “play at low-risk heights” and “play with dangerous tools” more often than those considered as “play at high-risk heights” and “play near dangerous natural elements”. Parents and teachers restrict children's play most often on the grounds of injury and harm (Cevher Kalburan, 2014; Güler and Demir, 2016; Sicim Sevim and Bapoğlu Dümenci, 2020). It seems that during the games in these two sub-dimensions avoided by the parents more often, children are more likely to be injured or harmed. This is why the parents tend to avoid these games more.

This study also examines various aspects regarding the permission of the parents of Generation X and Y for risky play, and concludes that the two generations have a similar approach towards risky play, usually tending to prevent their children from playing games involving risky situations. This finding implies that parents take into account the characteristics of the period in which their children live in their decision-making processes regarding risky play. This restrictive tendency is present in many cultures (Francis and Lorenzo, 2006). Today, security, risks perceived as reality, individualization, fragmentation of authority and uncertainty that replaces traditional authority, which have become the basic values of society, affect the definition of parents

and shape how children are raised (Kanduran, 2020). Due to this change in society and the social pressure parents face, it seems that parents restrict risky play (Jenkins, 2006; Valentine, 1997). For today's parents, raising a child is not about coping with the risks of everyday life, but about staying away from any kind of risk (Furedi, 2013). Societal trends that limit children's access to risky outdoor play, coupled with a culturally-dominant focus on extreme safety, can pose a threat to the healthy development of children (Brussoni et al., 2012). Jenkins (2006) and Valentine (1997), moreover, reported that due to such concerns of their parents, children are increasingly turning to activities where adult supervision is high and easy, such as computers, television, music, painting, and sports. It is also known that children spend more time indoors (Christensen, 2002; Gray, 2011).

This study further examines how the gender of the parents affects the permission for risky play, and finds out that the mothers and fathers in this study adopt a similar perspective as both do not allow risky play very frequently. The findings of past research are congruent with the findings of this study (Bauer and Giles, 2019; Fagot et al., 1985; Lessard, 2007; Paquette and Bigras, 2010). Although there is no significant difference in the opinions of the mothers and fathers of both generations in this study, considering the average scores of the parents, this study ascertains that the mothers of Generation X and Y have similar scores, but the fathers of Generation Y have lower scores compared to the fathers of Generation X. When making decisions about risky play, mothers feel social pressure to be a "good mother" (Allin et al., 2014). It seems that this social pressure has been felt for many years. This is the case also for fathers too, but fathers feel such pressure more recently, relative to mothers. In recent years, when traditional ideas on fatherhood are questioned, greater societal pressures to increase male participation in family life have become central in popular culture to revive the tensions that arise in cultural structures regarding the role of the father and to reinforce and counteract dominant expectations of what good fatherhood entails (Freeman, 2003). On this, Bauer and Giles (2019) report that a good father means keeping their children away from injury and risks and a bad father is the one encouraging their children to engage in plays that may be considered as risky in their own childhood.

The child's age did not affect the permission of the parents for risky play, but children aged six are more often allowed to engage in risk games in the categories of "Play at Low-Risk Heights" and "Play Near Dangerous Natural Elements". Also, there is no significant difference in the permission of the parents of Generation X and Y for risky play by the child's age. These two findings are supported by the results of the study performed by Morrongiello and Lasenby-Lessard in 2007.

Moreover, this study reports that the permission of the parents of both generations for risky play did not differ by the child's gender. Though some studies in the literature (Morrongiello and Dawber, 2000; Morrongiello and Hogg, 2004; Morrongiello and Lasenby-Lessard, 2007) show that the permission of parents for risky play differed by the child's gender, others (Fagot et al., 1985; Karaca and Aral, 2020; Yurt and Keleş, 2021), including this study, ascertain that it did not differ.

The finding that being an only child in the family affects the permission for risky play, is supported by the findings of Karaca and Aral (2020), but not by the findings of Cevher Kalburan and İvrendi (2016). Cevher Kalburan and İvrendi (2020) found that parents with many children allow risky play more frequently.

Children's involvement in risky play in line with their skills contributes to various skills, such as problem solving, self-confidence, risky situation management, and development of muscle skills (Alat et al., 2012; Ball, 2002; Christensen and Mikkelsen, 2008; Lester and Russell, 2008; Little and Wyver, 2008; Maynard and Waters, 2007; Mitchell et al., 2006; Solly, 2015). Also, children should be offered a playing environment as safe as necessary, rather than unsupervised and endless dangers or unlimited freedom (Royal Society for the Prevention of Accidents (RoSPA); as cited in Little and Eager, 2010). Therefore, considering the finding that parents do not allow their children to engage in risky play, this study suggests that parents need to recognize the distinction between risk and danger, and be encouraged to increase their awareness in order to support their children during risky play. Also, parents may be offered trainings on risky play by preschool institutions and the Public Education Center, various resources and information through practices.

Media can also play an active role in such trainings, as it can promote voluntary participation among parents. In conclusion, further studies may conduct in-depth interviews with parents to identify other factors, different than the factors examined under this study, that affect the permission of parents for risky play, and to investigate their reactions to risky play behaviors.

REFERENCES

- Alat, Z., Akgümüş, O., and Cavali, D. (2012). Outdoor activities: Early childhood teachers' beliefs and practices. *Mersin University Journal of the Faculty of Education*, 8(3), 47-62.
- Allin, L., West, A., and Curry, S. (2014). Mother and child constructions of risk in outdoor play. *Leisure Studies*, 33(6), 644-657. <https://doi.org/10.1080/02614367.2013.841746>
- Armitage, M. (2012). Risky play is not a category—it's what children do. *Child Links*, 3, 11-14.
- Aydın, G., and Başol, O. (2014). X ve Y Kuşağı: Çalışmanın Anlamında Bir Değişme Var mı? [X and y generation: is there a change in the meaning of work?]. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 1-15. <https://doi.org/10.17339/ejovoc.41369>
- Ball, D. J. (2002). *Playgrounds-risks, benefits and choices*. HSE Books.
- Ball, D. J., Gill, T., and Spiegel, B. (2008). *Managing risk in play provision: implementation guide*. The Department for Children, Schools and Families (DCSF) and the Department for Culture, Media and Sport (DCMS). ISBN: 978-1-84775-289-5
- Bak, G., Bak, Ö., Eşidir, O. V., and Bak, A. (2018). Öğrenci velilerinin WhatsApp guruplarının oluşturulması konusundaki görüş ve önerilerinin incelenmesi [Investigation of the opinions and suggestions of the student parents on the creating of whatsapp groups]. *Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 4(14), 1100-1109. <https://doi.org/10.31576/smryj.181>
- Bauer, M. E., and Giles, A. R. (2019). Single, stay-at-home, and gay fathers' perspectives on their 4-12-year-old children's outdoor risky play behavior and 'good' fathering. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 11(5), 704-719. <https://doi.org/10.1080/2159676X.2018.1550665>
- Brussoni, M., Olsen, L. L., Pike, I., and Sleet, D. A. (2012). Risky play and children's safety: Balancing priorities for optimal child development. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 9(9), 3134-3148. <https://doi.org/10.3390/ijerph9093134>
- Bundy, A. C., Lockett, T., Tranter, P. J., Naughton, G. A., Wyver, S. R., Ragen, J., and Spies, G. (2009). The risk is that there is 'no risk': A simple, innovative intervention to increase children's activity levels. *International Journal of Early Years Education*, 17(1), 33-45. <https://doi.org/10.1080/09669760802699878>
- Cevher-Kalburan, N. (2014). Okul öncesi dönem çocuklarının dış mekânda oyun fırsatları ve ebeveyn görüşleri [Preschool children s opportunities and parents opinions regarding outdoor play]. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 3(2), s. 113-135. <https://doi.org/10.21560/spcd.21616>
- Cevher-Kalburan, N., and Ivrendi, A. (2016). Risky play and parenting styles. *Child Fam Stud*, 25, s. 355-366. <https://doi.org/10.1007/s10826-015-0236-1>

- (2002). Why more 'quality time' is not on the top of children's lists: The 'qualities of time' for children. *Children and Society*, 16(2), 77-88. <http://doi:10.1002/CHI.709>
- Christensen, P., and Mikkelsen, M. R. (2008). Jumping off and being careful: children's strategies of risk management in everyday life. *Sociology of Health and Illness*, 30, 112-130. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9566.2007.01046.x>
- Cohen, L., Manion, L., and Morrison, K. (2005). *Research methods in education*. Routledge.
- Eager, D., and Little, H. (2011). Risk deficit disorder. Retrieved from https://www.academia.edu/1479794/Risk_deficit_disorder
- George, D., and Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference (11.0 Update)*. Boston: Pearson.
- Gleave, J., and Cole-Hamilton, I. (2012). A world without play: A literature review. Retrieved from <http://www.playengland.org.uk/media/371031/a-world-without-playliterature-review-2012.pdf>
- Goodyear-Smith, F. A., and Laidlaw, T. M. (1999). The price of safety at all costs. *Nuance*, 1(7), 15-21.
- Greenway, C., and Hutching, L. (2022). Play creativity and wellbeing. Waters-Davies, J. (Ed.). *Introduction to Play*. SAGE
- Güler, B.İ., and Demir, E. (2016). Okul öncesi öğretmenlerinin riskli oyunlara yönelik görüş ve algıları [Opinions and Perceptions of Preschool Teachers towards Risky Play]. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Özel Eğitim Dergisi*, 17(2), 97-116. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.246484>
- Fagot, B. I., Kronsberg, S., and MacGregor, D. (1985). Adult responses to young children in risky situations. *Merrill-Palmer Quarterly*, 31, 385-395. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/23086092>
- Freeman, T. (2003). Loving fathers or dead beat dads: The crisis of fatherhood in popular culture. In *Gender, identity and reproduction* (pp. 33-49). Palgrave Macmillan, London. ISBN : 978-1-349-50829-7
- Hart, R. (2002). Containing children: Some lessons on planning play from New York City. *Environment and Urbanization* 14(2), 135-48. <https://doi.org/10.1177/095624780201400211>
- Jelleyman, C., McPhee, J., Brussoni, M., Bundy, A., and Duncan, S. (2019). A cross-sectional description of parental perceptions and practices related to risky and independent mobility in children: The New Zealand state of play survey. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(262), 1-19. <https://doi.org/10.3390/ijerph16020262>

- Jenkins, N. E. (2006). 'You can't wrapt hem up in cotton wool!' Constructing risk in young people's access to outdoor play. *Health, Risk and Society*, 8(4), 379–393. <https://doi.org/10.1080/13698570601008289>
- Karaca, N. H., and Aral, N. (2020). Anne babaların çocukların oynadıkları riskli oyun ile ilgili görüşlerini etkileyen etmenlerin incelenmesi [Investigation of the Factors Affecting Parents' Views on Risky Play of Children]. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 5(2), 72-86. <https://doi.org/10.37754/775458.2020.525>
- Kindleberger-Hagan, L. K., and Kuebli, J. (2007). Mothers' and fathers' socialization of preschoolers' physical risk taking. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 28, 2–14. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2006.10.007>
- Little, H., and Wyver, S. (2008). Outdoor play. Does avoiding the risks reduce the benefits?. *Australian Journal of Early Childhood*, 33 (2), 33–40. <https://doi.org/10.1177/18369391080330020>
- Maynard, T., and Waters, J. (2007). Learning in the outdoor environment: A missed opportunity? *Early Years*, 27(3), 255-265. <https://doi.org/10.1080/09575140701594400>
- McFarland, L., and Laird, S. (2017). Parents' and early childhood educators' attitudes and practices in relation to children's outdoor risky play. *Early Childhood Education Journal*, 1-10. <https://doi.org/10.1007/s10643-017-0856-8>.
- Mitchell, R., Cavanagh, M., and Eager, D. (2006). Not all risk is bad, playgrounds as a learning environment for children. *International Journal of Injury Control and Safety Promotion*, 13, 122–124. <https://doi.org/10.1080/17457300500310269>
- Morrongiello, B. A., and Bradley, M. D. (1997). Sibling power: Influence of older siblings' persuasive appeals on younger siblings' judgements about risk taking behaviours. *Injury Prevention*, 3(1), 23-28. <http://dx.doi.org/10.1136/ip.3.1.23>
- Morrongiello, B. A., and Dawber, T. (1999). Parental influences on toddlers' injury-risk behaviors: Are sons and daughters socialized differently? *Journal of Applied Developmental Psychology*, 20(2), 227–251. [https://doi.org/10.1016/S0193-3973\(99\)00015-5](https://doi.org/10.1016/S0193-3973(99)00015-5)
- Morrongiello, B. A., and Lasenby-Lessard, J. (2007). Psychological determinants of risk taking by children: an integrative model and implications for interventions. *Injury Prevention*, 13(1), 20-25. <http://dx.doi.org/10.1136/ip.2005.011296>
- Morrongiello, B. A., and Hogg, K. (2004). Mothers' reactions to children misbehaving in ways that can lead to injury: Implications for gender differences in children's risk taking and injuries. *Sex Roles*, 50(1/2), 103–118. <https://doi.org/10.1023/B:SERS.0000011076.43831.a6>
- New, R. S., Mardell, B., and Robinson, D. (2005). Early childhood education as risky business: Going beyond what's "safe" to discovering what's possible. *Early Childhood Research and Practice*, 7(2). ISSN-1524-5039

- Özdemir, N. (2019). Kuşaklararasılık ve kültürel değişme [Interaction between generations, cultural change]. *Çocuk ve Medeniyet*, 4(7), 125-149 .
- Öztürk, A. (2001). Üniversite çocuk gelişimi ve eğitim bölümü ve kız meslek lisesi öğrencileri için okul öncesi eğitimde oyun [Game in preschool education for university child development and education department and girls' vocational high school students]. *Esin Yayınları*, İstanbul.
- Paquette, D., and Bigras, M. (2010). The risky situation: A procedure for assessing the father-child activation relationship. *Early child development and care*, 180(1-2), 33-50.
- Pinsonneault, A., and Kraemer, K. (1993). Research Methodology in Management Information Systems. *Journal of Management Information Systems - Special Section: Strategic and Competitive Information Systems Archive*, 10, 75-105.
- Play England (2011). Outdoor play in danger of disappearing. Retrieved from <http://www.playengland.org.uk/news/2011/07/new-research-outdoor-play-in-danger-of-disappearing.aspx>.
- Sandseter, E. B. H. (2007). Categorizing risky play—how can we identify risk-taking in children's play? *European Early Childhood Education Research Journal*, 15(2), 237-252. <https://doi.org/10.1080/13502930701321733>.
- Scott, S., Jackson, S., and Backett-Milburn, K. (1998). Swings and roundabouts: Risk anxiety and the everyday world of children. *Sociology*, 32, 689–705. <https://doi.org/10.1177/0038038598032004004>
- Sicim Sevim, B., and Bapoğlu Dümenci, S.S.(2020). Çocukların Riskli Oyunla İlgili Algıları ile Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi [Exploring Relationship Between Children`s Perception of Risky Play and Parents` Attitudes]. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 5(1), <https://doi.org/1-1510.37754/652841.2020.511>
- Stephenson, A. (2003). Physical risk-taking: dangerous or endangered? *Early Years*, 23(1), 35-43. <https://doi.org/10.1080/0957514032000045573>
- Ungar, M. (2009). Over protective parenting: helping parents provide children the right amount of risk and responsibility. *American Journal of Family Therapy*, 37, 258–271. <https://doi.org/10.1080/01926180802534247>
- Ünüvar,P. and Kanyılmaz, E.S. (2017). 4-6 yaş çocukları için riskli oyunlara izin verme ölçeğinin geliştirilmesi [Developing risky game allowance scale for 4-6 years children]. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(22), 510-523 <https://doi.org/10.20875/makusobed.318028>
- Tuncer, N. (2021). Aileler ve öğretmenler arasındaki iletişim için güncel bir uygulama: whatsapp grubu örneği [A trend application for the communication between parents

- and teachers: whatsapp groups sample]. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(2), 1037-1063. <https://doi.org/10.24315/tred.811566>
- Valentine, G. (1997). A safe place to grow up? Parenting, perceptions of children's safety and the rural idyll. *Journal of Rural Studies*, 13(2), 137-145. [https://doi.org/10.1016/S0743-0167\(97\)83094-X](https://doi.org/10.1016/S0743-0167(97)83094-X)
- Yurt, Ö., and Keleş, S. (2021) How about a risky play? Investigation of risk levels desired by children and perceived mother monitoring, *Early Child Development and Care*, 191(5), s. 749-759. <https://doi.org/10.1080/03004430.2019.1646740>
- Yüksekbilgili, Z. (2013). Türk Tipi Y Kuşağı [Turkish type y generation]. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(45), 342-353. ISSN:1304-0278
- Willoughby, M. (2012). The value of providing for risky play in early childhood settings. *Child links*, 3, 7-10.
- Wyver, S., Little, H., Tranter, P., Naughton, G., Sandseter, E., and Bundy, A. (2010). Ten ways to restrict children's freedom to play: The problem of surplus safety. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 11(3), 263-277. <https://doi.org/10.2304/ciec.2010.11.3.263>

ALGILANAN TOPLUMSAL DESTEK ÖLÇEĞİ'NİN TÜRKÇE FORMU PSİKOMETRİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ*

Didem AYDOĞAN¹

Suna ERYİĞİT-MADZWAMUSE²

Özgür Osman DEMİR³

Gökhan AKSU⁴

Yalçın ÖZDEMİR⁵

Öz

Son yıllarda yaşanan salgın, deprem, iklim krizi, ekonomik güçlükler gibi zorlayıcı yaşam durumları karşısında algılanan toplumsal desteğin birey, aile ve daha geniş ölçüde toplumlar için sürdürülebilir iyi oluşunu sağlamada oldukça önemli olduğu gözlenmiştir. Bu konuda yapılan çalışmalarda kültürel farklılıkların bulunmasından dolayı kültürel destek ağlarının araştırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Herrero ve Gracia (2007) tarafından geliştirilen Algılanan Toplumsal Destek Ölçeği (ATDÖ)'nün Türkçe'ye uyarlanması ve ölçeğin psikometrik özelliklerinin Türkiye'de yaşayan yetişkinler üzerinde incelenmesidir. Araştırmada, evli 381 kişi (213 kadın, % 55.2 ve 170 erkek, % 44) yer almaktadır. Doğrulayıcı faktör analiz sonuçları, ATDÖ'nün; toplumsal aidiyet, topluma dâhil olma ve toplumsal memnuniyet olmak üzere orijinal formundaki gibi üç boyuttan oluştuğunu göstermiştir. Ayrıca çoklu grup doğrulayıcı faktör analizi sonuçları, ATDÖ'nün faktör yapısının cinsiyete göre (kadın ve erkek) ölçme değişmezliğine sahip olduğunu ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra ATDÖ'nün toplam ve alt boyutları ile "İki Yönlü Sosyal Destek Ölçeği", "Aile Sosyal Destek Alt Ölçeği" ve "Depresyon, Kaygı ve Stres Ölçeği" ölçekleriyle arasındaki ilişkiler, ölçeğin benzerlik ve ayırt edici geçerliliği için kanıt sağlamıştır. Güvenirlilik analizleri sonucu ise ölçeğin Cronbach alfa katsayılarının .80 ila .92 arasında değiştiği görülmüştür. Bulgular, ABD'nin Türk toplumunda düşük, alt-orta ve orta sos yo-ekonomik düzeyde, evli bireylerde kullanılabilir, geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Algılanan toplumsal destek, sosyal destek, geçerlik, güvenilirlik, ölçüm değişmezliği.

*Bu araştırma TÜBİTAK ARDEB 1001 programı tarafından desteklenen 122R058 nolu projeden hazırlanmıştır.

¹Doç.Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, E-posta: daydogan@adu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7163-3003

²Doç.Dr., University of British Columbia, Educational andamp; Counselling Psychology and Special Education, Human Development, Learning and Culture, E-posta: suna.eryigit@madzwamuse@ubc.ca ORCID: 0000-0002-1660-8577

³Dr.Öğr.Üyesi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, E-posta: ozgur.demir@hku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5073-151X

⁴Doç.Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Anabilim Dalı, E-posta: gokhanaksu@adu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2563-6112

⁵Prof.Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, E-posta: yalcin.ozdemir@adu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2698-0900

AYDOĞAN, D., ERYİĞİT-MADZWAMUSE, S., DEMİR, Ö O., AKSU, G., ÖZDEMİR, Y., (2024). Algılanan Toplumsal Destek Ölçeği'nin Türkçe Formu Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 24(64), 491-526. DOI:10.21560/spcd.vi.1394842

PERCEIVED COMMUNITY SUPPORT, SOCIAL SUPPORT, VALIDITY, RELIABILITY, MEASUREMENT INVARIANCE

Abstract

Perceived community support has become a key for the wellbeing of individuals, families and communities continuously facing life challenges such as epidemics, earthquakes, climate crises, and economic hardship. Despite its importance, evidence-based culturally-sensitive knowledge on perceived community support is very limited. In order to address this gap in the literature, the current study aims to establish the cultural adaptation of the Perceived Community Support Questionnaire (PCSQ) by investigating its psychometric properties in a Turkish sample. The sample includes 381 participants (55.2% female). Confirmatory factor analyses showed that PCSS consists of three subscales including community integration, community participation, and community satisfaction. Multi-group confirmatory factor analysis revealed that the factor structure of PCSQ has measurement invariance in relation to gender. The significant correlations between the total and subscales of PCSQ and the “Two-Way Social Support Scale”, “Family Social Support Subscale” and “Depression, Anxiety and Stress Scale” provided evidence for the convergent and discriminant validity of the PCSQ. Cronbach alpha internal consistency ranged from .80 to .92 for sub-dimensions of PCSQ indicating very good reliability. The current study provides evidence that the PCSQ is a psychometrically sound tool to assess community support within low and middle-income families residing in Turkey.

Key Words: *Perceived community support, social support, validity, reliability, measurement invariance.*

GİRİŞ

Algılanan sosyal destek, bireylerin kendi görüşlerine göre çevrelerinden ne kadar destek aldıklarını açıklayan öznel bir değerlendirmedir (Gottlieb ve Bergen, 2010). Algılanan sosyal destek bireylerin; aile, akraba, arkadaş, toplumsal gruplar, komşular, belediye, dernek, sağlık ve eğitim kurumları gibi sahip oldukları toplumsal ve sosyal ağlara olan bakış açılarını yansıtır (Gracia, 2021). Bu toplumsal ve sosyal ağların bireylerin hayatlarını ne kadar kolaylaştırdıkları, zor zamanlarda baş etmeleri için nasıl bir güç sağladığı ve ihtiyaç duydukları kaynaklara ulaşmalarında ne kadar yol gösterici olduklarına dair inançlarını bu kavram ile açıklamak mümkündür (Taylor vd., 2004). Geniş ve güçlü bir sosyal ağı içerisinde farklı sosyal destek türlerinin bir araya gelmesi, bireyin genel iyi oluşuna ve yılmazlığına önemli ölçüde katkı sunar (Eckersley vd., 2001). Bireyler güçlü bir destek sistemine sahip olduklarına inandıklarında kendilerini içinde buldukları toplumun ve yaşamın değerli, önemli, güvenli ve değer katabilen bir parçası olarak hissedeceklerinden yaşam kaliteleri ve memnuniyetleri artar. Dünya literatüründe algılanan sosyal destek çalışılmaya başlanmış olsa da kültüre bağlı farklılıkları inceleyen araştırmalar yeterli düzeyde değildir (Dambi vd., 2018). Bu çalışma da algılanan sosyal desteğin, toplumsal alanda Türkiye'nin kültürel yapı ve özellikleri çerçevesinde yetişkin ve aile gruplarında incelenmesi için ilk adımı oluşturmaktadır. Bu kapsamda mevcut çalışmada, Türkiye'de evli yetişkinlerde Herrero ve Gracia (2007) tarafından İspanya kültürü içerisinde geliştirilen Algılanan Toplumsal Destek Ölçeği'nin uyarlanması amaçlanmaktadır.

Algılanan toplumsal sosyal destek: Teorik Yapısı

Toplumsal destek; akrabalar, komşular, arkadaşlar, sosyal kuruluşlar (dini, kültürel, spor, mahalle veya sivil gruplar), yerel kurumlar ve hizmetler (aile hizmetleri, sosyal hizmetler ve sağlık hizmetleri) gibi bireyin içinde bulunduğu alt sistemlerle olan ilişkilerinin bir yansımasıdır (Valux ve Harrison, 1985). Bireylerin; içinde buldukları sosyal gruplara ait ve dahil hissettikleri, gerektiğinde yardım edip yardım alabileceklerine inandıkları, sosyal olarak kendilerini bir parçası olarak tanımlamaktan gurur ve mutluluk duydukları bir ortamın içerisinde yaşadıklarını ifade etmeleri toplumsal desteğin en güçlü belirtilerindendir (Herrero ve Gracia, 2007). Sosyal ekolojik bakış açısı

(Bronfenbrenner, 1979) ile bakıldığında ise bireyin etrafındaki sistemin her bir basamağında farklı destek olanakları bulunmaktadır. Örneğin, bireyin içinde bulunduğu geniş sistemlerden biri olarak makro sistemde, gönüllülük esaslı ile organizasyonlara ve toplumun sosyal hayatına entegrasyon ve katılım vardır. Bireyin etrafındaki en dar, bireye en yakın olan mikro sistemde ise toplumsal destek yakın ilişkiler aracılığı ile sağlanır. Mikro ve makro sistemin arasında kalan sistemlerde (mezo sistem) de sosyal ağların varlığı ve bu ağlarla olan ilişkilerin yakınlığı sosyal desteği sağlayabilir. Özellikle bu noktada araştırmacılar, toplumda daha kırılabilir / hassas gruplarda yer alan birey ve ailelerde yılmazlığın desteklenmesinde mikro sistemle birlikte, ailenin yaşadığı toplumda çevresiyle olan etkileşiminde makro düzeye de odaklanmakta ve bireyler ve ailelerin zorluklarla daha iyi başa çıkabilmelerini sağlayabilecek olumsuz koşulları değiştirmede çevrede kaynaklara erişmeyi ve kullanabilmeyi ele almaktadır (Ungar, 2013; Ungar ve Liebenberg, 2011). Tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye’de aile ve toplumun iyi oluşunu sağlayabilecek uygulama ve politikalar geliştirilmektedir. Örneğin, makro düzeyde aileyi sosyal ve ekonomik olarak destekleyebilecek Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB, 2024) tarafından sosyal yardım programları kapsamında doğum yardımı, çoklu doğum yardımı, eşi vefat etmiş kadınlara yönelik düzenli nakit yardım programı, öksüz ve yetim yardımı, asker ailelerine yönelik düzenli nakit yardım programı, asker çocuğu yardımı gibi çalışmalar sunulmaktadır. Belirtilen ekonomik sosyal destek türleri yanında, ASHB (2022), 2022-2026 dönemi Stratejik Planı’nın ilk uygulama adımı olan 2022 Yılı Performans Programı kapsamında 2021 yılında; aile bütünlüğünü korumak ve güçlendirmek, aile içi ilişkileri düzenlemek, yaşanan ya da yaşanması muhtemel sorunların çözümüne destek olmak amacıyla 81 ilde aile danışmanlığı ve hanelere Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) aracılığıyla ulaşılarak psiko-sosyal destek hizmetleri sunmuştur. (ASHB, 2022). ASDEP aracılığıyla risk altında olduğu düşünülen ancak sosyal hizmet ve sosyal yardımlara ulaşamayan ailelere öncelik verilerek, ailelerin psikososyal ve sosyoekonomik ihtiyaçlar konusunda desteklenmesi ve ailelerin ihtiyacı temelinde rehberlik ve yönlendirmenin gerçekleştirilmesi söz konusudur (Özpolat, 2022).

Toplumsal desteğin temel teorik yapısı toplumsal psikolojinin birçok ana kavramına dayanır (Herrero ve Gracia, 2007). Bu kavramların birçoğu da

ilk olarak güç dinamiklerini ve sosyal yapıları anlamak için Pierre Bourdieu tarafından ortaya çıkarılan ve ardından eğitim sosyolojisi alanına uyarlanmış olan Sosyal Sermaye Teorisi (Social Capital Theory) ile açıklanır (Perkins vd., 2002). Özellikle sosyal bağlar arasında köprü kurmak ve sosyal bağları birleştirmek, toplumsal desteği açıklamaya yardımcı olan sosyal sermaye teorisinin iki ana yönüdür (Nguyen-Trung vd., 2020). Köprü kuran sosyal bağlar (bridging social connections) bireylerin etrafındaki alt sistemlerin (akraba, arkadaş, komşular, okullar ve diğer gönüllü ya da yerel kurum/kuruluşlar) kendi arasındaki ilişkileri açıklar. Bir diğer ifadeyle bireyin içinde bulunduğu farklı sosyal gruplar arasındaki ilişkilerin ne kadar ve nasıl oluştuğunu, devam ettiğini anlamaya çalışır. Bağ kuran sosyal bağlar ise bu sosyal ağlar içindeki güveni, bağlılığı, karşılıklığı, güç dengelerinin yapısını açıklar. Sosyal Sermaye Teorisi'nden yola çıkarak, algılanan toplumsal destek üç kapsayıcı toplumsal psikoloji kavramı ile açıklanır. Birincisi, toplum hissi (sense of community) kavramı, karşılıklık, karşılıklı bağlılık, aidiyet ve büyük bir bütünün parçası olduğumuz hissini verir (Delanty, 2018). Toplum hissi aynı zamanda hem duygusal hem pratik ihtiyaçların, içinde bulunduğumuz toplum tarafından karşılanacağına olan inancımızı pekiştirir. İkincisi, komşuluk (*neighboring*) kavramıdır ve daha davranışsal boyutta, içinde bulunduğumuz sosyal grupların diğer üyeleri ile olan ilişkileri açıklar (Kloos vd., 2012). Örneğin, mahallede komşuların birbirine ne kadar destek olduğu, komşuluk ilişkilerinin ne kadar iyi olduğunu gösterir. Üçüncü kavram, kolektif yeterlilik (collective efficiency) ise içinde bulunduğumuz toplumsal grupların birlik ve beraberliği ne derece gösterdiğine olan güveni ifade eder (Sampson, 2017). Bu güven bireyleri güçlendirerek, bu gruplarla daha sıkı bağ kurmalarını ve daha aktif rol almalarını sağlar. ATDÖ'nün (Herrero ve Gracia, 2007), teorik yapısına dair bu açıklamalara dayalı olarak algılanan toplumsal destek özelliğine dair üç boyutlu bir yapı tanımlanmıştır: Bu yapı; toplumsal aitlik (toplum hissi, kişinin topluluğa bağlanma duyguları ve ait olma duygusu gibi paralel kavramlardan yararlanmaktadır); toplumsal bütünleşme (toplumsal katılıma vurgu, topluluk etkinliklerine aktif katılım veya sosyal katılım); ve toplumsal kuruluşların kullanımını (algılanan destekten, sosyal sermayeden ve bu kuruluşlardan gelen kaynakların kullanımından yararlanmak) içermektedir.

Algılanan sosyal destek ile birey ve aile iyi oluşu araştırmaları

Algılanan sosyal destek bireylerin almış olduğu fiili destekten (actual/received social support) farklı bir yapı sergilemektedir (Haber vd., 2007). Algılanan sosyal destek bireyin öznel görüşüdür ve her zaman mevcut olan sosyal destek düzeyini temsil etmemektedir. Bazı kişiler ölçeklere göre yüksek düzeyde destek almalarına rağmen yeterince destek almadıklarını dile getirebilirler. Aynı şekilde, bazı kişiler sınırlı sosyal ağ ve destek olanaklarına sahip olmalarına rağmen yeterli düzeyde desteklendiklerini hissedebilirler. Bir başka deyişle, algılanan sosyal destek düzeyinin belirlenmesi ve şekillenmesinde, bireysel değerlendirme en önemli rolü üstlenir. Algılanan ve gerçekte sahip olunan sosyal destek arasındaki bu ayrım, sosyal desteğin bireyler üzerindeki etkisini anlamak adına çok kritik bir noktadır. Sosyal desteğin öznel ve nesnel boyutlarını kıyaslayan bazı çalışmalar, gerçekte sahip olunan sosyal destekten çok algılanan sosyal desteğin bireyler üzerinde daha etkili olduğunu ortaya koymuştur (Prati ve Pietrantonio, 2007). Farklı sosyal ağlarda sosyal desteğin varlığına inanılması, bireylerin zorluklarla karşılaştıklarında baş etmelerini kolaylaştırdığından, gerçekte var olan sosyal desteğe olan ihtiyaçlarını da azaltmaktadır (Wang vd., 2014). Yapılan bazı çalışmalarda algılanan sosyal desteğin, genel iyi oluş ve ruh sağlığına iyi gelmekle birlikte karşılaşılan stresli durumlarda gerektiğinde tampon görevi görerek önleyici bir rol üstlenmiş olduğu (Roohafza vd., 2014; Taylor, 2011) göstermektedir. Bireysel boyutta, güçlü bir sosyal desteğin algılanması kişilerin zorluklarla baş etmelerinde koruyucu bir faktör olduğundan depresyon ve kaygı gibi ruh sağlığını tehdit eden yaygın sorunlarının daha az görülmesi ile sonuçlanmaktadır (Schaefer vd., 1981). Bununla birlikte Türkiye’de yürütülen kapsamlı meta analiz çalışmasında; sosyal destek ile iyi oluş değişkenleri arasında pozitif yönde orta düzeyde, depresyon ve yalnızlığın sosyal destek ile negatif yönde orta düzeyde ilişki olduğu bulunmuştur (Yalçın, 2015). Özellikle aileden hissedilen ve toplumsal ağlarda var olduğuna inanılan sosyal destek, yetişkinler için en güçlü baş etme mekanizmalarından birisi olarak ortaya çıkmıştır (Roohafza vd., 2014). Aynı zamanda çevrenin sosyal desteğini hissetmek; duygusal doğrulama, anlaşılabilirlik ve aidiyet duygusu sağladığından psikolojik iyi oluşa katkıda bulunur (Lakey ve Orehek, 2011). Bunların da ötesinde, algılanan sosyal desteğin fiziksel sağlık ile sağlık davranışlarına da olumlu etkiler

sağladığı ve bazı çalışmalarda sosyal desteğin fizyolojik süreçlere ve bağışıklık sistemine olumlu etkisini de göstermiştir (Wang vd., 2018).

Bireysel boyuta sunduğu katkıya ek olarak, algılanan toplumsal ve sosyal desteğin aile sağlığı ve işleyişine de güçlü bir etkisi olduğu (Prime vd., 2020), ebeveyn ve ailenin başa çıkmasına katkı sağladığı bulunmuştur (Tak ve McCubbin, 2002). Ayrıca algılanan sosyal destek, aile üyelerinin desteklendiklerini hissetmelerini ve duygusal bağlarının güçlenmesini sağladığından, aile içinde uyuma katkı sağlamaktadır (Galvin vd., 2015). Bir başka çalışmada ise, otizm spektrum bozukluğu olan çocuğa sahip ebeveynlerde algılanan toplumsal desteğin aile yılmazlığını açıklamada önemli bir faktör olduğu görülmüştür (Hayes vd., 2023). Bu durum özellikle çocuk yetiştirme sürecinde olan ailelerde ek bir (additional) koruyucu rol üstlenir (Izzo vd., 2014).

Algılanan toplumsal/sosyal destek ölçekleri

Toplumsal desteğin, toplumsal ruh sağlığı açısından önemi bir dizi araştırma sonuçlarıyla ortaya konulurken, Türkiye'de yürütülen güncel çalışmalarda yetişkinlerde bireysel düzeyde sosyal desteği değerlendiren sınırlı ölçme aracı bulunmaktadır (örn. Boz Semerci ve Tayfur Ekmekçi, 2020). Bunun yanı sıra aile düzeyinde, özellikle de ailenin yaşadığı stresli ve kriz dönemlerinde sosyal destekten bir başa çıkma aracı olarak nasıl yararlandığını değerlendiren alt ölçekler (örn. Gökler Danışman ve Köksal, 2011) ve yetişkinlerin aile üyeleri tarafından sağlanan farklı destek türlerine ilişkilerin algılarını değerlendiren ölçme araçları (örn. Zanon vd., 2023) bulunmaktadır. Bunlara ek olarak aile alanında var olan ölçme araçlarından biri de yetersizliğe sahip çocuğu olan anne babaların sosyal destek algılarını; duygusal bilgi, bakım, yakın ilişki ve maddi destek türünde değerlendiren Aile Destek Ölçeği ve yenilenmiş versiyonudur (Kaner, 2003; Kaner 2010). Bu ölçeklerin yanı sıra sosyal desteği ağırlıklı olarak çocuk ve genç gruplarda inceleyen ölçme araçlarının yaygın kullanıldığı dikkat çekmektedir (Eker ve Arkar, 1995; Eker vd., 2001; Kapıkıran ve Acun-Kapıkıran, 2010; Yıldırım, 1997). Yıldırım (1997), algılanan sosyal desteği aile, akraba, arkadaş, öğretmen ve toplum destek türleri açısından değerlendirirken; Kapıkıran ve Acun-Kapıkıran (2010) üniversite öğrenci grubunda duygusal ve araçsal desteği

incelenmektedir. Ayrıca alan yazında algılanan sosyal desteği; aile, arkadaş ve özel bir insandan alınan sosyal destek bağlamında değerlendiren; üniversite öğrencisi, medikal ve psikiyatrik/psikolojik problemi olan yetişkinlerde sosyal desteği değerlendiren ölçme araçları bulunmaktadır (Eker ve Arkar, 1995; Eker vd., 2001). Türkiye örneklemi üzerine geliştirilmiş ya da uyarlama çalışması yapılmış olan ölçme araçlarının önemli bir kısmının aile, arkadaş, özel ilişki gibi bireyin yakın çevresinden hissettiği sosyal desteğe odaklandığı görülmektedir. Tüm bunlarla birlikte, Türkiye’de kullanılmakta olan toplumsal destek ölçekleri dikkate alındığında, ATDÖ’nün mevcut toplumsal veya sosyal destek ölçeklerinden en önemli farklarından biri örneklem grubunun, geniş yaş aralığı ve önceki örneklem gruplarının yaş aralığı dışındaki bireyleri de kapsayacak biçimde seçilmiş olmasıdır. Mevcut toplumsal/sosyal destek ölçekleri incelendiğinde dar bir yaş aralığı (örn. çocuklar, ortaokul öğrencileri, üniversite öğrencileri) veya spesifik grupların (örn. hasta gruplar) ön plana çıkarıldığı bir yapı görülmektedir (örn. Eker vd., 2001; Yıldırım, 1997). Ancak yetişkinlerde sosyal desteği değerlendiren oldukça sınırlı ölçme aracına rastlanmıştır (örn. Boz Semerci ve Tayfur Ekmekçi, 2020; Zanon vd., 2023).

Kapsadığı örneklem grubuna ek olarak, ATDÖ’nün mevcut benzer ölçeklerden bir diğer önemli farkı ise toplumsal desteği ele alış biçimidir. Diğer çalışmalar incelendiğinde, alınmış olan desteğin sınırı yakın çevre olarak belirlenmiştir. Bu yakın çevre; aile, arkadaş grupları, öğretmenler ve yakınındaki diğer insanlar (örn. Yıldırım, 1997; Eker vd., 1995) veya aile üyeleriyle (Zanon vd., 2023) sınırlandırılmaktadır. ATDÖ yapısı gereği toplumu bir bütün olarak, daha genel anlamda ele almaktadır. Topluma ait hissetme, topluma dahil olma ve toplumsal memnuniyet boyutları ile birlikte daha geniş çerçevede; dernekleri, yardım kuruluşlarını, mahalleyi ve kişilerin yer aldığı diğer toplulukları kapsamaktadır. Yani ATDÖ sahip olduğu örneklem grubu ve toplumu ele alış şekli ile diğer ölçeklerden daha kapsayıcı bir yapı sunmaktadır. Bu duruma ek olarak toplumsal desteği sadece “almak” olarak ele almaması, desteğin karşılıklı yapısı gereği birey tarafından topluma verilen bölümün ihmal edilmemesi de mevcut ölçek için önemli bir fark olarak görülmektedir. ATDÖ’nün en önemli özelliklerinden bir tanesi de bu kapsayıcı yapısını pratikte uygulanabilir boyuta indirgeyebilmesidir. Toplamda 14 madde gibi kısa bir ölçek yapısı ile üç boyutu bu kapsamda ele almış olması

ölçme aracını güçlü kılan bir başka niteliği konumundadır. Bu durum dikkate alındığında, daha pratik bir şekilde uygulanabilir kılmasının önemi daha net ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda mevcut araştırmanın amacı Türk kültürüne uygun, kapsayıcı ve pratik bir Algılanan Toplumsal Destek Ölçeği' nin (Herrero ve Gracia (2007) Türkçe uyarlama çalışmasını gerçekleştirmektedir.

Öte yandan algılanan toplumsal destek, önemine rağmen araştırma ve teori gelişimi açısından yakın ilişki ve aile desteklerine göre daha yavaş ilerlemektedir. Toplumsal desteğin daha iyi anlaşılması ve araştırılması için daha çok araştırmaya ve bu araştırmalarda kullanılacak ölçme araçlarına ihtiyaç vardır. Toplumsal desteğin disiplinler arası bir şekilde anlaşılması da kavramın yaygın bir şekilde kullanılıp sosyal bilimler alanında bireylerin iyi oluş ve yılmazlığına yönelik birçok çalışmaya önemli bir katkı sunmasını sağlayacaktır. Bununla birlikte Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2023), yoksulluk ve yaşam koşulları istatistikleri, toplumda bireylerin %31'inin yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında olduğunu ve yaş grupları açısından da 18 yaş ve üstü %54.6'sının bu risk grubunda bulunduğu tespit edilmiştir. Özellikle de düşük gelirden dolayı yaşanan güçlüklerin, ailelerin sosyal hayata katılımında ve topluma entegre olabilmelerinin önünde önemli bir engel oluşturduğu bilinmektedir (örn. Aksan, 2012; Koray, 2010). Toplulukçu değerlerin bir taraftan korunmaya çalışıldığı ama öte yandan bireysellik özelliklerinin de son yıllarda gözlemlendiği Türkiye'de, algılanan toplumsal desteğin ele alınması sosyal bağlama dayalı özellikler hakkında da önemli bir veri sağlamış olacaktır. Bu şekilde algılanan toplumsal desteğin kültürel bağlama dayalı özelliklerinin tanımlanması, uygulama ve politikalar geliştirmeye bir kaynak sağlayacaktır. Çalışmanın bu yönüyle alanda önemli bir boşluğu gidermesi beklenmektedir.

YÖNTEM

Çalışma grubu

Bu çalışma Türkiye'nin Aydın ilinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçsal örnekleme yönteminin ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Büyüköztürk vd., 2015). Örneklemin belirlenmesinde kullanılan ölçütler en az ilkokul eğitim düzeyinde olma ve evli olma olarak belirlenmiştir. Bu şekilde araştırmada yaşları 23 ile 68

arasında değişen ($Ort = 42.12$; $ss = 8.98$), toplam 383 katılımcı (213 kadın, % 55.2 ve 170 erkek, % 44) evli birey yer almıştır. 3 katılımcı cinsiyetini belirtmemiştir. Katılımcıların evlilik süreleri ise 1-45 yıl arasında değişmekte olup, ortalama evlilik süreleri 16 yıldır ($ss:10.08$) ve 347'si (%89.9) en az bir çocuğa sahiptir. Araştırma grubunda yer alan katılımcıların sosyo-ekonomik durum bilgisi (eğitim durumu, bir işte çalışma durumları, eve giren toplam aylık gelir miktarı, ailenin kendi gelir düzeyini nasıl değerlendirmiş olduğu ve ev geçimini sağlamaya yönelik değerlendirme bilgisi) Tablo 1'de özetlenmiştir. Araştırmanın yapıldığı dönemde Türkiye'de asgari ücret 8.506 TL (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2023) ve yoksulluk sınırı Mart 2023 tarihinde 31.241,48 TL iken, Nisan 2023 tarihinde 33.014,66 TL olduğu görülmektedir (TÜRK-İŞ, 2023). Buna göre katılımcıların eve giren aylık gelir durum bilgisi dikkate alındığında, çalışma grubunda yer alan katılımcıların büyük bir çoğunluğunun gelir durumunun ($n = 331$, %85.8) yoksulluk sınırı altında olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra ailelerin 171'i (% 46.9) gelir durumlarını düşük ve alt-orta gelir, 175'i (% 45.3) ise orta gelir olarak değerlendirmekte ve araştırma grubunun büyük bir çoğunluğunun toplam aylık gelirlerine göre evlerini geçindirmede zorlandıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

	f	Toplam %
Eğitim durumu		
İlkokul	60	15.6
Ortaokul	36	9.3
Lise	71	18.4
Ön Lisans	43	11.1
Lisans	149	38.6
Lisansüstü	26	6.7
Yaşamlarının büyük bir çoğunluğunun geçirdiği yer		
İl	195	63.5
İlçe	132	15.5
Köy	30	10
Bir işte çalışma durumu		
Hayır	96	24.9

Evet	288	74.6
Eve giren toplam aylık gelir miktarı		
0-5000	10	2.6
5001-8500	35	9.1
8501-12.000	62	16.1
12.001-16.000	74	19.2
16.001-22.000	90	23.3
22.001-30.000	60	15.5
30.0001 ve üzeri	52	13.5
Aile gelir düzeyinde değerlendirme durumu		
Düşük Gelirli	46	11.9
Alt-Orta Gelirli	135	35.0
Orta Gelirli	175	45.3
Üst-Orta Gelirli	28	7.2
Aile gelir düzeyine göre evin geçimini değerlendirme		
Çok zor	53	13.7
Zor	245	63.5
Kolay	87	22.5

Not. Araştırmanın yapıldığı dönemde asgari ücret 8.506 TL.

Demografik bilgilerinin yanı sıra, çalışmada katılımcılara son bir yılda en çok zaman geçirdikleri toplulukları belirlemek üzere, katılımcılara farklı topluluk bilgilerinin yer aldığı bir liste verilmiştir. Katılımcıların en fazla zaman geçirdikleri topluluklar sırasıyla; düzenli görüşülen arkadaş grupları ($n = 268$, % 61.7), sık görüşülen akraba çevresi ($n = 238$, % 61.7), mahalle, apartman ya da site grupları / topluluklar ($n = 139$, % 36), okul-aile birliği veya sınıf grupları ($n = 92$, % 23.8), meslek toplulukları ve iş yeri grupları ($n = 75$, %19.4), ibadet etmek için bir araya gelen gruplar ($n = 42$; % 10.9), spor kulüpleri ya da dernekler ($n = 41$, % 10.6), sivil toplum kuruluşları ($n = 25$; % 6.5), sendika ($n = 23$, % 6), sosyal yardımlaşma kurumları ($n = 12$, % 3.1) ve Kültür ve Dayanışma Derneği'dir ($n = 12$, % 3.1). Bu topluluklara ek olarak listede yer almayan ancak katılımcıların belirttiği diğer topluluklar ise hobi ve etkinlik (dikiş kursu, aşçılar grubu, doğa yürüyüşü grubu, ritim atölyesi) gruplarıdır.

Veri toplama araçları

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından geliştirilen bu formla evli bireylerin cinsiyet, yaş, eğitim durumu, yaşanan yer, evlilik süresi ve çocuk bilgileri istenmiştir. Ayrıca bu formda ailenin ekonomik durumuna ilişkin çalışma durumları, eve giren toplam aylık gelir durumu, ailenin gelirini değerlendirme düzeyi, aile aylık gelir durumuna göre evi geçindirmenin ne kadar kolay ya da zor olduğunu değerlendiren sorular yer almaktadır.

Algılanan toplumsal destek ölçeği (perceived community support questionnaire, PCSQ; ATDÖ): ATDÖ, Herrero ve Gracia (2007) tarafından yetişkinlerde algılanan toplumsal desteği ölçmek amacıyla İspanya kültüründe geliştirilmiştir. Katılımcılardan ölçek maddelerini cevaplamadan önce son bir yılda yer aldıkları topluluklardan en fazla hangisinde zaman geçirdiklerini belirtmeleri istenmiştir. Bu topluluklar; spor kulüpleri ya da dernekleri, kültür ve dayanışma derneğinin, sosyal yardımlaşma kurumlarını, meslek toplulukları ve iş yeri gruplarını, sivil toplum kuruluşlarını, sendikaları, ibadet etmek için bir araya gelen gruplar / toplulukları, mahalle, apartman ya da site gruplarını, okul-aile birliği veya sınıf gruplarını, sık görüşülen akraba çevresi / gruplarını, düzenli görüşülen arkadaş gruplarını kapsamaktadır. Eğer katılımcılar birden fazla topluluğu işaretlemişlerse, bunların arasından en çok zaman geçirmiş olduklarını düşünerek ATDÖ'nün cevaplamaları belirtilmiştir. Ölçeğin üç boyutu bulunmaktadır: (I) Toplumsal aidiyet boyutu, dört maddeden oluşmakta ve kişinin bir topluluğa veya bir mahalleye aidiyet duygusunu ve o topluluğa bağlılığını değerlendirmektedir (örn. İçinde bulunduğum topluluğa ait hissedirim), (II) Topluma dâhil olma boyutu, beş maddeden oluşmakta ve kişinin bulunduğu toplumda sosyal faaliyetlere ya da toplumsal aktivitelere ne derece katıldığını değerlendirmektedir (örn. *Bu topluluklarla gönüllülük çalışmalarında bulunurum*), (III) Toplumsal memnuniyet boyutu ise katılımcının eğlence ve spor kulüpleri ve hizmetleri, toplumdaki siyasi ve sivil dernekler ve benzerleri gibi gönüllü grup ve kuruluşlardan algıladığı desteğin derecesini değerlendirmektedir (örn. *Bu topluluklarda ihtiyacım olduğunda bana iyi gelecek birileri vardır*). Ölçeğin orijinal formunda “toplumsal kuruluşlar” boyutunda yer alan maddelerin içeriği dikkate alınarak, bu boyutun Türkçe karşılığında “toplumsal memnuniyet” olarak isimlendirilmiştir. Ölçeğin topluluk kuruluşlarının kullanımında yer alan

maddeler kişinin bulunduğu topluluklarda sıkıntılı zamanlarında aldığı duygusal destek ve bu topluluklarda yer almakla kendini nasıl hissettiği ile ilgilidir. Ölçek 14 maddeden oluşmakta olup, orijinal ölçek 5'li Likert tipi (1 = *Tamamen katılmıyorum*; 5 = *Tamamen katılıyorum*) bir ölçme aracıdır. Ölçeğin Türkçe formunda ise çeviri uzman görüşleri ve uygulanacak olan hedef grubun özelliği dikkate alınarak ölçeğin derecelendirilmesi 1 = *Bana hiç uygun değil*, 2 = *Bana biraz uygun*, 3 = *Bana oldukça uygun* ve 4 = *Bana tamamen uygun* olmak üzere 4'lü bir derecelendirmenin kullanılmasına karar verilmiştir. Ölçekten alınan yüksek puanlar, algılanan toplumsal desteğin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Orijinal ölçeğin Cronbach alfa katsayıları .75 ila .88 arasında değişmektedir.

ATDÖ'nün benzer ölçek geçerliliğini (convergent validity) değerlendirmek üzere İki Yönlü Sosyal Destek Ölçeği (İYSDÖ) ve Aile Sosyal Destek alt ölçeği (ASDÖ) kullanılmıştır.

İki yönlü sosyal destek ölçeği (İYSDÖ): Shakespeare-Finch ve Obst (2011) tarafından geliştirilmiştir, Boz Semerci ve Tayfur Ekmekci (2020) tarafından 'Türkçe' ye uyarlama çalışması yapılmıştır. İYSDÖ bireylerin hem çevreden aldığı sosyal desteği hem de çevrelerine sunduğu sosyal desteği değerlendirmektedir. Ölçek; duygusal destek alma boyutu 7 madde (örn. *Yaşamımda duygusal destek alabileceğim birisi var*), araçsal destek alma boyutu 4 madde (örn. *Finansal olarak bana yardım edecek birileri var*), duygusal destek verme boyutu 5 madde (örn. *Yapacakları işlerde yardım aradıklarında insanların yardım istediği kişiyim*) ve araçsal destek verme boyutu 5 madde (örn. *Başkalarının problemlerini dinlemek için yanlarında olurum*) olmak üzere 21 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, 6'lı Likert derecelendirme (1= *Hiçbir zaman*; 6 = *Her zaman*) üzerinde yanıtlanmaktadır. Ölçeğin bu çalışma için Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı alınan duygusal destek için .92, araçsal destek alma için .91, duygusal destek verme için .81 ve araçsal destek verme için .87 olarak hesaplanmıştır.

Aile Sosyal Destek Alt Ölçeği (ASDÖ): Ailedeki koruyucu bir etken olarak sosyal desteği ölçmek amacıyla, Gardner ve diğerleri (2008) tarafından geliştirilen, Gökler-Danışman ve Köksal (2011) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan Ailedeki Koruyucu Etkenler Ölçeği' nin, sosyal destek alt ölçeği

kullanılmıştır. Ölçeğin aile sosyal destek alt-ölçeği, 4 maddeden oluşmakta ve ailenin, kendilerine destek veren, onları önemseyen ve güvenebilecekleri kişilerle ilişkilerinin düzeyini değerlendirmektedir (örn. *Aile olarak, yaşamımızda bizi önemseyen ve bizimle ilgilenen en az bir kişi vardır*). Ölçek maddeleri 5'li Likert derecelendirme (1 = *Benim Aileme Hiç Uymuyor*; 5 = *Benim Aileme Tamamen Uyuyor*) üzerinde değerlendirilmektedir. Ölçeğin bu çalışma için Cronbach alfa güvenirlik katsayısı güvenirlik katsayısı .92 olarak hesaplanmıştır.

ATDÖ'nün ayırt-edici geçerliğini (discriminant validity) değerlendirmek üzere Depresyon, Kaygı ve Stres Ölçeği (DASS-21) kullanılmıştır.

Depresyon, kaygı ve stres ölçeği (DASS-21): DASS-21, son bir hafta içerisinde depresyon, anksiyete ve stres semptomların şiddetini ve sıklığını belirlemek amacıyla Lovibond ve Lovibond (1995) tarafından geliştirilmiş, Türkçe uyarlaması Yıldırım vd., (2018) tarafından yapılmıştır. DASS-21 ölçeğinin, her bir 7 maddeden oluşan "depresyon" (örn. *Hiçbir şekilde olumlu duygular hissedemeyecekmişim gibi geldi*), "anksiyete" (örn. *Beni panikletebilen ve kendimi aptal gibi hissedebileceğim durumlardan endişe duydum*) ve "stres" (örn. *Olaylara aşırı tepki vermeye meyilliydim*) olmak üzere üç alt boyutu bulunmaktadır. Ölçek 21 maddeden oluşmakta olup, her bir maddesi 0 ile 3 arasında puan alan 4'lü Likert tipi (0 = *Hiçbir Zaman*; 3 = *Her Zaman*) derecelendirilen bir ölçektir. Bu çalışmada depresyon, anksiyete ve stres alt boyutlarının Cronbach alfa güvenirlik katsayıları .87, .85 ve .86 olarak hesaplanmıştır.

ATDÖ'nün Türkçeye uyarlanması

Ölçek uyarlama sürecinde Hambleton ve Patsula (1999) tarafından önerilen ölçek uyarlama adımları takip edilmiştir. (i) İlk olarak birinci yazar tarafından Juan Herrero'dan ölçeğin Türkçeye uyarlanması için gerekli izinler e-posta aracılığıyla alınmıştır. (ii) İkinci aşamada orijinal dili İngilizce olan ölçek maddeleri birbirinden bağımsız, İngilizce diline ileri düzeyde hakim olan, psikolojik danışma ve rehberlik ve sosyal psikoloji alanında araştırmalar yürüten dört uzman tarafından ölçeğin Türkçe çevirisi gerçekleştirilmiştir (iii) Üçüncü aşamada ölçme aracının Türkçeye çevirisinin uygunluğunu belirlemek amacıyla her iki dile de hakim üç uzmandan görüş alınmıştır.

(iv) Uzman görüşleri doğrultusunda hazırlanan ATDÖ formu uygulama öncesinde TÜBİTAK 1001 programı tarafından desteklenen 122R058 no'lu projede araştırmacılarla birlikte çalışan uygulayıcı ve aile topluluklarıyla birlikte ölçek formu incelenmiştir. Projede, uygulayıcı topluluk çocuk, ergen, yetişkin ve ailelere hizmet sunan ruh sağlığı uzmanlarından ve sosyoloji ve çalışma ekonomisi alanında çalışmalar yürüten 14 kişiden oluşmaktadır. Aile topluluğu ise en az bir çocuğa sahip ve düşük ekonomik gelir düzeyinde yer alan sekiz kişiden oluşmaktadır. Ölçeğin uyarlama sürecinde üç aşama gerçekleştirildikten sonra, ölçek maddelerin yer aldığı form proje uygulayıcı ve aile topluluklarının bir arada bulunduğu bir toplantıda paylaşılmış ve kişilerden birbirlerinden bağımsız olarak ATDÖ'yü cevaplamaları istenmiştir. Bu cevaplamanın ardından araştırmacılar, uygulayıcılar ve aile üyeleriyle birlikte; uygun olmayan ya da anlaşılmayan ifade ve maddeleri, ölçek içeriğinin uygunluğu ve yönergenin anlaşılabilirliği açısından ATDÖ'yü değerlendirmişlerdir. Özellikle de bu toplantıda ölçeğin uygulanacağı hedef grup olan ailelerin, anlama düzeyini değerlendirmek derinlemesine bir tartışma ortamı oluşturulmuştur. Bu anlama düzeyi dikkate alınarak, ölçeğin Türkçe formunda ölçeğin derecelendirilmesi 1 = *Bana hiç uygun değil*, 2 = *Bana biraz uygun*, 3 = *Bana oldukça uygun* ve 4 = *Bana tamamen uygun* olmak üzere 4'lü Likert tipi bir derecelendirilmenin daha uygun olduğuna karar verilmiştir. Ölçek formunun pilot uygulamalarından sonra elde edilen sonuçlara göre gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra son aşamada ölçeğin nihai haline ulaşılmıştır. Bu şekilde ölçme aracı geçerlik ve güvenilirlik analizleri için hazır hale getirilmiştir.

Veri toplama süreci

Aydın ilinde düşük ekonomik gelirden dolayı çoklu zorluk yaşayan ailelerde yılmazlığı geliştirmeyi hedefleyen proje kapsamında hazırlanan bu çalışmanın, veri toplama süreci işlemine geçmeden önce, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Etik Kurulu'ndan izin alınmıştır (22.09.2022; E-84982664-050.01.04-244752). Üç aylık bir süre boyunca (Mart 2023'ten Mayıs 2023'e kadar) Aydın iline bağlı çeşitli mahalle (Doğu Gazi Bulvarı, Egemenlik Bulvarı, Kocagür Mahallesi, Kurtuluş Mahallesi, Orta Mahalle, Osman Yozgatlı Mahallesi, Zafer Mahallesi) ve köylerden (Çakırbeyli

köyü ve Kızılcaköy) ve ilçelerinden (Nazilli ve Söke), topluluk kültür derneklerinden, okul ortamlarından, mahalle gruplarından, parklardan, pazar yerlerinden, esnaflardan, kahvehanelerden toplam 429 katılımcıyla temasa geçilerek, çalışmanın amacı hakkında bilgi verilmiştir. Bu yerlerin seçilme nedeni ise bahsi geçen proje kapsamındaki hedef kitlenin (düşük ve alt gelirli aile gruplarının) bu bölgede çoğunlukta yaşamalarıdır. Veri toplama sürecinde belirlenen mahalleler ve sosyal alanlar, doğru örneklem gurubuna ulaşabilmek adına büyük bir özenle seçilmiştir. Çalışmanın etikle ilgili durumu sağlamak üzere ölçeklerin uygulanma süreci başlamadan önce bilgilendirilmiş onam formu verilmiştir. Katılımcılar bilgilendirilmiş onam formunu okuduktan sonra ölçeklerin uygulamasına geçilmiştir. Ayrıca katılımcıların kimlik bilgilerine ilişkin bir bilgi alınmamış ve çalışmaya gönüllü katılmak isteyen kişilere evlerde ve belirtilmiş olunan sosyal alanlarda proje bursiyerlerinin aracılığıyla ölçme araçları yüz yüze uygulanmıştır. Ölçeklerin uygulanması yaklaşık olarak 20-25 dakika sürmüştür. Araştırmadan elde edilen veriler, bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra harici disk kullanılarak beş yıl süreyle imha edilmesine yönelik süreç gerçekleştirilmiştir.

Veri analizi

Veri analizinde SPSS 25 paket programı ve MPLUS 8.4 programı kullanılmıştır. Türkçeye uyarlaması gerçekleştirilen ATDÖ'yü hedef gruba uyguladıktan sonra, veri analizine geçmeden önce verilerin girişi kontrol edilmiş, 43 tane katılımcı verisi analiz dışı bırakılmıştır. Bu nedenle 386 kişiden elde edilen veriler analiz kapsamına alınmıştır. Ölçme aracının psikometrik özelliklerini incelemeyen önce varsayımların kontrolü aşamasında kayıp veriler, normallik, uç değerler ve dağılımın normallığı kontrol edilmiştir. Kayıp verilerin analizinde, kayıp veri oranının % 15'ten az olması durumunda kayıp değer ataması yapılması önerilirken, kayıp değer oranının % 15'ten fazla çıkması halinde ise o değişkenin veri setinden çıkarılması önerilmektedir (Çokluk vd., 2021). ATDÖ puanlarının normal dağılıp dağılmadığı, çalışma grubu 386 bireyden ($n \geq 50$) oluştuğu için Kolmogorov-Smirnov normallik testi kullanılarak incelenmiştir. Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi sonuçlarına göre elde edilen anlamlılık değerleri $p < .05$ olarak hesaplanmış ve bu nedenle ölçme aracına ait elde edilen sonuçların normal dağılım

koşulunun karşılanmadığı saptanmıştır. Ancak normalliğe ilişkin daha fazla kanıt sunmak amacıyla betimsel istatistiklerden çarpıklık ve basıklık katsayıları incelenmiş ve çarpıklık değeri $-.567$, basıklık değeri $.012$ olarak bulunmuştur. Bu değerlerin $+1$ ile -1 arasında olması, ölçme aracından elde edilen puanların normal dağılımdan aşırı sapma göstermeyerek normale yakın olduğunu göstermektedir (Çokluk vd., 2021; Tabachnick ve Fidell, 2015). Ayrıca normalliğe ilişkin ek kanıtlar sunmak amacıyla grafiksel yöntemlerden, histogram grafiği, kutu grafiği ve Q-Q grafik incelenmiş ve ölçme aracına ait sonuçların normal dağılımdan ciddi bir sapma göstermediği belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, her ne kadar istatistiksel yöntemlerle normal dağılım olmadığı belirlense de grafiksel ve betimsel istatistiklerle ölçme aracından elde edilen sonuçların normal dağılım gösterdiği sonucu elde edilmiştir.

ATDÖ'nün yapı geçerliğini incelemek amacıyla, MPLUS 8.4 paket programı kullanılarak Doğrulayıcı Faktör Analiz (DFA) tekniği uygulanmıştır. Faktör yapısının doğrulanması, maksimum olabilirlik tahmin yöntemi kullanılarak birinci ve ikinci düzey DFA aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Yapılan DFA sonucuna ait model uyumunun değerlendirilmesinde ki-karenin serbestlik derecesine oranı (χ^2/sd), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI), Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root Mean Square Error of Approximation, RMSEA), Standartlaşmış Hata Kareleri Ortalamasının Karekökü (SRMR) ve Tucker-Lewis İndeksi (TLI) ile değerlendirilmiştir (Hair vd., 1998; Hu ve Bentler, 1999; Kline, 2019; Tabachnick ve Fidell, 2015). Modelde $\chi^2/sd \leq 5$, $CFI \geq .90$, $TLI \geq .90$, $SRMR \leq .10$ ve $RMSEA \leq .08$ kabul edilebilir uyum iyiliği değerlerini temsil ederken, $\chi^2/sd \leq 2$, $CFI \geq .95$, $TLI \geq .95$, $SRMR \leq .05$ ve $RMSEA \leq .05$ mükemmel uyum iyiliği değerlerini temsil etmektedir (Hair vd., 1998; Hu ve Bentler, 1999; Jöreskog ve Sörbom, 1993; Kline, 2019).

ATDÖ'nün yapı geçerliğine ek olarak, ölçeğin ölçüt geçerliği de incelenmiş olup, ATDÖ ile İki Yönlü Sosyal Destek Ölçeği (IYSDO) ve Aile Sosyal Destek Alt Ölçeği ile arasındaki ilişkiler ve ayırt-edicici geçerlik analizi için Psikolojik Sıkıntı Ölçeği ile arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayıları kullanılarak hesaplanmıştır. Madde ayırt edicilik indeksi kapsamında, madde toplam korelasyonu hesaplanmış ve alt ve üst

%27'lik dilimde kalan katılımcıların maddelere verdikleri yanıtlar bağımsız örneklemeler için t-testi kullanılarak karşılaştırılmıştır. ATDÖ'nün cinsiyete göre (kadın ve erkek) ölçme değişmezliğine sahip olup olmadığını test etmek için MPLUS 8.4 paket programı kullanılarak çoklu grup doğrulayıcı faktör analizi (ÇG-DFA) tekniği uygulanmıştır. Ölçme değişmezliğinin cinsiyet değişkenine göre incelemesinde toplumsal desteğin kadın ve erkekte farklı şekilde algılanabileceği düşüncesi belirleyici olmuştur. Her ne kadar ölçme değişmezliği eğitim seviyesi, sosyoekonomik durum ve kültürel-etnik grup değişkenlerine göre de incelense de (Milfont and Fischer, 2010; Byrne, 2010) çalışma kapsamında amaçlı örnekleme yöntemi kullanılması ve katılımcıların çoğunun benzer sosyo-ekonomik düzeyde olması sebebiyle sadece cinsiyet değişkeninin ölçme sonuçları üzerinde farklılığa neden olabileceği düşünülmüştür (Chen, 2008). Ölçme değişmezliğini incelemek için Meredith (1993)'ün önermiş olduğu yapısal değişmezlik (configural invariance), metrik değişmezlik (metric invariance), skalar değişmezlik (scalar invariance) ve katı değişmezlik (strict invariance) olmak üzere dört aşama takip edilmiştir. Modeller arasındaki farklılığı test etmede ki-kare değerleri arasındaki farkın ($\Delta\chi^2$) belirlenen serbestlik derecesi arasındaki farkta (Δsd) istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için ki-kare olasılık dağılım tablosundan yararlanılmıştır. Sırasıyla her iki model arasındaki CFI farkının $\Delta CFI < .01$ ve $\Delta RMSEA < .015$ bulunması beklenmektedir (Chen, 2007). Ayrıca fark testine ait p değerlerinin .05'ten yüksek olması yani anlamlı çıkmaması, ölçme değişmezliğinin sağlandığını ortaya koymaktadır (Şen, 2020). ATDÖ'nün güvenilirliğini incelemek amacıyla, Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ve McDonald's Omega katsayısı hesaplanmış ve testi yarılama yöntemi kullanılmıştır.

BULGULAR

Yapı geçerliliğine ilişkin kanıtlar

Ölçüm modeli sonuçları ATDÖ'nün 14 maddelik üç faktörlü orijinal faktör yapısını test etmek için birinci düzey DFA ve sonrasında da bu üç faktörlü yapının bir bütün olarak algılanan toplumsal desteği temsil edip etmediğini belirlemek amacıyla ikinci düzey DFA gerçekleştirilmiştir. Birinci düzey DFA sonucunda elde edilen değerler modelin ($\chi^2 = 246.140$, $sd = 74$, $\chi^2/sd = 3.33$,

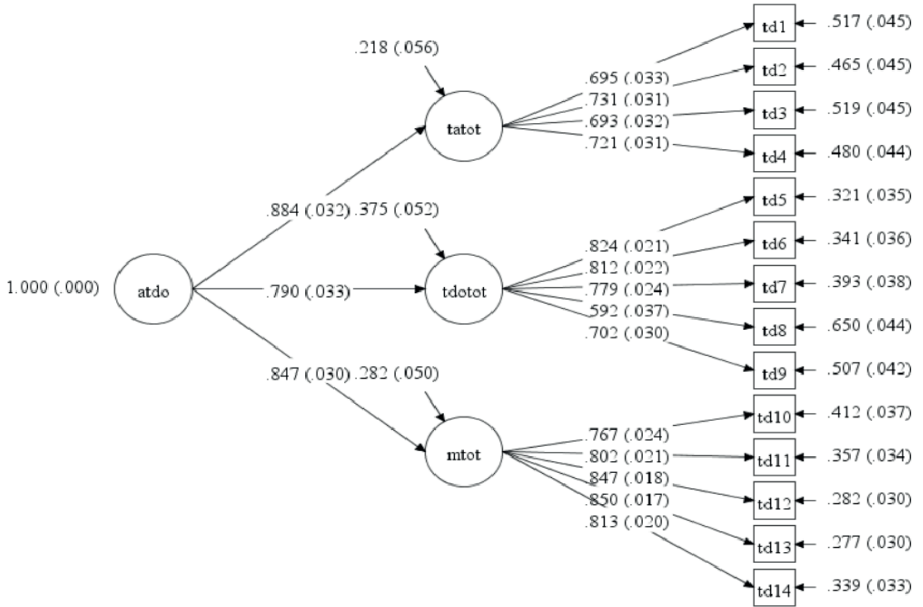
$p < .001$, RMSEA = .078; CFI = 0.94; TLI = .93; SRMR = .05 iyi bir uyuma sahip olduğunuz göstermiştir (bkz. Tablo 3). İkinci düzey DFA analizi sonuçları ise Tablo 3'de görüldüğü üzere, CFI ve TLI indekslerinin .90'nın üstünde, χ^2/sd 'in 5'nin altında ve RMSEA'nın .05 ile .08 aralığında olması kabul edilebilir uyum düzeyinde olduklarını gösterirken, SRMR'nin .05 değer alması ise kabul edilebilir uyumda olduğunu göstermiştir (Hair ve diğ., 1998; Hu ve Bentler, 1999; Jöreskog ve Sörbom, 1993; Kline, 2019; Schermelleh-Engel ve diğ., 2003). Elde edilen model uyum indekslerine göre ikinci düzey DFA sonucunda ATDÖ'nün, orijinal formundaki gibi üç faktörünün bir üst boyutta birleştiği doğrulanmıştır. Sonuç olarak, birinci ve ikinci düzey DFA'dan elde edilen uyum indeksleri; ATDÖ'nün Türkçe formunun yapı geçerliğinin sağlandığına işaret etmektedir.

Tablo 2. ATDÖ için Birincil ve İkincil Düzey DFA Uyum İndeksleri

Uyum İndeksleri	Mükemmel Uyum İndeksi Değerleri	Kabul Edilebilir Uyum İndeksi Değerleri	Birinci Düzey DFA'dan Elde Edilen Uyum İndeksleri	İkinci düzey DFA'dan Elde Edilen Uyum İndeksleri	Sonuç
χ^2/sd	$0 \leq \chi^2/sd < 2$	$2 \leq \chi^2/sd \leq 5$	3.33	3.33	Kabul edilebilir uyum
RMSEA	$00 \leq RMSEA < .05$	$05 \leq RMSEA \leq .08$.078	.078	Kabul edilebilir uyum
CFI	$.95 \leq CFI \leq 1.00$	$.90 \leq CFI < 95$.94	.94	Kabul edilebilir uyum
TLI	$.95 \leq TLI \leq 1.00$	$.90 \leq TLI < 95$.93	.93	Kabul edilebilir uyum
SRMR	$00 \leq SRMR < .05$	$05 \leq SRMR \leq .08$.05	.05	Mükemmel uyum

Şekil 1'de ikinci düzey DFA'dan elde edilen modele ilişkin standardize edilmiş regresyon katsayıları ve standart hatalar gösterilmektedir. Standardize edilmiş regresyon katsayılarının anlamlı olduğu ve ölçek maddelerine ilişkin faktör yük değerlerinin; toplumsal aidiyet alt boyutu için .69 ile .73

arasında; topluma dahil olma alt boyutu için .59 ile .82 arasında ve toplumsal memnuniyet alt boyutu için ise .77 ile .85 arasında değiştiği görülmüştür. Elde edilen bu değerler, ATDÖ'ye ait faktör yüklerinin Tabachnick ve Fidell'in (2007) önerdiği .32 kabul noktasından daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Şekil 1. ATDÖ için Standardize Edilmiş Sonuçlar ile İkinci Düzey DFA

Not: ATDO = Algılanan Toplumsal Destek Ölçeği; TATOT = Toplumsal Aidiyet; TDOTOT = Toplu-
ma Dahil Olma; MTOT = Toplumsal Memnuniyet

ATDO'inde yer alan her bir madde için standardize edilmiş faktör yükleri, standart hata değerleri ve t-değerleri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. ATDÖ için Standardize Edilmiş Sonuçlar ile İkinci Düzey DFA Faktör Yükleri Standart Hata ve t Değerleri

Faktörler / maddeler	Faktör Yükleri	Standart Hata	t Değerleri
Toplumsal Aidiyet			
1. İçinde bulunduğum topluluğa ait hissederim.	.70	.033	21.259**
2. Bu topluluklarda fikirlerim ve düşüncelerim değer görür.	.73	.031	23.921**
3. İçinde bulunduğum topluluklarda beni çok kişi tanır.	.69	.032	21.532**
4. Bu toplulukları ailem gibi, çok yakın bulurum.	.72	.031	23.437**
Topluma Dahil Olma			
5. Bu toplulukların cemiyet organizasyonlarında yeri geldiğinde görev de alırım.	.82	.021	38.615**
6. Bu toplulukların cemiyet organizasyonlarına katılırım.	.81	.022	36.770**
7. Bu topluluklarla gönüllülük çalışmalarında bulunurum.	.78	.024	32.230**
8. Bu topluluklarda birinin yardıma ihtiyacı olduğunda hemen yardım ederim.	.59	.037	16.067**
9. Bu toplulukların eğlence ve düğün-dernek dışındaki faaliyetlerine de katılırım.	.70	.030	23.565**
Toplumsal Memnuniyet			
10. Bu topluluklarda ihtiyacım olduğunda bana iyi gelecek birileri vardır.	.77	.024	31.739**
11. Bu topluluklarda bir derdim olduğunda konuşabileceğim birileri vardır.	.80	.021	37.548**
12. Bu topluluklarda beni mutlu edecek/ memnun edecek bir şeyler bulurum.	.85	.018	48.278**
13. Bu topluluklarda kendimi kötü hissettiğimde beni neşelendirecek bir ortam illaki olur.	.85	.017	48.646**
14. Bu topluluklarda her zaman sakinleşeceğim ve sorunlarımı unutacağım bir ortam olur.	.81	.020	40.342**

** $p < .001$

Ölçüt geçerlik ve ayırt edici geçerlilik analiz sonuçları

Ölçüt geçerliğinde, ATDÖ ile İYSDÖ ve AKFÖ'nün SD alt boyutuyla arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Yapılan korelasyon analizi sonucunda, Tablo 4'te görüldüğü üzere, ATDÖ toplam puanları ve boyutları ile İYDÖ alt boyutları arasında orta düzeyde ve anlamlı korelasyonlar hesaplanmıştır. Ayrıca ATDÖ toplam puanı ve alt boyutlarının, AKFÖ alt boyutu olan SD ölçeği arasında pozitif yönde, orta düzeyde anlamlı korelasyonlar elde edilmiştir. Elde edilen bu sonuçlar, ATDÖ ile aynı amaçla kullanılan İYSDÖ ve SD ölçeklerden elde edilen sonuçların, benzer olduğu ve bu nedenle ATDÖ'nün ölçüt geçerliğine sahip olduğunu göstermiştir. Ölçeğin ayırt edici geçerlik çalışması kapsamında ATDÖ ve alt boyutlarının, DASS-21 Ölçeği' nin stres, kaygı ve depresyonla arasındaki ilişkiler incelenmiştir. ATDÖ toplam puanı ve toplumsal aitlik alt boyutuyla DASS-21 Ölçeği' nin stres, kaygı ve depresyonla arasında bir ilişki bulunmazken; toplumsal bütünleşme ile depresyon ($r = -.12, p < .01$) ve kaygı ($r = -.12, p < .01$) arasında negatif yönde ve düşük düzeyde; toplumsal memnuniyet ile depresyon arasında negatif yönde ve düşük düzeyde anlamlı ilişkiler elde edilmiştir. Ayırt edicilik analiz sonuçları ise ATDÖ ile DASS-21 Ölçeği' nin farklı yapıları ölçtüğü görülmüştür. Bu nedenle ATDÖ'nün ayırt edici geçerliğe sahip olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4. Korelasyonel Sonuçlar

Değişkenler	Ort	SS	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ATDO	42.68	8.793	-										
TA	12.56	2.664	.83**										
TDO	14.84	3.786	.88**	.60**									
TMEM	15.27	3.682	.89**	.64**	.63**								
ADD	33.59	7.799	.43**	.34**	.27**	.49**	-						
VID	23.50	5.420	.44**	.36**	.37**	.42**	.46**	-					
AAD	17.54	4.812	.45**	.34**	.37**	.44**	.71**	.48**	-				
VDD	23.36	4.683	.47**	.38**	.41**	.41**	.42**	.67**	.55**	-			
AKF	16.40	3.954	.37**	.27**	.30**	.38**	.47**	.40**	.61**	.45**	-		
DEP	6.61	4.785	-.09	-.12*	-.04	-.11*	-.24**	-.07	-.17**	-.08	-.17**	-	
KAY	5.23	4.425	-.07	-.12*	-.02	-.06	-.20**	-.06	-.15**	-.05	-.15**	.77**	-
STRES	7.58	4.627	-.02	-.08	.03	-.04	-.14**	-.02	-.07	-.01	-.07	.81**	.78**

Not. ATDO = Algılanan Toplumsal Destek Ölçeği; TA = Toplumsal Aidiyet; TDO = Topluma Dahil Olma; TMEM = Toplumsal Memnuniyet; ADD = Algılanan Duygusal Destek; VID = Verilen Araçsal Destek; AAD = Algılanan Araçsal Destek Ölçeği; VDD = Verilen Araçsal Destek; AKF = Aile Koruyucu Faktör Ölçeği; DEP = Depresyon Alt Ölçeği; KAY = Kaygı Alt Ölçeği; STRES: Stres Alt Ölçeği * $p < .05$; ** $p < .01$

Tablo 4'te görüldüğü üzere madde- toplam test korelasyonu sonucunda maddelerin toplam puanla ilişkisinin pozitif yönde ve anlamlı düzeyde olduğu ve değerlerin .57 ile .73 arasında değiştiği görülmektedir. Ayrıca ölçeğin her bir maddesinin % 27'lik alt ve üst grupları (N1= 104; N2=104) ne düzeyde ayırt ettiğini test etmek için yapılan bağımsız gruplar t-testi analiz sonuçlarında, bu gruplarda yer alan bireylerin maddelere verdikleri tepkilerin anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Bu sonuç madde ayırt ediciliğinin sağlandığını göstermiştir.

Tablo 5. ATDÖ Madde Analizi Sonuçları

Maddeler	Alt %27 (n = 104)		Üst 27% (n = 104)		t	r düzeltilmiş
	Ort	ss	Ort	Ss		
ATDO1	2.30	.774	3.71	.496	-15.675**	.57
ATDO2	2.59	.783	3.78	.417	-13.700**	.60
ATDO3	2.58	.856	3.92	.268	-15.314**	.60
ATDO4	2.14	.716	3.66	.533	-17.358**	.64
ATDO5	1.90	.854	3.65	.587	-17.224**	.64
ATDO6	1.94	.890	3.77	.487	-18.356**	.67
ATDO7	1.86	.818	3.63	.669	-17.172**	.66
ATDO8	2.70	.880	3.88	.360	-12.581**	.58
ATDO9	2.10	.854	3.77	.467	-17.537**	.65
ATDO10	2.20	.742	3.90	.296	-21.715**	.73
ATDO11	2.15	.798	3.87	.419	-19.368**	.72
ATDO12	2.38	.753	3.84	.397	-17.514**	.71
ATDO13	2.21	.733	3.76	.493	-17.876**	.71
ATDO14	2.24	.794	3.73	.467	-16.495**	.68

Not. r düzeltilmiş = düzeltilmiş madde-toplam korelasyonu; ** p < .01

ATDÖ ölçme değişmezliğine ilişkin bulgular

Çoklu grup doğrulayıcı faktör analizi (ÇG-DFA) kapsamında, cinsiyetini belirtmeyen üç katılımcıya ait veriler analize dahil edilmemiş, analiz 213 kadın ve 170 erkek olmak üzere toplam 383 birey üzerinde gerçekleştirilmiştir. ÇG-DFA sonuçları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Ölçüm Değişmezliği Aşamalarına İlişkin Uyum İyiliği İndeksleri

Model	Parametre Sayısı	X ²	sd	X ² fark	Δsd	RMSEA	CFI	TLI	SRMR	ΔCFI	ΔRMSEA
Aşamalar											
Yapısal değişmezlik	90	364.26	148			.08	.93	.91	.06	.	
Metrik değişmezlik	79	379.79	159	15.54	11	.08	.93	.92	.07	.002	.002
Skaler değişmezlik	68	395.38	170	15.59	11	.08	.93	.92	.08	.001	.002
Katı değişmezlik	54	433.37**	184	37.99	14	.08	.92	.92	.08	.008	.001

Tablo 6'da görülen aşamalarda gruplar arası ölçme değişmezliğine karar verebilmek amacıyla modellerin uyum iyiliği indeksleri, CFI uyum indeksine ait fark değeri (ΔCFI), RMSEA hata indekslerine ait fark değeri (ΔRMSEA) ve fark testine ait anlamlılık düzeyleri incelenmiştir. İlk aşamada yapısal değişmezliği test etmek üzere yapılan ÇG-DFA sonucunda model uyum indeksleri bu aşamanın sağlandığını göstermiştir. Yapısal değişmezliğin sağlanması, ATDÖ ile kadın ve erkeklerin, ölçüğün maddelerini yanıtlamada aynı kavramsal bakış açıları içinde olduklarını göstermektedir. Başka bir ifadeyle ölçme aracının kadın ve erkeklerde aynı yapıya sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İkinci aşamada ise yapısal değişmezliğin sağlanmasının ardından metrik değişmezliği test etmek üzere yapılan ÇG-DFA sonucunda model uyum indeksleri $\chi^2(159) = 379.794$, $p < .05$, $\chi^2 / sd = 2.38$, RMSEA = .085, CFI = .929, TLI = .919, SRMR = .071 olarak saptanmıştır. Yapısal model ile metrik model karşılaştırılmış ve her iki model arasındaki CFI ve RMSEA farklarına ve p değerine ait elde edilen değerler incelenmiştir. Buna göre ΔCFI = .002, ΔRMSEA = .002 ve $p = .1591$ olarak hesaplanmıştır. Bu bulgu, ATDÖ maddeleri ile algılanan toplumsal destek özelliğinin, kadın ve erkek gruplar için benzer olduğu, başka bir ifadeyle kadın ve erkek katılımcıların ölçek

maddelerine verdikleri yanıtlara ilişkin faktör yük değerleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Üçüncü aşamada skaler değişmezliği test etmek üzere yapılan analiz sonucunda skaler değişmezliği kabul edilebilir düzeyde uyum göstermiştir. Skaler değişmezliği, regresyon sabitinin gruplar arasında değişmez olduğunu test etmektedir. Ayrıca bu model ile metrik model karşılaştırılmış ve her iki model arasındaki CFI ve RMSEA farklarına ve p değerine ait elde edilen değerler incelenmiştir. Buna göre $\Delta CFI = .001$, $\Delta RMSEA = .002$ ve $p = 1572$ olarak hesaplanmıştır. Bu bulgu, regresyon sabitinin gruplar arası değişmez olduğu hipotezinin doğrulandığını göstermektedir. Skaler değişmezliğinin sağlanmasının ardından en son aşamada katı değişmezliği test etmek amacıyla, maddelere ilişkin hata terimlerinin değişmezliği incelenmiştir. Analiz sonucunda $\chi^2(184) = 433.375$, $p < .05$, $\chi^2 /sd = 2.36$, $RMSEA = .084$, $CFI = .920$, $TLI = .921$, $SRMR = .089$ olarak saptanmıştır. Her ne kadar $RMSEA$ ve $SRMR$ değeri düşük uyum göstermiş olsa da diğer uyum indeksleri ile birlikte sonuçlar bir bütün olarak ele alındığında modelin kabul edilebilir düzeyde uyum gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır (Hair vd., 1998; Hu ve Bentler, 1999; Jöreskog ve Sörbom, 1993; Kline, 2019; Schermelleh-Engel vd., 2003). Ayrıca skaler model ile katı model karşılaştırılmış ve her iki model arasındaki CFI ve $RMSEA$ farklarına ve p değerine ait elde edilen değerler incelenmiştir. Buna göre; $\Delta CFI = .008$, $\Delta RMSEA = .001$ ve $p = .000521$ olarak hesaplanmıştır. Ölçek değişmezliği ile katı değişmezliği test eden iki model arasındaki fark testinin anlamlı bulunması ($p < .05$) katı değişmezlik modelinin uyumu anlamlı düzeyde kötüleştirdiğini gösterirken iki model arasındaki ΔCFI ve $\Delta RMSEA$ değerlerinin istenen ölçütleri karşıladığı görülmektedir. Alan yazında ΔCFI ve $\Delta RMSEA$ değerlerinin ki-kare testine kıyasla daha fazla kullanılması sebebiyle, her ne kadar ki-kare testine göre modeller arasında anlamlı farklılık olsa da ΔCFI ve $\Delta RMSEA$ değerlerinin 0.01'den küçük olması sebebiyle katı değişmezliğin sağlandığına dair kanıt bulunmuştur. Buna göre, ölçme aracının kadın ve erkek katılımcılar için ölçme değişmezliğine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir ifadeyle ölçme aracını yanıtlayanların cinsiyet özelliklerinin ölçme sonuçları üzerinde anlamlı bir farklılığa neden olmadığı görülmüştür. Elde edilen bu sonuç aynı zamanda maddelerin cinsiyet değişkenine göre yanlılık göstermediğini kanıtlamaktadır.

Güvenirlige İlişkin Bulgular

İlk olarak ATDÖ'nün 14 maddeden oluşan Türkçe formunun güvenirligi Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ile incelenmiş ve sırasıyla ATDÖ'ye ait toplam puan, Toplumsal Aidiyet, Topluma Dahil Olma ve Toplumsal Memnuniyet alt boyutlarına ait hesaplanan Cronbach alfa katsayıları sırasıyla .92, .80, .86 ve .91 olarak bulunmuştur. Ölçeğin güvenirligini incelemek amacıyla ek olarak McDonald's Omega katsayısı hesaplanmış ve ATDÖ'yü toplam puan üzerinde .92, toplumsal aidiyet alt boyutu için .80, topluma dahil olma .86 ve toplumsal memnuniyet için .91 olarak hesaplanmıştır. Testi yarılama (iki yarı test) güvenirliginde ise ölçeğin tek sayılı maddeleri ile çift sayıdaki maddeleri birbirlerinden ayrılarak iki test elde edilmiş ve bu iki test arasındaki korelasyon, Spearman Brown Korelasyon tekniği kullanılarak incelenmiştir. ATDÖ'nün tek sayılı madde puanları ile çift sayılı madde puanları arasındaki ilişkiye yönelik korelasyon katsayısının ($r = .86; p < .01$) elde edilmesinin ardından $2r / (1+r)$ formülü kullanılarak Spearman Brown katsayısı iç tutarlılık anlamında güvenirlilik katsayısı hesaplanmış ve ATDÖ'nün güvenirlilik katsayısının .92'e eşit olduğu saptanmıştır. Bu sonuç, ATDÖ'nün güvenirliginin sağlandığını ve ölçeğin güvenirligine yönelik hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısının ve McDonald Omega katsayısının sonuçlarına ek olarak ölçeğin güvenirligine kanıt sunmuştur. Sonuç olarak, ölçeğin güvenirlilik analizine dair bu bulgular, ATDÖ'nün yüksek düzeyde güvenirlige sahip olduğuna ilişkin kanıtlar sunmuştur (Tablo 7'de bilgiler verilmiştir).

Tablo 7. Güvenirlige İlişkin Bulgular

ATDÖ	Güvenirlilik Bulguları		
	Cronbach alfa	McDonald's Omega	Spearman Brown
Toplumsal Aidiyet	.80	.80	
Topluma Dahil Olma	.86	.86	
Toplumsal Memnuniyet	.91	.91	
Toplam Puan	.92	.92	.92

TARTIŞMA

Bu çalışmada, Herrero ve Gracia (2007) tarafından İspanya kültüründe geliştirilen ve Türkiye kültürüne uyarlanmış Algılanan Toplumsal Destek Ölçeği'nin (ATDÖ) psikometrik özellikleri incelenmiştir. ATDÖ'nün geçerliğini incelemek için yapı geçerliği ve ölçüt-bağıntılı geçerlik çalışmaları yürütülmüştür. Ayrıca, çoklu grup doğrulayıcı faktör analizleriyle ATDÖ'nün cinsiyete göre ölçme değişmezliği test edilmiştir. ATDÖ'nün güvenilirliğini incelemek için, Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ve McDonald's Omega katsayısı hesaplanmış ve testi yarılama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular, ATDÖ'nün hedef örnekleme güçlü psikometrik özelliklere sahip olduğunu göstermiştir.

Mevcut çalışmada, doğrulayıcı faktör analizi sonuçları ATDÖ'nün üç boyutlu orijinal faktör yapısının hedef örnekleme doğrulandığını ortaya koymuştur. Parametre tahminleri hipotez modelin veriyle uyumlu olduğunu göstermiştir. Analizlerde hesaplanan açıklanan varyans oranı, ATDÖ'nün faktör yapısının ve faktör yük değerlerinin gücünün yüksek olduğunu göstermiştir (Çokluk, vd., 2010; Hu ve Bentler, 1999). Ayrıca, üç faktörlü yapının algılanan toplumsal desteği temsil edip etmediğini test etmek amacıyla ikinci düzey DFA gerçekleştirilmiş ve hesaplanan uyum indeksleri ATDÖ'nün, orijinal formundakine benzer bir biçimde üç faktörünün algılanan toplumsal desteği temsil ettiğini göstermiştir. Sonuç olarak, birinci ve ikinci düzey DFA'dan elde edilen uyum indeksleri; ATDÖ'nün Türkçe formunun yapı geçerliğinin sağlandığını göstermiştir. 14 maddeli orijinal forma benzer şekilde üç faktörlü yapıya sahip Brezilya örnekleme formu (Pizzinato vd., 2021) 12 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçekte çıkarılmış olan maddeler incelendiğinde iki adet ters puanlanan maddenin ölçekte düşük madde yüküne sahip olduğu görülmektedir. 12 maddelik bu formda maddelerin çıkarılma gerekçesinin düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip örneklem olduğu belirtilmiştir. Bu sebeple mevcut ölçek uyarılama çalışmasında benzer bir örneklem grubuna sahip olduğundan, bu iki madde (orijinal ölçekteki 3. ve 9. maddeler) uygun biçimde düz puanlanacak şekilde çevrilmiştir ve nitekim yüksek faktör yüklerine sahip biçimde (.69 ve .70) ölçeğin orijinal hali korunmuştur. Yani mevcut ölçeğin DFA sonuçlarının, orijinal ölçekteki üç faktörlü yapıyı desteklemesinin yanı sıra, alınan önlemlerle ile hiçbir maddenin kaybedilmemesi

ve en düşük faktör yükünün .59 olarak hesaplanması önemli bir sonuç olarak görülmektedir. Ölçeğin üç faktörlü yapısı korunmak ile, üçünü faktör olan “community organizations” kısmı çeviri sürecinde belirtilen işlem adımları neticesinde “toplumsal memnuniyet” olarak isimlendirilmiştir. Kültürel olarak “organizasyon” kelimesinin birçok farklı anlam barındırmasından dolayı, faktörde yer alan maddelerin yapısı incelenerek en uygun faktör ismine karar verilmiştir. Bu bölümde isimlendirmede yaşanan zorluk, ölçeğin Brezilya formundaki bu faktörün düşük varyansa sahip olması ile ilişkilendirilebilir. Organizasyon süreçlerinin kolektif olan ve olmayan toplumlarda farklı işleyişe sahip olması, daha düşük varyans ve farklı isimlendirmeler ile sonuçlanması muhtemel bir olgu olarak görülmektedir.

Mevcut ölçme aracının, daha önceden geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmış olan başka ölçeklerle birlikte kullanımı ölçüt geçerliliği (Streiner vd., 2014) adına önemli sonuçlar vermiştir. Araştırmada, algılanan toplumsal destek ile iki yönlü sosyal destek ölçeği ve aile sosyal desteği arasında pozitif yönde orta düzeyde ilişkiler elde edilerek ölçüt geçerliliği sağlanmıştır. Bunun yanı sıra ayırt edici geçerlik çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen algılanan toplumsal destek ve stres, kaygı ve depresyon ölçekleri arasında hesaplanan korelasyonel analiz sonuçları, ATDÖ'nün ayırt edici geçerliğe sahip olduğunu göstermiştir. Ölçeğin orijinal formunda (Herrero ve Gracia, 2007) iki farklı zaman diliminde depresyon ile ilişkisi incelenen algılanan toplumsal destek, mevcut çalışmada olduğu üzere negatif yönde anlamlı bir ilişkiye sahiptir. Ayrıca Brezilya formunda (Pizzinato vd., 2021) düşük sosyo-ekonomik düzeylerde uygulanacak ölçeklerin kısıtlılığına vurgu yapılarak ölçüt geçerliliğinin yapılamaması, mevcut çalışmada elde edilen üç farklı ölçüt geçerliliği kanıtının önemini vurgulamak açısından önemlidir. ATDÖ'nün cinsiyet açısından ölçme değişmezliğini incelemek için çoklu grup doğrulayıcı faktör analizi sonuçları da ATDÖ'nün faktör yapısının ve yüklerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediğini, başka bir deyişle, ölçme değişmezliğine sahip olduğunu göstermiştir. Bu durum ATDÖ'nün tüm formlarında, ölçme değişmezliğinin ilk kez test edilmesi açısından kritik bir öneme sahiptir. Ayrıca cinsiyete dair, algılanan toplumsal desteğe ilişkin önemli kanıtlar ortaya koymaktadır.

ATDÖ'nün güvenilirliği Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı, McDonald's Omega güvenirlilik katsayısı ve testi yarılama yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Sonuçlar, ATDÖ'nün güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermiştir (Çokluk vd., 2010). Benzer bir biçimde, önceki çalışmalarda da (Herrero ve Gracia, 2007; Pizzinato vd., 2021) ATDÖ'nün güvenirlilik değerlerinin yeterli düzeyde olduğu gösterilmiştir. Mevcut çalışmada ortaya çıkan güvenirlilik katsayısının alt boyutlarında .80 ile .91 arasında olması; orijinal formdaki .75-.88 ve Brezilya formundaki .68-.82 aralığının da üzerinde olarak raporlanmıştır. Ayrıca mevcut uyarlanan ölçeğin toplam güvenirlilik katsayısının (.92), orijinal formun (.86) ve bu formula elde edilmiş çalışmaların (Herrero vd., 2016; Lila vd., 2013) güvenirlilik katsayısının da (.71 ve .74) üzerinde olduğu görülmektedir.

Tüm bu sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde, ATDÖ'nün Türkçe versiyonunun iyi psikometrik özelliklere sahip olduğu görülmekte ve ATDÖ'nün evli ve düşük ve orta gelirli aile gruplarında kullanılabilecek güvenilir ve geçerli bir ölçme aracı olduğuna dair kanıt sağlamaktadır.

SINIRLILIKLAR, GELECEK ARAŞTIRMALAR VE SONUÇ

Bu çalışmanın güçlü yanların başında, algılanan desteği, toplumsal alanda değerlendirmesi bulunmaktadır. İkinci olarak ise çalışmanın odaklandığı hedef grup, ekonomik güçlük yaşayan evli yetişkinlerin olmasıdır. Üçüncüsü, ölçeğin kısa ve pratik uygulanabilir bir özellikte olmasıdır. Son olarak ise ölçeğin, kadın ve erkek evli gruplarda ölçek yapı ve özelliğinin farklılık göstermeyişiştir. Mevcut çalışmanın sonuçları bazı sınırlılıklarıyla birlikte değerlendirilmelidir. Bu sınırlılıklardan ilki, çalışma örnekleminin yalnızca evli kişilerden oluşmasıdır. Gelecek çalışmalarda ölçeğin; üniversite eğitimine devam eden beliren yetişkin gruplar, evli olmayan yetişkinler ya da tek ebeveynli gruplarda psikometrik özellikleri incelenebilir. Özellikle de farklı hassas ve kırılğan gruplarda (örn. engelli bir çocuğa sahip olan ailelerde, aile içi şiddet yaşayan gruplarda vs.) algılanan toplumsal desteğin değerlendirilmesi, ölçeğin psikometrik özellikleri ve Türkiye'de algılanan toplumsal desteğin özellikleriyle bilginin genişlemesine katkı sağlayacaktır. Öte yandan, mevcut çalışmanın örneklemini Aydın ili ve merkez ilçelerinde yaşayan, evli kişilerden oluşması, Türkiye'nin farklı coğrafi bölgelerinde yaşayan, farklı sosyo-kültürel

yapıyı tanımlayıcı özellikleri içeren katılımcıları temsil etmemesi açısından bir sınırlılık oluşturmaktadır. Dolayısıyla etnik, din, ırksal vb. gibi kültürel özelliklere bağlı farklılıkların olduğu gruplarda, ATDÖ'nün psikometrik özelliklerinin incelemesinin önemli olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca bu çalışmada katılımcıların çoğunluğu alt-orta gelirli ve orta gelirli bir grupta yer almaktadır. ATDÖ'nün farklı gelir düzeyi (alt, alt-orta gelir, orta gelir ve üst gelir) grupları üzerinde faktör yapısı, ölçüm değişmezliği ile incelenebilir. Bu sınırlılıklara ek olarak veri toplama sürecinde izlenen yolun, araştırmaya güç katmakla birlikte bir sınırlılık doğurmuş olabileceği düşünülmektedir. Veri toplama süreci, orijinal ölçeğin veri toplama sürecine sadık kalınarak yüz yüze ve farklı mekanlarda toplanmıştır. Veri toplama sürecindeki araştırmacılar yeterli donanımına sahip olmasına rağmen araştırmaya katılan kişiler, karşılarında yer alan uzmandan dolayı “sosyal beğenirlik” kaygısı yaşamış olabilirler. Bu durumun, araştırma süreci devam ederken kontrol edilmesi zor bir değişken olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak, ATDÖ'nün Türkiye örnekleminde algılanan toplumsal destekle ilgili; toplumsal aidiyet, topluma dâhil olma ve toplumsal memnuniyet olmak üzere üç farklı yönü değerlendiren, geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu görülmüştür. Üç alt boyut ve toplamda 14 maddelik yapısı ile ATDÖ kullanımı pratik, işlevsel bir ölçme aracı konumundadır. Ölçek yapısı gereği, alt boyutları ile birlikte veya toplam puan alınarak kullanılabilir. Özellikle geçerlik ve güvenilirlik kanıtlarının çeşitliliği ve ortaya çıkan güçlü bulguları ATDÖ'nün ön plana çıkan özelliklerindedir. Uyarlaması yapılmış olan ATDÖ ile birlikte farklı örneklem gruplarında uygulanabilecek, pratik bir ölçme aracı geliştirildiği ve alan yazına önemli bir katkı sunacağı görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB), (2022). 2022 Performans Programı. Ankara. Erişim Tarihi: 30.03.2024, <https://www.aile.gov.tr/media/97614/2022-performans-programi.pdf>
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB), (2024). Aile Destek Programı. Ankara. Erişim Tarihi: 30.03.2024, <https://www.aile.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yar-dim-programlarimiz/>
- Aksan, G. (2012). Yoksulluk ve yoksulluk kültürünün toplumsal görünümüleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27, 9-19.
- Boz Semerci, A., ve Tayfur Ekmekci, O. (2020). Social support as a predictor of quality of life: Turkish validation of two-way socail support scale. *Psychology, Health and Medicine*, 25(1), 13-24. <http://doi: 10.1080/13548506.2020.1853184>.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Demirel, F., Karadeniz, Ş., ve Çakmak, E. K. (2015). Bilimsel araştırma yöntemleri. Pegem
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Byrne, B. M. (2010). *Structural Equation Modeling with AMOS: Basic Concepts, Applications, and Programming* (2nd ed.). Routledge.
- Chen, F. F. (2007). Sensitivity of goodness of fit indexes to lack of measurement invariance. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 14(3), 464-504. <https://doi.org/10.1080/10705510701301834>
- Chen, F. F. (2008). What happens if we compare chopsticks with forks? The impact of making inappropriate comparisons in cross-cultural research. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95(5), 1005-1018. doi:10.1037/a0013193
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2021). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları* (6. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Dambi, J. M., Corten, L., Chiwaridzo, M., Jack, H. E., Mlambo, T., and Jelsma, J. (2018). A systematic review of the psychometric properties of the cross-cultural translations and adaptations of the Multidimensional Perceived Social Support Scale (MSPSS). *Health and Quality of Life Outcomes*, 16(1). <https://doi.org/10.1186/s12955-018-0912-0>
- Delanty, G. (2018). *Community*. Routledge, <https://doi.org/10.4324/9781315011417>
- Eckersley, R., Dixon, J. ve Douglas, R. M. (Eds.). (2001). *The social origins of health and well-being*. Cambridge University Press.

- Eker, D., Arkar, H., Yıldız, H. (2001). Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12(1), 17 - 25.
- Galvin, K. M., Braithwaite, D. O. ve Bylund, C. L. (2015). *Family communication: Cohesion and change*. Routledge.
- Gardner, D. L., Huber, C. H., Steiner, R., Vazquez, L. A. ve Savage, T. A. (2008). The development and validation of the Inventory for Family Protective Factors: A Brief assessment for family counseling. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 16(2), 107-117. <http://doi:10.1177/1066480708314259>
- Gottlieb, B. H., ve Bergen, A. (2010). Social support concepts and measures. *Journal of Psychosomatic Research*, 69(5), 511-520. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychores.2009.10.001>
- Gökler Danışman, I. ve Köksal, S. (2011). Ailedeki Koruyucu Etkenler Ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikoloji Yazıları*.14(28), 39-46.
- Gracia, E. (2021). Community support. In *Springer eBooks* (ss. 1-4). https://doi.org/10.1007/978-3-319-69909-7_481-2
- Haber, M. G., Cohen, J. L., Lucas, T., ve Baltes, B. B. (2007). The relationship between self-reported received and perceived social support: A meta-analytic review. *American Journal of Community Psychology*, 39(1-2), 133-144. <https://doi.org/10.1007/s10464-007-9100-9>
- Hair, J. F., Anderson, R. E. Tatham, R. I ve Black, W. C. (1998). *Multivariate data analysis* (5th Edition). NEW Jersey: Prentice Hall.
- Hambleton, R. K. ve Patsula, L. (1999). Increasing the validity of adapted tests: Myths to be avoided and guidelines for improving test adaptation practices. *Journal of Applied Testing Technology*, 1(1), 1-16.
- Hayes, K. N., Rossetti, K. G., ve Zlomke, K. (2023). Community support, family resilience and mental health among caregivers of youth with autism spectrum disorder. *Child Care Health Development*. 49(1), 130-136. <http://doi: 10.1111/cch.13025>.
- Herrero, J., ve Gracia, E. (2007). Measuring perceived community support: Factorial structure, longitudinal invariance, and predictive validity of the PCSQ (perceived community support questionnaire). *Journal of Community Psychology*, 35(2), 197-217. <https://doi.org/10.1002/jcop.20143>
- Herrero, J., Torres, A., Fernández-Suárez, A., ve Rodríguez-Díaz, F. J. (2016). Generalists versus specialists: Toward a typology of batterers in prison. *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, 8(1), 19-26. <https://doi.org/10.1016/j.ejpal.2015.09.002>
- Hu, L. ve Bentler, P. (1999). Cutoff criteria for fit indices in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6(1), 1-55. <https://doi.org/10.1080/10705519909540118>

- Izzo, C., Weiss, L., Shanahan, T., ve Rodriguez-Brown, F. (2014). Parental self-efficacy and social support as predictors of parenting practices and children's socioemotional adjustment in Mexican immigrant families. In *Diverse families, competent families* (ss. 197-213). Routledge. https://doi.org/10.1300/J005v20n01_13
- Jöreskog, K.G. veamp; Sörbom, D. (1993). *LISREL 8: Structural Equation Modelling with the SIMPLIS Command Language*. Scientific Software.
- Kaner, S. (2003). Aile destek ölçeği: Faktör yapısı, güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 4(01).
- Kaner, S. (2010). Yenilenmiş ana-baba sosyal destek ölçeğinin psikometrik özellikleri. *Eğitim ve Bilim*, 35(157).
- Kaner, S. (2003). Aile destek ölçeği: Faktör yapısı, güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 4(01).
- Kapıkıran, Ş., ve Kapıkıran, N. A. (2010). The validity and reliability of the perceived available support scale. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 051–073. https://doi.org/10.1501/egifak_0000001202
- Kline, B. R. (2019). *Yapısal eşitlik modellemesinin ilkeleri ve uygulaması*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kloos, B., Hill, J., Thomas, E., Wandersman, A., Elias, M. J., ve Dalton, J. H. (2012). *Community psychology*. Belmont, CA: Cengage Learning.
- Koray, M. (2010). Büyüyen yoksulluk-yoksunluk sorunu ve sosyal hakların sınırları. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 42, Mart, 1-31.
- Lakey, B. ve Orehek, E. (2011). Relational regulation theory: a new approach to explain the link between perceived social support and mental health. *Psychological review*, 118(3), 482. <https://doi.org/10.1037/a0023477>
- Lila, M., Oliver, A., Galiana, L., ve Gracia, E. (2013). Predicting success indicators of an intervention programme for convicted intimate-partner violence offenders: The Contexto Programme. *The European journal of psychology applied to legal context*, 5(1), 73-95. <http://scielo.isciii.es/pdf/ejpalc/v5n1/original4.pdf>
- Lovibond, P. F. ve Lovibond, S. H. (1995). The structure of negative emotional states: Comparison of the Depression Anxiety Stress Scales (DASS) with the Beck Depression and Anxiety Inventories. *Behaviour research and therapy*, 33(3), 335-343. [https://doi.org/10.1016/0005-7967\(94\)00075-u](https://doi.org/10.1016/0005-7967(94)00075-u)
- Meredith, W. (1993). Measurement invariance, factor analysis, and factorial invariance. *Pyschometrika*, 58(4), 525-543. <https://doi.org/10.1007/BF02294825>
- Milfont, T. L., and Fischer, R. (2010). Testing measurement invariance across groups: Applications in cross-cultural research. *International Journal of Psychological Research*, 3(1), 111-121. doi:10.21500/20112084.857

- Nguyen-Trung, K., Forbes-Mewett, H., ve Arunachalam, D. (2020). Social support from bonding and bridging relationships in disaster recovery: Findings from a slow-onset disaster. *International journal of disaster risk reduction*, 46(6), 101501. <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2020.101501>
- Özpolat, A. O. (2022). Sosyal hizmetlerin sunumunda yeni bir model olan Aile Sosyal Destek Programının (ASDEP) incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22(54), 141-167.
- Perkins, D. D., Hughey, J., ve Speer, P. W. (2002). Community psychology perspectives on social capital theory and community development practice. *Community Development*, 33(1), 33-52. <https://doi.org/10.1080/15575330209490141>
- Pizzinato, A., Almeida-Segundo, D. S. D., ve Rocha, K. B. (2021). Perceived Community Support Questionnaire: evidence of factorial validity and internal consistency for the Brazilian context. *Cadernos de Saúde Pública*, 37, 1-13, <https://doi.org/10.1590/0102-311X00016120>
- Prati, G. ve Pietrantonio, L. (2010). The relation of perceived and received social support to mental health among first responders: a meta-analytic review. *Journal of Community Psychology*, 38(3), 403-417. <https://doi.org/10.1002/jcop.20371>
- Prime, H., Wade, M., ve Browne, D. T. (2020). Risk and resilience in family well-being during the COVID-19 pandemic. *American Psychologist*, 75(5), 631. <https://doi.org/10.1037/amp0000660>.
- Roohafza, H. R., Afshar, H., Keshteli, A. H., Mohammadi, N., Feizi, A., Taslimi, M., ve Adibi, P. (2014). What's the role of perceived social support and coping styles in depression and anxiety? *Journal of Research in Medical Sciences*, 19(10), 944-949. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2023.01.043>
- Sampson, R. J. (2017). Collective efficacy theory: Lessons learned and directions for future inquiry. *Taking stock*, 149-167.
- Schaefer, C., Coyne, J. C., ve Lazarus, R. S. (1981). The health-related functions of social support. *Journal of behavioral medicine*, 4(4), 381-406. <https://doi.org/10.1007/BF00846149>
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., ve Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of fit measures. *Methods of Psychological Research Online*, 8(2), 23-74.
- Shakespeare-Finch, J. ve Obst, P. L. (2011). The development of the 2-way social support scale: A measure of giving and receiving emotional and instrumental support. *Journal of personality assessment*, 93(5), 483-490. <https://doi.org/10.1080/00223891.2011.594124>
- Streiner, D., Norman, G., R, Cairney, J. (2014). *Health measurement scales: a practical guide to their development and use*. Oxford University Press, USA.

- Şen, S. (2020). *Mplus ile yapısal eşitlik modellemesi uygulamaları*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Tabachnick, B. ve Fidell, L. (2007). *Using multivariate statistics*. Boston, MA: Pearson
- Tabachnick, B. ve Fidell, L. (2015). *Using multivariate statistics* (6th ed.). Boston, MA: Pearson.
- Tak, Y. R., and McCubbin, M. (2002). Family stress, perceived social support and coping following the diagnosis of a child's congenital heart disease. *Journal of advanced nursing*, 39(2), 190-198.
- Taylor, S. E., Sherman, D. K., Kim, H. S., Jarcho, J., Takagi, K., ve Dunagan, M. S. (2004). Culture and social support: Who seeks it and why?. *Journal of personality and social psychology*, 87(3), 354. DOI: 10.1037/0022-3514.87.3.354
- Taylor, S. E. (2011). Social support: A review. *The Oxford handbook of health psychology*, 1, 189-214. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780195342819.013.0009>
- Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ). (2023). Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu, Eylül 2023 Açlık ve Yoksulluk Sınırı. Erişim tarihi: 8 Ekim 2023 <https://www.turkis.org.tr/turk-is-eylul-2023-aclik-ve-yoksulluk-siniri/>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2023). *Yoksulluk ve Yaşam Koşulları İstatistikleri, 2023*, Erişim tarihi: 26 Mart 2024, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yoksulluk-ve-Yasam-Kosullari-Istatistikleri-2023-53713>
- Ungar, M. (2013). Resilience, trauma, context, and culture. *Trauma, Violence, and Abuse*, 14(3), 255-266. <https://doi.org/10.1177/1524838013487805>
- Ungar, M., and Liebenberg, L. (2011). Assessing resilience across cultures using mixed methods: Construction of the child and youth resilience measure. *Journal of Multiple Methods in Research*, 5(2), 126-149. <https://doi.org/10.1177/1558689811400607>
- Vaux, A., and Harrison, D. (1985). Support network characteristics associated with support satisfaction and perceived support. *American Journal of Community Psychology*, 13(3), 245.
- Wang, X., Cai, L., Qian, J., ve Peng, J. (2014). Social support moderates stress effects on depression. *International journal of mental health systems*, 8(1), 1-5. <https://doi.org/10.1186/1752-4458-8-41>
- Wang, J., Mann, F., Lloyd-Evans, B., Ma, R., ve Johnson, S. (2018). Associations between loneliness and perceived social support and outcomes of mental health problems: a systematic review. *BMC psychiatry*, 18(1), 1-16. <https://doi.org/10.1186/s12888-018-1736-5>
- Yalçın, İ. (2015). İyi oluş ve sosyal destek arasındaki ilişkiler: Türkiye'de yapılmış çalışmaların meta analizi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(1), 21-32. <https://doi.org/10.5080/u7769>
- Yıldırım, İ. (1997). Algılanan sosyal destek ölçeğinin geliştirilmesi, güvenilirliği ve geçerliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 81-87.

- Yıldırım, A., Boysan, M. ve Kefeli, M. C. (2018). Psychometric properties of the Turkish version of the Depression Anxiety Stress Scale-21 (DASS-21), *British Journal of Guidance and Counselling*, 46(5), 582-595 <https://doi.org/10.1080/03069885.2018.1442558>
- Zanon, C. Baptista, M. N., Rubin, M., Topkaya, N., Şahin, E., Brenner, R.E., Vogel, D. L. and Mak, W. W. S. (2023): Measuring Family Support in Australia, Brazil, Hong Kong, and Turkey: A psychometric investigation. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, <https://doi.org/10.1080/07481756.2023.2219009>

INTERGENERATIONAL TRANSMISSION OF MATERNAL EMPLOYMENT AND DAUGHTERS' CAREER PATHS: EVIDENCE FROM THE 2021 FAMILY STRUCTURE SURVEY

Ayşenur KARAKAŞ AYDINBAKAR¹

Abstract

The study investigates the intergenerational transmission of maternal employment to daughters' employment outcomes using data from the 2021 Family Structure Survey. The results of estimations based on a linear probability model (LPM) and a probit model indicate a positive link between maternal employment and daughters' employment. Furthermore, multinomial logistic regression results demonstrate that mothers working as salaried workers increases the probability of daughters to work as salaried workers. Similarly, mothers who have been employed as unpaid family workers transmit this employment status to their daughters. This pattern is consistent for mothers who have held positions as day laborers, employers, or have been self-employed, as they also influence their daughters' employment in similar roles. The estimation findings also highlight the significant impact of higher education on the likelihood of daughters becoming salaried workers, indicating that higher levels of education substantially contribute to this outcome. The study provides valuable evidence into the intergenerational influence of maternal employment on daughters' career paths.

Key Words: *Intergenerational transmission, maternal employment, daughters' employment, socialization, multinomial logistic regression*

¹Assist. Prof., Social Sciences University of Ankara, Faculty of Political Science, Department of Economics, Ankara/Türkiye. The author is also affiliated with the Graduate School of Economics and Management, Tohoku University, Sendai/Japan. E-mail: aysenur.aydinbakar@asbu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2885-7199.

KARAKAŞ AYDINBAKAR, A. (2024). Intergenerational Transmission of Maternal Employment and Daughters' Career Paths: Evidence from The 2021 Family Structure Survey. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 24(64), 527-548. DOI:10.21560/spcd.vi.1434756

ANNENİN İSTİHDAMININ NESİLLER ARASI AKTARIMI VE KIZLARIN KARİYER YOLLARI: 2021 AİLE YAPISI ARAŞTIRMASI VERİLERİNDEN KANITLAR

Öz

Çalışma, 2021 Aile Yapısı Araştırması verilerini kullanarak annenin istihdamının kızların istihdamına olan nesiller arası aktarımını araştırmaktadır. Doğrusal olasılık ve probit modellerine dayalı tahmin sonuçları, annenin istihdamı ile kızların istihdamı arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Ayrıca, multinomial lojistik regresyon sonuçları, maaşlı işçi olarak çalışan annelerin kızlarının maaşlı işçi olarak çalışma olasılığını artırdığını göstermektedir. Benzer şekilde, ücretsiz aile işçisi olarak çalışan annelerin bu istihdam durumunu kızlarına aktarma eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu kalıp, günlük işçi, işveren veya kendi işini yapan anneler için de tutarlıdır. Onlar da kızlarının benzer rollerdeki istihdamını etkilemektedir. Ayrıca tahmin bulguları kızların maaşlı işçi olma olasılıklarında yüksek eğitimin önemli bir etkisi olduğunu vurgulamaktadır, bu da daha yüksek eğitim düzeylerinin bu sonuca önemli katkı sağladığını göstermektedir. Çalışma, annenin istihdamının kızların kariyer yolları üzerindeki nesiller arası etkisine dair değerli kanıtlar sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Nesiller arası aktarım, annenin istihdamı, kızların istihdamı, sosyalizasyon, multinominal lojistik regresyon

INTRODUCTION

Over time, the path of female labor force involvement has seen remarkable changes, mirroring shifts in societal norms, economic structures, and gender roles. Momentum gathered behind social movements that championed gender equality, accompanied by legislative alterations that gradually removed obstacles that had previously restricted women's access to education and professional avenues. This led to an increased presence of women in fields traditionally dominated by men, which in turn contributed significantly to the growth of the female workforce. Women's educational achievements have surged, resulting in a highly skilled and capable female workforce. In addition, the availability of contraceptive pills (Goldin and Katz, 2002) and the ownership of household appliances (Coen-Pirani et al., 2010; Greenwood et al., 2005) have had a positive impact on women's careers. However, while female labor force participation has increased, it still remains at a relatively low level in many developing countries, including Türkiye. Female labor force participation in 2023 is 66.6 percent (OECD, 2024) whereas it is 35.8 percent in Türkiye (Turkstat, 2024). In 1988, only 13 percent of married women in urban areas were part of the workforce (Turkstat, n.d.) Over the next eleven years, this figure increased slightly to 14 percent in urban areas. In rural areas, the female labor force participation rate was 50.8 percent in 1988, but it decreased to 48.3 percent in 1999 (Turkstat, n.d.). Additionally, within the same time frame, the majority of working women in urban areas were salaried workers, followed by unpaid family workers. In rural areas, most working women were engaged in unpaid family work. It is followed by self-employment (Turkstat, n.d.). The statistic from Turkish Statistical Institution shows that the main reason for married women not to participate to the labor market in rural and urban areas is being busy with household chores between 1988 and 1999 (Turkstat, n.d.). In today's Türkiye, the situation does not appear significantly different from the past. The majority of women are employed as salaried workers or day laborers in non-agricultural sectors, with a smaller percentage working as unpaid family workers in agriculture. On the other hand, men predominantly work as salaried workers or day laborers in non-agricultural sectors, and a notable portion engages in self-employment in these sectors. In agriculture, unlike women, most men work as self-employed individuals.

In recent years, there has been a blossoming interest in understanding the dynamics of intergenerational transmission within families and its impact on various aspects of individuals' lives. Parent(s) could transmit their education (Black et al, 2005; Holdmund et al., 2011), their income (Lee and Allen, 2020), their culture (Noghanibehambari et al., 2023), gender ideology (Perales et al., 2021) and attitudes (Fernández et al., 2004), even their employer (Corak and Piraino, 2011). The concept of intergenerational transmission within families, particularly concerning employment patterns, has garnered considerable attention in the field of labor economics and sociology. Del Boca and colleagues (2000) examine the determinants of female labor force participation in Italy. The estimation findings show that having a working mother is a strong determinant of women's employment. Durman-Aslan (2020) investigates women's employment in Turkey through intergenerational links, using data in 2011. The estimation findings in her study reveal that adult daughters' employment is strongly influenced by their mothers' employment. Furthermore, she suggests that the effect of mothers in rural areas is stronger than those in urban areas. Another study focused on Türkiye (Eryar and Tekguc, 2020) reveals the indirect link between a mother's employment and her daughter's employment. The study by Morrill and Morrill (2013) shows that the probability of married women working increases if their mothers worked in the United States. McGinn and colleagues (2018), examining the effect of maternal employment on children's outcomes in 29 countries, demonstrate a positive relationship between maternal employment and adult daughters' employment, while no link between mother and son is found. Abouelenin and Hu (2023) examine the effect of maternal employment on their daughters' employment stability in Egypt. Their findings suggest that when mothers work in a particular sector, it enhances the job stability of their daughters within that same sector. Aydinbakar (2023), testing the link between mother and married women in Japan, provides consistent findings previous studies listed above.

This study uses data from the 2021 Family Structure Survey to uncover the change in labor market across generations. The data source closely reflects how past labor market influences today's labor market. This study also contributes to the literature by explaining the persistent gender inequality by considering the transmission of certain employment status to adult children.

In addition, while most studies concentrate on the binary measures of employment status, this study not only examines these associations but also explores the transmission of employment status across generations. Thus, by identifying the employment statuses with consistent transmission patterns, targeted policy proposals can be developed. The estimation results from LPM and probit models reveal a positive association between maternal employment and daughters' employment. The further results reveal that mothers in salaried employment are more likely to have daughters who follow a similar career path as salaried workers. It is also found that mothers working as unpaid family workers, day laborers, employers, or self-employed also tend to influence their daughters to pursue similar employment status.

In the second section, theoretical framework is introduced. The third section presents data source and sample selection. In the fourth section, estimation model and method are introduced. Fifth section reports the estimation results, and the last section concludes.

THEORETICAL FRAMEWORK

One such area of investigation is the interplay between maternal employment and its potential influence on the labor force participation of daughters. Socialization theory suggests that children are influenced by their parents during childhood, and as they begin to diverge from their parents, various factors such as media, peers, and teachers also influence their attitudes (Burt and Scott, 2002). Burt and Scott (2002) point out that children's attitudes often mirror those of their same-sex parent. Daughters' attitudes and self-conceptions are particularly influenced by their mothers' views on women's roles and decisions regarding work (Moen et al., 1997). Mothers are viewed as role models during the socialization process, leading children in households where mothers are educated or employed to be exposed to a more egalitarian environment (Davis and Greenstein, 2009). Del Boca and colleagues (2000) emphasize the stigma effect to explain the association between working mothers and children's perceptions of working women. This effect suggests that if there is a working mother in the household, children perceive the image of working women as less stigmatized.

Olivetti and colleagues (2020) expand on these socialization effects by demonstrating that a woman's labor force participation in young adulthood is influenced not only by her own mother's employment behavior but also by the work behaviors of her peers' mothers during adolescence. This research highlights the importance of the broader social environment, showing that young women who grow up in settings with predominantly working mothers are more likely to adopt the ideal of balancing motherhood and work. Similarly, Colaner and Rittenour (2015) explore how mothers' gender socialization messages shape daughters' feminist identities and influence their career and motherhood aspirations. They find that mothers who encourage both feminine and masculine behaviors in their daughters help develop broader gender schemas, which contribute to feminist identity formation. This feminist identity acts as a mediator between maternal socialization practices and daughters' career aspirations, suggesting that promoting feminist identity and valuing diverse traits can enhance girls' future labor force participation. In addition, Lawson, Crouter, and McHale (2015) provide further evidence on the impact of family gender socialization by examining how parental attitudes and involvement in childhood influence gender-typical occupational attainment in young adulthood. They found that traditional maternal gender role attitudes contribute to sons pursuing more gender-typed occupations, while time spent with fathers is associated with daughters attaining less gender-typed occupations. These findings underscore the role of both maternal and paternal influences in shaping children's career paths and highlight the importance of flexible gender roles in promoting diverse occupational choices. In essence, the influence of mothers, especially those who are employed, goes beyond shaping children's attitudes towards gender roles and work decisions, laying the groundwork for more egalitarian perspectives within both the household and society at large.

DATA AND SAMPLE SELECTION

The study uses data from the Family Structure Survey 2021, which was conducted for the first time in 2006. This survey was subsequently carried out at five-year intervals. The questionnaire covers a wide array of topics, encompassing demographics, parental information, marital status, children,

divorce, societal perceptions, family dynamics, habits, and more. In 2021, it was conducted in cooperation with the Turkish Statistical Institute (TurkStat) and the Ministry of Family and Social Services. It covered 19,428 households and surveyed 42,043 people aged 15 and over.

In this study, our exclusive focus centers on married women (referred to as daughters) who either serve as the household head or are married to the household head, within the age range of 25 to 55 years. Any incomplete data were rigorously excluded, resulting in a sample size of 8,264 married women falling within the specified age bracket. Two distinct outcome variables pertaining to married women's employment were utilized based on the following survey questions: "Have you worked to earn income (in cash or in kind) in the last week?" and "What is your employment status in this organization or workplace?". As for mothers' and fathers' employment, the following questions were asked to married women: "Has your mother/father ever worked in any job to earn income?" and "What is your mother/father's employment status at this workplace?". Previous research studies have controlled for mothers' and/or fathers' employment by utilizing the question "Has your mother/father worked when you were 14/15/16 years old?" (Abouelenin and Hu, 2023; Aydinbakar, 2023; Durman-Aslan, 2020; Farré and Vella, 2013; McGinn et al., 2018; Morrill and Morrill, 2013). However, due to the absence of this specific question in the survey employed in our study, it is impossible to precisely determine when mothers or fathers were employed. It is noteworthy to mention that the majority of mothers in the selected sample (96%) had given birth when they were under the age of 40. As a result, this study assumes that they were capable of working when their daughters were teenagers.

Table 1 offers a comprehensive overview of key statistics pertaining to the selected sample. Only 29 percent of women within the age range of 25 to 55 in the sample are currently employed, with the majority falling into the non-working category, followed by those in salaried positions. Approximately 4 percent of married women in the sample can be categorized as day laborers, employers, or self-employed individuals. Another 4 percent are classified as unpaid family workers. In terms of the mothers of married women, 25 percent

have a history of employment, with 12 percent having worked as unpaid family workers. Furthermore, 8 percent of mothers have held regular salaried positions, and 4 percent belong to the category of day laborers, employers, or self-employed individuals. The majority of these women were born before 1960. Concerning the fathers within the sample, almost all of them have a history of employment. Approximately 55 percent of fathers have worked in roles such as day laborers, employers, or self-employed individuals, while the remainder have held regular salaried positions. Similar to the mothers, a substantial proportion of fathers were born prior to 1960. On average, the married women within the sample are around 40 years old, with the majority having attained education levels below high school. The average age of the husbands in the sample is 44, and 81 percent of them are currently employed, with an average income of 5018 Turkish lira. Number of children is 2.31 in average.

Table 1. Summary Statistics

Variable	Mean	Std. Dev.
Daughter's employment (=1)	0.29	0.45
Employment status of daughter		
Non-working	0.69	0.46
Salaried worker	0.23	0.42
Unpaid family worker	0.04	0.19
Other (day laborer, employer, self-employed)	0.04	0.20
Maternal employment (=1)	0.25	0.43
Employment status of mother		
Non-working	0.75	0.43
Salaried worker	0.08	0.28
Unpaid family worker	0.12	0.33
Other (day laborer, employer, self-employed)	0.04	0.20
Cohort of mother		
Before 1960s	0.64	0.48
1960s	0.28	0.45
After 1970s	0.08	0.28
Paternal employment (=1)	0.99	0.07
Employment status of father		

Non-working	0.01	0.07
Salaried worker	0.44	0.50
Unpaid family worker	0.01	0.09
Others (day laborer, employer, self-employed)	0.55	0.50
Cohort of father		
Before 1960s	0.75	0.43
1960s	0.22	0.41
After 1970s	0.03	0.18
Age of daughter	40.07	8.38
Education level of daughter		
Less than high school	0.59	0.49
High school	0.24	0.43
University and above	0.17	0.37
Age of spouse	44.13	9.31
Education levels of spouse		
Less than high school	0.49	0.50
High school	0.30	0.46
University and above	0.21	0.41
Spouse's employment (=1)	0.81	0.39
Spouse's income	5018.17	4631.43
Number of children	2.31	1.43
Number of observations	8,264	

Notes: St. Dev. is the abbreviation for standard deviation.

ESTIMATION MODEL AND METHOD

The following linear probability model is employed to test the effect of maternal employment on daughters' employment:

$$P(Y_i = 1 | X_i) = \beta_0 + \beta_1 X_{i1} + \beta_2 X_{i2} + \varepsilon \tag{1}$$

where Y equals to 1 if daughters are employed, and 0 otherwise. X_1 represents maternal employment. If mothers have worked, it equals to 1, and 0 if mothers have not been employed. X_1 also refers to maternal employment status: non-working, salaried worker, unpaid family worker, other (day laborer, employer, self-employed). X_2 is a set of control covariates: cohort of mothers (before

1960s, 1960s, after 1970s), paternal employment (working=1), cohort of father (before 1960s, 1960s, after 1970s), age of daughter and its squared, education level of daughter (less than high school, high school, university or above), age of spouse and its squared, education level of spouse (less than high school, high school, university or above), spouse's employment (working=1), spouse's income, number of children, and dummies for NUTS-1. In the model in which maternal employment status is used, paternal employment is replaced by paternal employment status. The probit model is also used for robustness check.

To obtain the probabilities of daughters' employment status conditional on maternal employment status and control covariates, a multinomial logistic regression model is also employed. The outcome variable is daughters' employment status, categorized as non-working, salaried worker, unpaid family worker, or other (day laborer, employer, self-employed). The control variable of interest in this study is maternal employment status, categorized as non-working, salaried worker, unpaid family worker, or other (day laborer, employer, self-employed). In this model, paternal employment is replaced by paternal employment status (non-working, salaried worker, unpaid family worker, or other (day laborer, employer, self-employed)). The rest remains the same as mentioned above.

ESTIMATION RESULTS

Table 2 presents outcomes of estimating equation 1. In column (1), estimation results from LPM show that maternal employment increases probability of daughters' employment. This finding is corroborated by results of probit model in column (2). In contrast to maternal employment, no relationship is found between paternal employment and daughters' employment. Additionally, no significant effects of the cohorts of mothers and fathers on daughters' employment are detected. Individuals with at least high school diploma exhibit higher likelihood of employment compared to those with less education. Furthermore, being married to one who is employed positively affects married women' employment (daughter), while higher income and larger number of children are associated with reduced female employment. These outcomes are consistent with results in column (2) of

probit model. Table 2 also reports impact of mothers' employment status on likelihood of daughters (married women) engaging in work. When compared to mothers who have never worked, daughters are more likely to work if their mothers have experience as salaried worker, day laborer, employer, self-employed, or unpaid family worker. Most substantial effect on daughters' employment is observed when their mothers have worked as unpaid family worker. No relationship is found between any employment status of the father and daughters' employment. Furthermore, the cohort variables for mothers and fathers have an insignificant effect on daughters' employment, suggesting that the generational differences represented by the cohorts do not substantially influence whether daughters are employed. Possessing at least high school diploma has positive impact on employment of married women (daughters), result confirmed by probit model in column (4).

Table 2. Results for the Effect of Maternal Employment on Daughters' Employment

	LPM	Probit	LPM	Probit
	(1)	(2)	(3)	(4)
Maternal employment (=1)	0.107*** (0.012)	0.104*** (0.011)		
Employment status of mother (Ref: Non-working)				
Salaried worker			0.057*** (0.018)	0.046*** (0.016)
Unpaid family worker			0.157*** (0.016)	0.161*** (0.016)
Other			0.083*** (0.024)	0.083*** (0.023)
Cohort of mother (Ref: Before 1960)				
1960s	-0.012 (0.015)	-0.009 (0.014)	-0.011 (0.015)	-0.009 (0.014)
After 1970s	0.014 (0.025)	0.024 (0.026)	0.017 (0.025)	0.027 (0.026)
Paternal employment (=1)	0.052 (0.052)	0.050 (0.052)		
Employment status of father (Ref: Non-working)				

Salaried worker			0.053 (0.054)	0.049 (0.054)
Unpaid family worker			0.025 (0.071)	0.018 (0.077)
Other			0.029 (0.053)	0.022 (0.054)
Cohort of father (Ref: Before 1960)				
1960s	0.015 (0.016)	0.018 (0.016)	0.018 (0.016)	0.021 (0.016)
After 1970s	0.040 (0.031)	0.047 (0.031)	0.042 (0.031)	0.050 (0.037)
Control variables				
Age of daughter	0.060*** (0.007)	0.064*** (0.008)	0.060*** (0.007)	0.066*** (0.008)
Age of daughter (squared)	-0.001*** (0.000)	-0.001*** (0.000)	-0.001*** (0.000)	-0.001*** (0.000)
Education level of daughter (Ref: Less than high school)				
High school	0.094*** (0.013)	0.091*** (0.013)	0.097*** (0.013)	0.095*** (0.013)
University and above	0.440*** (0.019)	0.424*** (0.020)	0.446*** (0.019)	0.43*** (0.020)
Age of spouse	0.010** (0.005)	0.009 (0.006)	0.010* (0.005)	0.008 (0.006)
Age of spouse (squared)	-0.000** (0.000)	-0.000 (0.000)	-0.000** (0.000)	-0.000 (0.000)
Education level of spouse (Ref: Less than high school)				
High school	-0.030*** (0.011)	-0.029** (0.010)	-0.030*** (0.011)	-0.029** (0.012)
University and above	0.008 (0.017)	0.007 (0.017)	0.009 (0.017)	0.008 (0.017)
Spouse's employment (=1)	0.091*** (0.012)	0.093*** (0.012)	0.090*** (0.012)	0.092*** (0.012)
Spouse's income (log)	-0.036*** (0.009)	-0.036*** (0.009)	-0.036*** (0.009)	-0.036*** (0.009)
Number of children	-0.031*** (0.003)	-0.037*** (0.004)	-0.031*** (0.003)	-0.038*** (0.004)

Constant	-1.069*** (0.151)		-1.060*** (0.152)	
Regions	Included	Included	Included	Included
Number of observations	8,264	8,264	8,264	8,264
R ²	0.198		0.200	

Notes: The employment status categorized as other includes day laborer, employer, self-employed. Robust standard errors are reported in parentheses. Marginal effects of probit models are listed. * p<0.1, ** p<0.05, *** p<0.01

Table 3 reports relative risk ratios of multinomial logistic model for associations between maternal employment and married woman's employment status. Reference category is non-working daughter. In column (1), estimation results reveal that daughters of working mothers are 1.288 times more likely to be salaried workers compared to daughters of non-working mothers, indicating significant positive impact of maternal employment on daughters' likelihood of being salaried workers (statistically significant at 1% level, with robust standard error of 0.094). Model does not show statistically significant effect of paternal employment on likelihood of daughters being salaried workers. Daughters with high school degree are 2.33 times more likely, and those with university degree or higher are 11.34 times more likely to be salaried workers compared to those with less than high school education, both significant at 1% level. Daughters with employed spouses are 1.39 times more likely to be salaried workers (significant at 1% level), showing spouse's employment status also plays role in employment status of daughter, whereas increase in spouse's income and number of children decreases likelihood of daughters being salaried worker. In column (2), it is reported that daughters of working mothers are 4.88 times more likely to work as unpaid family workers compared to daughters of non-working mothers. This significant relative risk ratio suggests strong link between maternal employment and likelihood of daughters participating in unpaid family work. Higher education decreases likelihood of married women working as unpaid family worker, highlighting influence of educational attainment on employment type. Similar results are found for level of education that spouse has. Employed spouses are 4.41 times more likely to have wives who work as unpaid family worker. In column (3), similar association between mothers' employment and daughters (married women) working as day laborers, employers, or self-employed is revealed.

Daughters of working mothers are 1.63 times more likely to work as day laborers, employers, or be self-employed compared to daughters of non-working mothers. Daughters (married women) with university degrees are 3.18 times more likely to be hired as day laborers, employers, or self-employed. Presence of employed spouse also increases likelihood of married women working in these roles, while increase in number of children has reducing effect on this likelihood.

Table 3. Results of Multinomial Logistic Regression of Daughter’s Employment Status on Maternal Employment

	Reference: Non-working daughter		
	Salaried worker	Unpaid family worker	Other
	(1)	(2)	(3)
Maternal employment (=1)	1.288*** (0.094)	4.877*** (0.647)	1.626*** (0.199)
Cohort of mother (Ref: Before 1960)			
1960s	0.896 (0.088)	0.928 (0.203)	1.121 (0.214)
After 1970s	1.168* (0.20)	1.178 (0.536)	0.788 (0.333)
Paternal employment (=1)	1.353 (0.545)	1.490 (0.964)	2.500 (2.519)
Cohort of father (Ref: Before 1960)			
1960s	1.186 (0.126)	1.305 (0.349)	1.160 (0.261)
After 1970s	1.545 (0.362)	1.019 (0.628)	1.176 (0.708)
Control variables			
Age of daughter	1.689*** (0.098)	1.062 (0.125)	1.530*** (0.179)
Age of daughter (squared)	0.994*** (0.001)	0.999 (0.001)	0.995*** (0.001)
Education level of daughter (Ref: Less than high school)			
High school	2.330*** (0.194)	0.588** (0.137)	0.949 (0.163)

University and above	11.335*** (1.283)	0.304** (0.182)	3.177*** (0.662)
Age of spouse	1.059 (0.045)	1.283*** (0.117)	1.038 (0.076)
Age of spouse (squared)	0.999 (0.001)	0.998** (0.001)	1 (0.001)
Education level of spouse (Ref: Less than high school)			
High school	0.967 (0.081)	0.583*** (0.100)	0.766* (0.119)
University and above	1.224* (0.132)	0.439** (0.149)	0.985 (0.205)
Spouse's employment (=1)	1.392*** (0.141)	4.408*** (0.927)	1.477** (0.264)
Spouse's income (log)	0.833*** (0.054)	0.797* (0.099)	0.802 (0.110)
Number of children	0.664*** (0.023)	1.045 (0.047)	0.857*** (0.044)
Regions	Included	Included	Included
Number of observations	8,264	8,264	8,264
Log pseudolikelihood	-5609.017	-5609.017	-5609.017
Pseudo R ²	0.202	0.202	0.202

Notes: The employment status categorized as other includes day laborer, employer, self-employed. Robust standard errors are reported in parentheses. Relative risk ratios are listed. * p<0.1, ** p<0.05, *** p<0.01.

Table 4 presents relative risk ratios from multinomial logistic model examining link between maternal employment status and married daughters' employment status, with non-working daughters serving as reference category. As reported in column (1), daughters of mothers who work as salaried workers are 1.193 times more likely to be salaried workers themselves compared to daughters of non-working mothers, indicating significant positive influence of having salaried worker mother on likelihood of daughters also obtaining salaried employment. Daughters of mothers who are unpaid family workers are significantly 1.634 times more likely to be salaried workers compared to daughters of non-working mothers. Married women with university degree, spouses with university degree, and employed spouses increase likelihood

of married women working as salaried worker, while opposite effects of spouse’s income and number of children are revealed. In column (2), results indicate that daughters of mothers who are unpaid family workers have significantly higher likelihood, with relative risk ratio of 6.55, of being unpaid family workers themselves compared to daughters of non-working mothers. Additionally, mothers who work as day laborers, employers, or are self-employed have daughters who are 2.32 times more likely to work as unpaid family workers. Higher education level among married women decreases likelihood of working as unpaid family worker. While employed spouses increase likelihood of married women working as unpaid workers, increase in spouse’s income decreases likelihood of being unpaid worker. Estimation findings in column (3) show that mothers who are unpaid family workers are more likely to have daughters who work as day laborers, employers, or are self-employed. Additionally, mothers who work as day laborers, employers, or self-employed are 2.522 times more likely to have daughters in these roles. Highly educated married women are 3.36 times more likely to be employed as day laborers, employers, or self-employed. Employed spouse is related to likelihood of married women working in these roles, while number of children decreases likelihood of married women working as day laborers, employers, or self-employed.

Table 4. Results of Multinomial Logistic Regression of Daughter’s Employment Status on Maternal Employment Status

	Reference: Non-working daughter		
	Salaried worker (1)	Unpaid family worker (2)	Other (3)
Employment status of mother (Ref: Non-working)			
Salaried worker	1.193* (0.123)	1.082 (0.443)	1.335 (0.279)
Unpaid family worker	1.634*** (0.179)	6.545*** (0.982)	1.381* (0.234)
Other	1.049 (0.167)	2.320*** (0.642)	2.522*** (0.498)
Cohort of mother (Ref: Before 1960)			
1960s	0.896	0.939	1.131

	(0.088)	(0.211)	(0.217)
After 1970s	1.191	1.405	0.786
	(0.21)	(0.623)	(0.329)
Employment status of father (Ref: Non-working)			
Salaried worker	1.471	0.759	2.650
	(0.598)	(0.520)	(2.655)
Unpaid family worker	1.080	1.640	2.449
	(0.617)	(1.377)	(3.068)
Other	1.112	0.899	3.327
	(0.451)	(0.602)	(3.330)
Cohort of father (Ref: Before 1960)			
1960s	1.196*	1.477	1.159
	(0.127)	(0.403)	(0.261)
After 1970s	1.524*	1.124	1.182
	(0.357)	(0.706)	(0.707)
Control variables			
Age of daughter	1.690***	1.082	1.537***
	(0.098)	(0.127)	(0.179)
Age of daughter (squared)	0.994***	0.999	0.995***
	(0.001)	(0.001)	(0.001)
Education level of daughter (Ref: Less than high school)			
High school	2.272***	0.747	0.981
	(0.192)	(0.176)	(0.169)
University and above	11.041***	0.449	3.359***
	(1.268)	(0.270)	(0.704)
Age of spouse	1.059	1.293***	1.038
	(0.046)	(0.118)	(0.076)
Age of spouse (squared)	0.999	0.998**	1
	(0.001)	(0.001)	(0.001)
Education level of spouse (Ref: Less than high school)			
High school	0.953	0.606***	0.776
	(0.080)	(0.105)	(0.121)
University and above	1.221*	0.461**	0.977
	(0.132)	(0.156)	(0.205)

Spouse's employment (=1)	1.408*** (0.142)	4.366*** (0.934)	1.449** (0.259)
Spouse's income (log)	0.832*** (0.055)	0.789** (0.098)	0.809 (0.111)
Number of children	0.667*** (0.023)	1.042 (0.048)	0.851*** (0.044)
Regions	Included	Included	Included
Number of observations	8,264	8,264	8,264
Log pseudolikelihood	-5567.116	-5567.116	-5567.116
Pseudo R ²	0.207	0.207	0.207

Notes: The employment status categorized as other includes day laborer, employer, self-employed. Robust standard errors are reported in parentheses. Relative risk ratios are listed. * p<0.1, ** p<0.05, *** p<0.01.

CONCLUSION

This study investigates the intergenerational transmission of maternal employment to daughters using data from the 2021 Family Structure Survey. The estimation findings from LPM and probit models reveal that maternal employment increases the probability of their daughters' employment. This finding is corroborated by the findings of Del Boca et al. (2000), Morrill and Morrill (2013), Durman-Aslan (2020), McGinn et al. (2018), Eryar and Tekguc (2020), and Aydinbakar (2023). Specifically, the effect of different employment statuses of mothers, when compared to non-working mothers, increases the likelihood of daughters being employed. Notably, the impact of mothers who are unpaid family workers on their daughters' employment is substantial. Additionally, this study examines the transmission of employment status. The results from multinomial logistic regression indicate that working mothers are more likely than non-working mothers to have daughters who hold various employment statuses, including salaried workers, unpaid family workers, and other types of employment, as opposed to those who are not employed. Furthermore, the most significant findings from multinomial logistic regression are that mothers working as salaried workers and unpaid family workers are more likely than non-working mothers to have daughters who are salaried workers, as opposed to those who are not employed. Mothers who are unpaid family workers are also more likely than non-working mothers to have daughters working as unpaid family workers, and mothers employed

as day laborers, employers, or self-employed individuals are also more likely to have daughters in these specific employment roles. These findings partially support the findings of Abouelenin and Hu (2023), suggesting a sectoral match between mothers and daughters. All findings provide evidence that mothers are determinants of daughters' employment, which can be explained by socialization and possibly the transmission of gender attitudes from mothers to daughters.

Policymakers might focus on enhancing educational opportunities for women, promoting policies that support working mothers to increase labor force participation, and implementing programs that encourage diverse employment opportunities for women. Policies supporting working mothers could positively affect the employment rates of future generations, promoting gender equality in the workforce. These policies could aim to break the cycle of certain types of employment being passed down generations, thereby contributing to a more diverse and inclusive labor market. Moreover, the findings suggested in the present study can be related to divorce in several policy-relevant ways. Policies aimed at supporting single mothers, improving access to quality childcare, and offering suitable working arrangements can empower women facing divorce or single parenthood to maintain or enter the workforce. Given that women are still predominantly confined to household roles and societal norms exacerbate the divorce process (Cetin, 2023), it becomes crucial to utilize alternative channels such as media to alter the societal perception of women. Such policies not only support women's economic independence but also serve as a model for their daughters, reinforcing the value of employment and education across generations (Aydinbakar Karakas, 2023, pp. 194-196). This approach can mitigate the economic vulnerabilities associated with divorce and promote long-term labor market participation among women.

REFERENCES

- Abouelenin, M., and Hu, Y. (2023). Maternal employment shapes daughters' employment stability in Egypt: Evidence for the intergenerational transmission of labor force attachment. *Sex Roles*, 88(1-2), 35-51.
- Aydinbakar, A. (2023). Intergenerational transmission of married women's employment in Japan. *The Singapore Economic Review*, 68(6), 2225-2242.
- Aydinbakar Karakas, A. (2023). Ekonomik bağlamda boşanma sonrası kadın, aile ve çocuk. In A. Çiçekli and S. B. Uğur (Eds.). *Boşanma üzerine çok yönlü bir bakış: Tarihsel, kültürel ve psiko-sosyal boyutlar*. Siyasal Kitabevi.
- Black, S. E., Devereux, P. J., and Salvanes, K. G. (2005). Why the apple doesn't fall far: Understanding intergenerational transmission of human capital. *American Economic Review*, 95(1), 437-449.
- Burt, K. B., and Scott, J. (2002). Parent and adolescent gender role attitudes in 1990s Great Britain. *Sex roles*, 46, 239-245.
- Cetin, C. (2023). In what ways is the state gendered?. *Istanbul University Journal of Women's Studies*, 27, 7-19.
- Coen-Pirani, D., León, A., and Lugauer, S. (2010). The effect of household appliances on female labor force participation: Evidence from microdata. *Labour Economics*, 17(3), 503-513.
- Colaner, C. W., and Rittenour, C. E. (2015). "Feminism begins at home": The influence of mother gender socialization on daughter career and motherhood aspirations as channeled through daughter feminist identification. *Communication Quarterly*, 63(1), 81-98.
- Corak, M., and Piraino, P. (2011). The intergenerational transmission of employers. *Journal of Labor Economics*, 29(1), 37-68.
- Davis, S. N., and Greenstein, T. N. (2009). Gender ideology: Components, predictors, and consequences. *Annual Review of Sociology*, 35, 87-105.
- Del Boca, D., Locatelli, M., and Pasqua, S. (2000). Employment decisions of married women: Evidence and explanations. *Labour*, 14(1), 35-52.
- Durman-Aslan, M. (2020). Female labor force participation in Turkey: The role of the intergenerational links. *Documents de travail du Centre d'Économie de la Sorbonne*.
- Eryar, S. D., and Tekgüç, H. (2020). Intergenerational transmission and the impact of mothers-in law in the Turkish labor market: The case of Izmir. *Business and Economics Research Journal*.
- Farré, L., and Vella, F. (2013). The intergenerational transmission of gender role attitudes and its implications for female labour force participation. *Economica*, 80(318), 219-247.

- Fernández, R., Fogli, A., and Olivetti, C. (2004). Mothers and sons: Preference formation and female labor force dynamics. *The Quarterly Journal of Economics*, 119(4), 1249-1299.
- Goldin, C., and Katz, L. F. (2002). The power of the pill: Oral contraceptives and women's career and marriage decisions. *Journal of Political Economy*, 110(4), 730-770.
- Greenwood, J., Seshadri, A., and Yorukoglu, M. (2005). Engines of liberation. *The Review of Economic Studies*, 72(1), 109-133.
- Holmlund, H., Lindahl, M., and Plug, E. (2011). The causal effect of parents' schooling on children's schooling: A comparison of estimation methods. *Journal of Economic Literature*, 49(3), 615-651.
- Lawson, K. M., Crouter, A. C., and McHale, S. M. (2015). Links between family gender socialization experiences in childhood and gendered occupational attainment in young adulthood. *Journal of Vocational Behavior*, 90, 26-35.
- Lee, J., and Allen, J. (2020). The intergenerational transmission of income mobility between mothers and their young adult daughters: The mediating role of their daughters' educational attainment. *Social Policy and Administration*, 54(6), 971-983.
- McGinn, K. L., Ruiz Castro, M., and Lingo, E. L. (2019). Learning from mum: Cross-national evidence linking maternal employment and adult children's outcomes. *Work, Employment and Society*, 33(3), 374-400.
- Moen, P., Erickson, M. A., and Dempster-McClain, D. (1997). Their mother's daughters? The intergenerational transmission of gender attitudes in a world of changing roles. *Journal of Marriage and the Family*, 281-293.
- Morrill, M. S., and Morrill, T. (2013). Intergenerational links in female labor force participation. *Labour Economics*, 20, 38-47.
- Noghanibehambari, H., Tavassoli, N., and Noghani, F. (2023). Intergenerational transmission of culture among second-and-higher generation immigrants: The case of age at first birth and nonmarital childbirth. *Journal of Economics, Race, and Policy*, 6(1), 1-18.
- OECD (2024). *OECD employment rate remains at record high in the fourth quarter of 2023*. <https://www.oecd.org/en/data/insights/statistical-releases/2024/04/labour-market-situation-updated-april-2024.html>
- Olivetti, C., Patacchini, E., and Zenou, Y. (2020). Mothers, peers, and gender-role identity. *Journal of the European Economic Association*, 18(1), 266-301.
- Perales, F., Hoffmann, H., King, T., Vidal, S., and Baxter, J. (2021). Mothers, fathers and the intergenerational transmission of gender ideology. *Social Science Research*, 99, 102597.
- TurkStat (n.d.). Labor statistics.
- TurkStat (2024). *İşgücü İstatistikleri, 2023*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2023-53521>

Y VE Z KUŞAKLARININ BAĞLANMA STİLLERİ İLE EVLİLİK BEKLENTİLERİNİN İNCELENMESİ*

Ahmet TÜRK¹

İshak AYDEMİR²

Öz

Toplumsal yapıda oluşan değişim ve dönüşümler yalnızca toplumların değerleri, gelenekleri ve kültürlerini değil aynı zamanda bireylerin kendine özgü yapılarını, davranışlarını ve tutumlarını da etkilemektedir. Buna bağlı olarak sosyo-kültürel açıdan kuşaklar arası farklılıklar daha da belirgin hale gelmiştir. Bu kapsamda bu araştırma Y ve Z kuşaklarının evlilik beklentileri ile bağlanma stillerinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Tarama modelinin kullanıldığı araştırmaya 542'si (%51.4) Y kuşağı ve 512'si (%48.6) Z kuşağı olmak üzere 1054 kişi katılmıştır. Katılımcıların 558'i (%52.9) kadın ve 496'sı (%47.1) erkektir. 18 ile 42 yaş aralığındaki katılımcıların yaş ortalaması $\bar{x} \pm 23.62 \pm 3.58$ 'dir. Araştırmanın verileri Kişisel Bilgi Formu, Evlilik Beklentisi Ölçeği ve Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistikler ile Ki kare, bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Bulgular hem Y kuşağının hem de Z kuşağının evlilikten en önemli beklentilerinin samimiyet olduğunu, her iki kuşağın da gerçekçi olmayan-idealist evlilik beklentisine ve güvenli bağlanma stiline sahip olduğunu; bağlanma stillerinin evlilik beklentisi türlerine göre farklılaştığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Evlilik Beklentisi, Bağlanma Stili, Y Kuşağı, Z Kuşağı.

*Bu çalışma birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı bünyesinde yürütülen yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹ Öğr. Gör., Sinop Üniversitesi, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü, E-posta: aturk@sinop.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5782-3794

² Prof. Dr., Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, E-posta: ishak72@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8910-9413

TÜRK A., AYDEMİR İ. (2024). Y Ve Z Kuşaklarının Bağlanma Stilleri İle Evlilik Beklentilerinin İncelenmesi. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 24(64), 549-574. DOI:10.21560/spcd.vi. 1520148

INVESTIGATION OF ATTACHMENT STYLES AND MARITAL EXPECTATIONS OF GENERATIONS Y AND Z

Abstract

Transformations in the social structure have a profound impact on the values, traditions and cultures of societies, as well as on the distinctive structures, behaviours and attitudes of individuals. In consequence, the socio-cultural differences between generations have become increasingly evident. In this context, the present study was conducted with the objective of examining the marital expectations and attachment styles of the Y and Z generations. The study employed a survey model. A total of 1,054 individuals participated in the study, with 542 (51.4%) belonging to Generation Y and 512 (48.6%) belonging to Generation Z. Of the participants, 496 (47.1%) were male and 558 (52.9%) were female. The mean age of the participants was 23.62 ± 3.58 , with a range of 18 to 42 years. The study's data was collected using a Demographic Information Form, Marriage Expectation Scale, and Three-Dimensional Attachment Styles Scale. Descriptive statistics, the chi-square test, the independent sample t-test and one-way analysis of variance (ANOVA) were employed to analyse the data. The findings indicate that the most significant expectation of both Generation Y and Generation Z with regard to marriage is intimacy. Both generations exhibit an unrealistic and idealistic perception of marital expectations, as well as a secure attachment style. However, attachment styles differ according to the types of marital expectation.

Key Words: Marriage Expectation, Attachment Style, Generation Y, Generation Z.

GİRİŞ

Sosyal bir varlık olan insanların en temel ihtiyaçları arasında ilişki kurmak yer almaktadır. Nitekim Murray (1938), insanın yakın ilişki ihtiyacının da önemli bir psikolojik ihtiyaç olduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde Maslow (1943) da bireylerin temel fizyolojik ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra yakın bir ilişkiye ihtiyaç duyduklarını ifade etmektedir. Carroll ve arkadaşları (2003), insanları en çok etkileyen yakın ilişkinin ise nesillerin yetişmesinde ve toplumsal yapının en önemli kurumu olan ailenin devamlılığını sağlanmasında önemli bir etkiye sahip olan evlilik olduğunu belirtmektedir.

Toplumun temel dinamiklerinden biri olan aile, modernleşme sürecindeki değişim ve dönüşümlerden hem etkilenmiş hem de bu süreci etkilemiştir (Karataş, 2001). Aile yapısındaki yaşanan değişim, benzer şekilde bireylerin evliliğe attikleri anlamı, evliliğe yönelik tutumları ve evlilikten beklentileri de değiştirmiştir (Yıldırım, 2021). Bu kapsamda Mavili-Aktaş (2009), değişen ve dönüşen aile yapısında sağlıklı ve mutlu bir evliliğin kalitesinin, eşlerin birbirlerinin ihtiyaçlarına önem vermesiyle doğrudan bir ilişki içerisinde olduğunu öne sürmektedir. Carroll ve arkadaşları (2003) da evliliğin sağlamlığı ve sürekliliğinin çiftlerin birbirlerine olan bağlılığı ve evlilikten beklentilerinin karşılanmasıyla yakından ilişkili olduğunu belirtmektedir. Bu nokta evliliğin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesinde çiftler arası bağlanma ve bireylerin evlilikten beklentileri ön plana çıkmaktadır.

Bağlanma, bireylerin hayatlarının en erken dönemlerinden itibaren yakın bir ilişki içinde oldukları diğer kişilerle kurdukları güçlü, kalıcı ve sevgi dolu duygusal bir bağıdır (Bowlby, 1969; Ainsworth, 1989). Bağlanma konusunda öncü çalışmalarıyla öne çıkan Hazan ve Shaver 1987 yılında yapmış oldukları çalışmalarında bireylerin yakın ilişkilerinin üç farklı bağlanma örüntüsü çerçevesinde geliştiğini ortaya koymuş ve bu bağlanma örüntülerini kaçınan bağlanma, kaygılı-kararsız bağlanma ve güvenli bağlanma şeklinde kavramsallaştırmıştır. Kaçınan bağlanma stili, bireylerin yakın ilişkilerde duygusal yakınlığı sınırladığı ve genellikle bağımsızlık ve özerklik arayışında oldukları bir bağlanma örüntüsüdür. Bu bağlanma stiline sahip bireyler, başkalarına güvenme noktasında zorlanabilmekte ve duygusal açıdan özgür olmayı tercih etmektedirler (Simpson vd., 2002). Kaygılı-kararsız bağlanma

stiline sahip bireyler, bir ilişki kurma isteği taşımalarına rağmen çevrelerindeki kişiler tarafından reddedilecekleri endişesini sıklıkla yaşamaktadırlar. Bu bireyler, ilişkilerine takıntılı bir şekilde odaklanma eğilimindedirler ve bu durum duygusal dalgalanmalar, aşırı kıskançlık ve çatışmalar gibi yoğun duygusal tepkilere yol açabilmektedir. Bu bağlanma stiline sahip bireyler, duygusal ihtiyaçlarını karşılamada ve güvenli bir ilişki ortamı oluşturmada zorluklar yaşayabilmektedir (Feeney ve Karantzas, 2017; Hazan ve Shaver, 1987). Son olarak güvenli bağlanma ise içsel çalışma mekanizmaları aracılığıyla geliştirilen karşılıklı esnek ilişkilerin kurulduğu, sağlıklı bir bağlanma stildir. Bu mekanizmalar, bireylerin kişilerarası etkileşimlerinde uyumlu ve yapıcı olmalarını sağlamaktadır. Bu bağlanma örüntüsüne sahip bireyler, stresli durumlarda bile başkalarına güvenerek duygularını açıkça ifade edebilmekte ve ilişkilerinde karşılıklı destek ve anlayış geliştirebilmektedirler (Simmons vd., 2009). Majidova ve İpek (2020) bağlanma stiline güvenlilik derecesinin kişinin ilişki memnuniyetini, ilişkilerle ilgili inançlarını ve evliliğe yönelik beklentilerini şekillendirdiğini ifade etmektedir. Bu noktada sağlıklı ve mutlu evliliklerin kurulmasında ve sürdürülebilirliğinde önemli bir belirleyici olan evlilik beklentileri karşımıza çıkmaktadır.

Evlilik beklentisi, bireylerin içinde yaşadıkları toplumun ve ebeveynlerinin evlilik tarzlarını algısal dünyalarında birleştirerek oluşturdukları ideal romantik ilişki şeklinde tanımlanabilir. Barich ve Bielby (1996) evlilik beklentisini, bireylerin bir evlilikte kendilerini nasıl hayal ettikleri ve evlilik içerisinde arzu ettikleri benlik imajının ne olduğu ile ilgili beklentiler olarak tanımlamaktadır. Bu beklentilerin karşılanma düzeyi, kişilerarası ilişkilerin kalitesini ve evlilik doyumunu belirlemede önemli bir faktördür. Jones ve Nelson (1996) evliliğe yönelik beklentileri, gerçekçi ve gerçekçi olmayan (kötümser ve idealist) evlilik beklentisi şeklinde sınıflandırmaktadır. Sağlıklı bir ilişkide gerçekçi beklenti ve inançlar oldukça önemlidir. Nitekim Sullivan ve Scwebel'a (1995) göre gerçekçi beklenti ve inançlar bireylerin kişisel gelişimlerini teşvik ederek eşlerin ilişkiye uyum sağlama becerilerini ve ilişkiden duydukları memnuniyeti artırmaktadır. Bireylerin evliliklerinin aileleri tarafından onaylanması, ekonomik açıdan kendilerine güven duymaları, benzer yaşam stillerine sahip olmaları, sorunlarını ortak bir dille çözebilme becerileri ve ortak bir sosyal çevreye ait olmaları evlilik beklentilerinin olumlu belirleyicileri olarak ifade

edilebilir (Waller ve McLanahan, 2005). Öte yandan Jones ve Nelson (1996), evliliğe ilişkin beklentileri idealist boyutlarda olan bireylerin oldukça romantik ve tutkulu bir ilişki hayal ettiklerini, bu durumun da bireylerin ilişkilerinde mükemmeliyetçi bir tavır sergilemelerine yol açtığını ifade etmektedir. Gerçekçi olmayan inançlar, ilişkinin sürekli olarak yorumlanmasına ve eleştirilmesine yol açmakta, bu da bireyler arasındaki ilişkiyi olumsuz etkilemektedir (Akgün ve Polat-Uluocak, 2010). Rolfe (1975) evlilik uyumsuzluğunun temel nedenlerinden birinin çiftlerin evlilik öncesinde akılcı olmayan beklentiler oluşturması olduğunu iddia etmektedir. Rolfe'e (1975) göre bireylerin evliliklerinin öncesinde oluşturdukları gerçekçi olmayan beklenti ve inançlar, çiftlerin evlilik sürecinde hayal kırıklığı yaşamasına, mutlu olamamalarına, evlilikten tatmin olamamalarına ve nihayetinde bazı durumlarda boşanmalara neden olabilmektedir.

Modernleşme ile birlikte yaşanan hızlı ve radikal dönüşümler toplumsal yaşamda da derin etkiler bırakmıştır. Bu kapsamda bu değişimler aile ve evliliğe yönelik bakış açılarını da etkilemiş olup günümüzün aile ve evlilik paradigmaları da toplumsal yapıyı ve sosyal hayatı şekillendirmiştir (Erdoğan, 2015). Toplumsal yapıdaki değişimler ve dönüşümler yalnızca toplumların değerleri, gelenekleri ve kültürleri üzerinde değil aynı zamanda bireylerin karakteristik özellikleri, davranışları ve tutumlarında da önemli bir etkiye sahip olmuştur. Bu da kuşaklar arasında daha belirgin sosyal ve kültürel farklılaşmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur (İzmirlioğlu, 2008).

Kuşak, belirli bir zaman dilimi içinde önemli tarihsel olayları birlikte yaşayan ve benzer yaş, alışkanlık ile kültürü paylaşan insan gruplarını ifade eden bir kavramdır (Mannheim, 1952). Kuşaklar kendilerine özgü deneyimlere sahip olup yaşadıkları bu deneyimler sosyal açıdan değişimlere neden olmaktadır (Marshall, 1997). Toplumsallaşma sürecinde yaşanan bu tür değişimler kuşaklar arası duygu, inanç ve istek farklılıklarına yol açmaktadır. Bu bağlamda kuşak kavramı sadece biyolojik bir yaş ayrımı değil aynı zamanda sosyal düzenin bir ürünü ve toplumsal düzeni inşa eden temel bileşenlerden birisidir (Pilcher, 1994). Literatürde kuşakların sınıflandırılması konusunda bir fikir birliği bulunmamaktadır. Bu çalışmada Türkiye'nin yakın tarihi ışığında, Roberts ve Manolis (2000), Kavalcı ve Ünal (2016) ile Adıgüzel ve

arkadaşları (2014) tarafından önerilen sınıflandırmalar benimsenmiştir. Bu kapsamda 1980 ile 1999 yılları arasında dünyaya gelen kişiler Y Kuşağı, 2000 yılı ve sonrasında dünyaya gelen kişiler Z Kuşağı olarak sınıflandırılmaktadır.

Y kuşağı, kendilerini önceki kuşaklardan ayıran bir dizi değer ve nitelik ile karakterize edilmektedir. Bunlar arasında arkadaşlık ilişkilerine düşkünlük, özgüven, insanlara ve olaylara objektif bir bakış açısı, başarı odaklı bir zihniyet, kültürlü ve eğitilmiş bir bakış açısı yer almaktadır (Raines, 2002). Tapscott (2008) tarafından belirtildiği üzere, Y Kuşağı üyeleri özgürlük, bireysellik, şeffaflık, işbirliği, hızlı iletişim, eğlence ve yenilikçi düşünce gibi değerlere büyük önem vermektedir. Bu kuşak teknolojik alanda yaşanan değişimlerin etkisiyle sabırsız, aceleci ve hıza düşkün olarak nitelendirilmektedir. Bu kuşağın üyeleri ahlaki normlara, aile bağlarına ve hayatlarıyla ilgili önemli kararlar alırken ebeveynlerinin tavsiyelerine oldukça önem vermektedir (Khera ve Malik, 2014). Tulgan (2009) aileleri tarafından yoğun bir ilgiyle büyütülen Y kuşağının yüksek bir özgüvene sahip olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle Y kuşağının üyeleri imkansız olarak nitelendirilebilecek pek çok durumu kabul etmemektedir. Y kuşağı, kendilerini hızlı kararlar alabilen, risk üstlenebilen, yüksek beklentilere sahip ve yüksek düzeyde üretkenlik gösterebilen bireyler olarak ifade etmektedirler (Fernandez, 2009). Y kuşağının iyi eğitilmiş üyeleri, aile ilişkilerine verdikleri öneme rağmen, kariyerlerini zorlanmadan sürdürmek istedikleri için evliliği ertelemektedirler (Erdoğan, 2015). Bu bağlamda gençlerin yeni özellik ve tutumlarının geleneksel evlilik kalıplarından uzaklaşılmasına neden olduğu söylenebilir.

Genellikle ilk gerçek küresel kuşak olarak tanımlanan Z kuşağı, son derece özgüven sahibi, gerçekçi, güçlü bir bireysellik duygusu ve girişimcilik eğilimine sahip bir kuşak olarak karşımıza çıkmaktadır (Fromm ve Read, 2018). Bu kuşağın üyeleri sorumlu, açık fikirli, dürüst ve adil bireyler olarak nitelendirilmektedir (Seemiller ve Grace, 2019). Öte yandan Z kuşağındaki bireyler, iklim sorunlarına karşı duyarlı, ırksal eşitliğe ve sosyal çeşitliliğe karşı saygılı, sosyal adaleti benimseyen ve cinsiyet eşitsizliklerine karşı duyarlı bir kuşak olup bu noktada statükoyu eleştirel bir perspektifle reddetmektedir (Kılıç, 2021). Genellikle teknoloji odaklı bir nesil olarak nitelendirilen Z kuşağı, interneti temel bir ihtiyaç ve gündelik hayatlarının ayrılmaz bir bileşeni

olarak görmektedirler (Cho vd., 2018). Kişilerarası iletişim becerilerinde eksiklikler sergileme eğiliminde olan bu kuşak, arkadaşlık kurma ve sürdürme aracı olarak sosyal ağlara öncelik vermektedir. Bu kuşağın üyeleri, yenilik ve değişim tutkusunun yanı sıra sonuca odaklanan bir kişiliğe sahiptirler. Ayrıca bu kuşağın üyelerinde, yüksek düzeyde hırs ve beklentilerini karşılamayan sonuçlardan memnun olmama eğilimi de bulunmaktadır. Baykal (2019) özgürlükçü bir ruha ve bireysellik eğilimine sahip olan bu kuşağın, benlik saygılarının, özgüvenlerinin, memnuniyet ve beğeni eşiklerinin oldukça önemli olduğunu öne sürmektedir. Z kuşağı diğer kuşakların aksine dış görünüşlerine önem veren, özenle hazırlanmış ve parlatılmış bir benlik imajına sahiptir. Bu kuşak özellikle risk almaktan ya da tehlikeli durumlara girmekten çekinmektedir. Bu durum, bu kuşağın üyelerinin kendilerini uzun vadeli romantik ilişkilere adanmaktan kaçınmalarına ve ilişkilerde yüksek düzeyde cinsel beklentiler içerisinde olmalarına yol açmaktadır. Böylesi bir benlik algısına sahip olan kuşağın üyeleri, kendilerini sosyal sermayenin bir göstergesi ve kişisel tatmin kaynağı olarak görüp kendilerinin oldukça havalı olduğuna inanmaktadır. Aynı zamanda Z kuşağı üyeleri, insanlara daha az güven duydukları için toplumdaki izole bir biçimde daha bireyselci bir yaşamı tercih etmektedir (Gardner ve Davis, 2013). Bu kapsamda kendinden önceki kuşaklardan keskin sınırlarla ayrılan Z kuşağının, aile biriminin yapısı ve normlarında önemli dönüşümlerin yaşandığı ve yeni bir aile dinamiğinin ortaya çıktığı bir döneme karşılık geliyor olması, aileye ve evliliğe yönelik görüşlerinin bu çerçevede oluşmasına neden olabilir.

Yukarıda verilen bilgiler ışığında evlilik beklentileri ile bağlanma stillerinin birbiriyle yakından ilişkili olması muhtemeldir. Ancak yapılan alan yazın taramasında evlilik beklentileri ile bağlanma stilleri arasındaki potansiyel ilişkileri inceleyen sınırlı sayıda araştırmaya ulaşılmıştır (Aramideh ve RezaKhani 2019; Yıldız 2020). Dolayısıyla modernite ile birlikte oluşan yeni aile ve evlilik paradigmaları içerisinde doğan Y ve Z kuşaklarının evlilik beklentilerini ve bağlanma stillerini inceleyen bir çalışmaya rastlanılamamıştır. Özellikle dijitalleşmenin ve bireyselleşmenin arttığı bu dönemde toplumsal değişimlerin duygusal ve sosyal ilişkilere nasıl yansıdığını görmenin, gelecekteki toplumsal yapıları öngörmek için oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Bu kapsamda bu araştırmanın bulgularının, aile danışmanları ve sosyal bilimciler

için değerli bilgiler sunması, gelecekteki kuşaklar arası ilişki dinamiklerinin anlaşılmasına katkı sağlaması ve evlilik sorunlarını önlemeye ve çözmeye yönelik stratejiler geliştirmede kullanılması beklenmektedir. Ayrıca gençlerin sağlıklı ilişkiler geliştirmelerine yardımcı olacak programların ve politikaların oluşturulmasına katkı sağlaması hedeflenmektedir. Buradan hareketle bu araştırma evlilik beklentileri ve bağlanma stillerini Y ve Z kuşakları bağlamında incelemeyi amaçlamaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Nicel yaklaşımın benimsendiği çalışmada araştırmanın amacı doğrultusunda iki veya daha fazla değişken arasındaki muhtemel bir ilişkinin varlığını, var ise derecesini ve yönünü belirlemeyi hedefleyen ilişkiyel tarama modeli kullanılmıştır (Karasar, 2012).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini henüz evlenmemiş olan Y ve Z kuşaklarındaki bireyler oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında evrenin sayısı kesin olarak tespit edilememektedir. Evrenin sayısının kesin olarak tespit edilemediği durumlarda formülü ile örneklem hacmi hesaplanabilmektedir (Aksakoğlu, 2001). Söz konusu formül kullanılarak hem Y kuşağı hem de Z kuşağı için evreni temsil güçlerini artırmak adına ayrı ayrı örnekleme hesaplaması yapılmıştır. Formüldeki parametrelerin yerine konulması halinde her kuşak için 384 kişinin minimum örneklem adına yeterli olacağı görülmüş olup çalışmanın en az $384+384=768$ kişiyle gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. Çalışma kapsamında araştırmanın dahil etme kriterlerini karşılayan ve gönüllü katılım sağlayan 1054 katılımcıya ulaşılmıştır.

Araştırmaya 542'si (%51.4) Y kuşağı ve 512'si (%48.6) Z kuşağı olmak üzere 1054 kişi katılmıştır. 496'sının (%47.1) erkek ve 558'inin (%52.9) kadın olduğu katılımcıların yaş ortalaması $\bar{x}=23.62\pm 3.58$ 'dir. Katılımcıların 969'u (%91.9) çocukluk dönemlerinde ebeveynlerinin evli ve beraber olduğunu, 37'si (%3.5) ebeveynlerinin ayrı veya boşanmış olduğunu ve 48'i (%4.6) ise ebeveynlerinden en az birisinin vefat ettiğini belirtmiştir. Algılanan ebeveyn tutumu açısından katılımcıların 352'sinin (%33.4) demokratik, 288'inin

(%27.3) aşırı korumacı, 217'sinin (%20.6) tutarsız ve 197'sinin (%18.7) otoriter ebeveyn tutumuna sahip oldukları görülmüştür. Aynı zamanda katılımcıların 353'ünün (%33.5) şu an bir romantik ilişkisi var iken 701'inin (%66.5) şu an bir romantik ilişkisi yoktur.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri Kişisel Bilgi Formu, Evlilik Beklentisi Ölçeği ile Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği kullanılarak toplanmıştır.

Evlilik Beklentisi Ölçeği

Bireylerin evliliğe ilişkin beklentilerinin ölçülmesi adına Jones ve Nelson'un (1996) geliştirdiği ölçeğin Türkçeye adaptasyonunu Öz-Soysal ve arkadaşları (2016) yapmıştır. Ölçek 5'li likert (1=Tamamen katılmıyorum ... 5=Tamamen katılıyorum) tipinde cevaplanan 40 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte bireylerin evlilik beklentileri kötümser, gerçekçi ve idealist beklenti şeklinde üç kategoride değerlendirilmektedir. Jones ve Nelson (1996) bireylerin ölçekten 85 ve altında puan almasının evliliğe yönelik gerçekçi olmayan-kötümser beklentilere, 86 ile 96 arasında puan almasının evliliğe yönelik gerçekçi beklentilere, 97 ve üzeri puan almasının evliliğe yönelik gerçekçi olmayan-idealist beklentilere sahip olduğu anlamına geldiğini ifade etmektedir. Ölçeğin Cronbach Alfa iç-tutarlılık katsayısı Öz-Soysal ve arkadaşlarının (2016) çalışmasında $\alpha=0.93$ olarak bulunmuş olup bu çalışmada bu değer $\alpha=0.90$ 'dır.

Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği

Bireylerin bağlanma stillerini tespit etmek amacıyla Erzen'in (2016) geliştirmiş olduğu ölçek, 18 madde olup ölçekteki ifadeler 5'li likert tarzında (1=Kesinlikle katılmıyorum ... 5=Kesinlikle katılıyorum) cevaplanmaktadır. Ölçekte güvenli bağlanma (5 madde), kaçınan bağlanma (7 madde) ve kaygılı-kararsız bağlanma (6 madde) olmak üzere 3 alt boyut bulunmaktadır. Ters kodlanan herhangi bir maddenin bulunmadığı ölçekten kuramsal açıdan toplam puan alınamamaktadır. Bireylerin bağlanma stillerinin tespit edilebilmesi amacıyla ölçeğin her bir alt boyutundan ayrı ayrı ortalama puan alınmaktadır. Buna göre alt boyutların ortalama puanlarının karşılaştırılması sonucunda hangi alt boyutun ortalaması daha yüksek ise birey o bağlanma stiline sahiptir. Ölçeğin güvenli, kaçınan ve kaygılı-kararsız bağlanma alt

boyutlarının Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları sırasıyla $\alpha=0.69$, $\alpha=0.80$, $\alpha=0.71$ olup bu çalışmada ise bu değerler sırasıyla $\alpha=0.70$, $\alpha=0.80$ ve $\alpha=0.82$ 'dir.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri toplanmadan önce Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'ndan 28.10.2021 tarih ve 91672 sayılı etik kurul izni alınmıştır. Çalışmada 29 Ekim 2021 ve 10 Şubat 2022 tarihleri arasında öncelikle olasılıklı olmayan örnekleme yöntemlerinden kolayda ve kartopu örnekleme yöntemleri kullanılmış olup çevrimiçi anket tekniğiyle 629 katılımcıya ulaşılmıştır. Ancak anketi dolduran katılımcılar arasında kadınların ve Y kuşağının orantısız bir şekilde temsil edildiği gözlemlenmiştir. Çalışmanın temel ve alt amaçları doğrultusunda katılımcıların cinsiyetlerinin ve kuşaklarının oransal dağılmasına dikkat edildiği için 15 Şubat 2022 ile 15 Nisan 2022 tarihleri arasında kota ve amaçlı örnekleme yöntemleri kullanılarak ölçme aracı yüz yüze anket tekniğiyle 425 katılımcıya daha uygulanmıştır. Böylece araştırma kapsamında çalışmanın hedeflerine uygun olarak cinsiyet ve kuşak dengesini sağlayan 1054 katılımcıya ulaşılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında verilerin istatistiksel çözümlenmelerinde SPSS 25.0 programı kullanılmıştır. Çalışmada istatistiksel analizlere geçilmeden önce verilerin normalliği sağlayıp sağlamadığı analiz edilmiştir. Uygulanan normallik testi sonucunda çarpıklık ve basıklık katsayılarının ± 1.5 aralığında yer aldığı durumlarda verilerin normal dağıldığı ve parametrik testlerin kullanılabileceği görülmüş (Tabachnick ve Fidell, 2013) olup normal dağılım göstermeyen durumlarda nonparametrik testlerden yararlanılmıştır. Betimleyici ve açıklayıcı istatistiksel tekniklerin birlikte kullanıldığı araştırmada betimleyici istatistiklerde ortalama, frekans, minimum, maksimum, yüzde ve standart sapma gibi hesaplamalar yapılmıştır. Çıkarımsal istatistiklerde ise Ki kare, bağımsız örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonucunda tespit edilen anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında oluştuğunu ortaya koymak için Post-Hoc testlerinden Scheffe testi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen tüm analiz sonuçlarında güven aralığı %95 ve hata payı 0,05 olarak değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Betimleyici İstatistikler

Araştırma kapsamında katılımcıların evliliğe yönelik en önemli beklentilerinin ne olduğuna yönelik bir soru sorulmuş ve her bir seçeneği 7’li likert tipinde cevaplamaları belirtilmiştir. Yapılan betimleyici istatistiklerden elde edilen sonuçlara göre Y kuşağının ($\bar{x}=6.84\pm0.41$) ve Z kuşağının ($\bar{x}=6.73\pm0.63$) evliliğe yönelik samimiyet beklentileri cinsellik, kişisel-fiziksel özellik, duygusal yakınlık ve eşitlik beklentilerine göre daha yüksektir (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcıların Evliliğe Yönelik En Önemli Beklentilerine İlişkin İstatistikler

Değişkenler	Kuşak	n	Min.	Max.	\bar{x}	ss.
Cinsellik	Y Kuşağı	542	1	7	5.62	1.24
	Z Kuşağı	512	1	7	5.10	1.55
Duygusal Yakınlık	Y Kuşağı	542	3	7	6.60	0.71
	Z Kuşağı	512	3	7	6.47	0.96
Eşitlik	Y Kuşağı	542	1	7	6.16	1.17
	Z Kuşağı	512	3	7	6.33	0.96
Kişisel ve Fiziksel Özellikler	Y Kuşağı	542	1	7	5.18	1.34
	Z Kuşağı	512	1	7	5.08	1.59
Samimiyet	Y Kuşağı	542	4	7	6.84	0.41
	Z Kuşağı	512	3	7	6.73	0.65

Katılımcıların evlilik beklentilerine ilişkin elde edilen betimleyici istatistiklere göre katılımcıların evlilik beklentisi ortalamasının $\bar{x}=97.30\pm11.89$ olduğu tespit edilmiştir. Evlilik beklentileri Jones ve Nelson’ın (1996) açıklamaları doğrultusunda kategorik olarak değerlendirilmiştir. Buna göre katılımcıların 528’i (%50.1) idealist evlilik beklentisine sahip iken 375’i (%35.6) gerçekçi evlilik beklentisine, 151’i (%14.3) kötümser evlilik beklentisine sahiptir. Bulgular, katılımcıların evlilik beklentilerinin gerçekçi olmayan-idealist evlilik beklentisi olduğunu göstermektedir (Tablo 2).

Tablo 2. Evlilik Beklentilerine İlişkin Betimsel İstatistikler

Evlilik Beklentileri	n	%	n	Min.	Max.	\bar{x}	ss.
Kötümser Evlilik Beklentisi	151	14.3	1054	62	136	97.30	11.89
Gerçekçi Evlilik Beklentisi	375	35.6					
İdealist Evlilik Beklentisi	528	50.1					

Katılımcıların bağlanma stillerine ilişkin almış oldukları ortalama puanlar incelendiğinde güvenli bağlanma düzeylerinin ($\bar{x}=3.86\pm0.56$), kaygılı/kararsız ($\bar{x}=2.83\pm0.88$) ve kaçınan bağlanma ($\bar{x}=2.19\pm0.74$) düzeylerine kıyasla daha yüksek olduğu ve katılımcıların genelinin güvenli bağlanma stiline sahip olduğu tespit edilmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Bağlanma Stillerine İlişkin Betimsel İstatistikler

Değişkenler	N	Min.	Max.	\bar{x}	ss.
Kaçınan Bağlanma Stili	1054	1	5	2.19	0.74
Kaygılı-Kararsız Bağlanma Stili	1054	1	5	2.83	0.88
Güvenli Bağlanma Stili	1054	1.8	5	3.86	0.56

Evlilik Beklentileri ve Bağlanma Stillerinin Kuşaklara Göre İncelenmesi

Araştırmada evlilik beklentilerinin kuşaklara farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi adına Ki Kare testi uygulanmıştır. Yapılan analizden elde edilen bulgular evlilik beklentilerinin kuşaklar açısından anlamlı düzeyde farklılaştığını ortaya koymaktadır ($\chi^2_{(2)}=12.370$; $p<0.05$). Bulgular, Y kuşağının gerçekçi ve kötümser evlilik beklentilerinin Z kuşağına göre daha yüksek, idealist beklentilerinin ise daha düşük olduğunu göstermektedir (Tablo 4).

Tablo 4. Katılımcıların Evlilik Beklentilerinin Kuşaklara Göre İncelenmesi

Evlilik Beklentileri		Y Kuşağı (n=542)	Z Kuşağı (n=512)	x ²	p
Kötümser Evlilik	n	92	59	12.370	.00*
Beklentisi	%	17.0	11.5		
Gerçekçi Evlilik	n	205	170		
Beklentisi	%	37.8	33.2		
İdealist Evlilik	n	245	283		
Beklentisi	%	45.2	55.3		

*p<0.05

Araştırma kapsamında kuşaklara açısından bağlanma stillerinin farklılaşp farklılaşmadığını saptamak adına uygulanan analiz sonucunda katılımcıların kaygılı-kararsız bağlanma ($t_{(1052)} = -3.117$; $p < 0.05$) ve kaçınan bağlanma ($t_{(1052)} = -4.445$; $p < 0.05$) düzeylerinin kuşaklara göre anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca katılımcıların güvenli bağlanma ($t_{(1052)} = 1.575$; $p > 0.05$) düzeylerinin kuşaklar açısından anlamlı düzeyde farklılık göstermediği saptanmıştır. Bulgular, her iki kuşakta da güvenli bağlanma düzeyinin benzer olduğunu; Y kuşağının (n=542) kaçınan bağlanma ($\bar{x} = 2.10 \pm 0.72$) ve kaygılı-kararsız bağlanma ($\bar{x} = 2.75 \pm 0.90$) düzeylerinin Z kuşağına (n=512) kıyasla daha düşük olduğunu ortaya koymaktadır (Tablo 5).

Tablo 5. Katılımcıların Bağlanma Stillerinin Kuşaklara Göre İncelenmesi

Değişkenler	Kuşaklar	n	\bar{x}	ss.	t	p
Kaçınan Bağlanma Stili	Y Kuşağı	542	2.10	0.72	-4.445	.00*
	Z Kuşağı	512	2.30	0.75		
Kaygılı/Kararsız Bağlanma Stili	Y Kuşağı	542	2.75	0.90	-3.117	.00*
	Z Kuşağı	512	2.92	0.86		
Güvenli Bağlanma Stili	Y Kuşağı	542	3.89	0.55	1.575	.11
	Z Kuşağı	512	3.83	0,57		

*p<0.05

Kuşakların Bağlanma Stillerinin Evlilik Beklentilerine Göre İncelenmesi

Araştırma kapsamında Y ve Z kuşaklarının evlilik beklentilerine göre bağlanma stilleri incelenmiştir. Bulgular Y kuşağının yalnızca güvenli bağlanma düzeylerinin evlilik beklentileri açısından farklılaştığını göstermektedir

($F_{(2,539)}=17.478$; $p<0.05$). Bulguya göre idealist evlilik beklentisine sahip olan Y kuşağındaki katılımcıların güvenli bağlanma düzeyleri ($\bar{x}=4.02\pm 0.52$) diğer evlilik beklentilerine sahip olanlara göre daha yüksektir. Z kuşağının ise evlilik beklentilerine göre kaygılı-kararsız bağlanma ($F_{(2,509)}=5.623$; $p<0.05$) ve güvenli bağlanma ($F_{(2,509)}=14.621$; $p<0.05$) düzeylerinde anlamlı düzeyde bir farklılık saptanmıştır. Bulgulara göre Z kuşağında evlilik beklentileri idealist olan katılımcıların güvenli bağlanma ($\bar{x}=3.93\pm 0.64$); kötümser olanların ise kaygılı-kararsız bağlanma ($\bar{x}=3.17\pm 0.80$) düzeyleri daha yüksektir (Tablo 6).

Tablo 6. Katılımcıların Bağlanma Stillerinin Evlilik Beklentilerine Göre İncelenmesi

Kuşaklar	Değişkenler	Evlilik Beklentileri	n	\bar{x}	ss.	F	p
Y Kuşağı	Kaçınan Bağlanma Stili	Kötümser Evlilik Beklentisi	92	2.08	0.66	1.011	.36
		Gerçekçi Evlilik Beklentisi	205	2.05	0.60		
		İdealist Evlilik Beklentisi	245	2.14	0.82		
	Kaygılı/ Kararsız Bağlanma Stili	Kötümser Evlilik Beklentisi	92	2.95	0.93	2.716	.06
		Gerçekçi Evlilik Beklentisi	205	2.70	0.88		
		İdealist Evlilik Beklentisi	245	2.72	0.90		
	Güvenli Bağlanma Stili	Kötümser Evlilik Beklentisi	92	3.65	0.64	17.478	.00*
		Gerçekçi Evlilik Beklentisi	205	3.85	0.49		
		İdealist Evlilik Beklentisi	245	4.02	0.52		

Z Kuşağı	Kaçınan Bağlanma Stili	Kötümser Evlilik Beklentisi	59	2.28	0.64		
		Gerçekçi Evlilik Beklentisi	170	2.21	0.71	1.914	.14
		İdealist Evlilik Beklentisi	283	2.35	0.78		
	Kaygılı/ Kararsız Bağlanma Stili	Kötümser Evlilik Beklentisi	59	3.17	0.80		
		Gerçekçi Evlilik Beklentisi	170	2.77	0.81	5.623	.00*
		İdealist Evlilik Beklentisi	283	2.96	0.88		
	Güvenli Bağlanma Stili	Kötümser Evlilik Beklentisi	59	3.51	0.49		
		Gerçekçi Evlilik Beklentisi	170	3.78	0.42	14.621	.00*
		İdealist Evlilik Beklentisi	283	3.93	0.64		

*p<0.05

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırma Y ve Z kuşaklarının evlilik beklentileri ile bağlanma stillerini incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma, henüz evlenmemiş Y kuşağından 542 kişi ve Z kuşağından 512 kişi olmak üzere toplamda 1054 kişi ile yapılmıştır. Örneklem grubunun büyük olması bu araştırmayı öne çıkaran önemli avantajlardan birisidir.

Alanyazın incelendiğinde benzer araştırmaların genellikle sınırlı bir örneklemle gerçekleştirildiği görülmektedir (Aramideh ve RezaKhani, 2019; Majidova ve İpek, 2020; Yıldız, 2020). Ayrıca söz konusu değişkenlerin kuşaklararası karşılaştırmalı olarak ele alınması, mevcut araştırmanın özgünlüğünü ortaya koymaktadır. Çalışmanın bir başka avantajı ise kuşak ve cinsiyet dağılımının dengeli bir şekilde sağlanmasıdır. Nitekim Yıldız (2020) bu araştırmanın değişkenlerini kullandığı çalışmasında cinsiyetteki orantısız dağılımı bir sınırlılık olarak bildirmiştir.

Araştırmada Y ve Z kuşağının evliliğe yönelik en önemli beklentilerinin samimiyet olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgu alanyazındaki kuramsal açıklamalarla benzerlik göstermektedir. Sternberg (1986) kişilerin evlilikten beklentilerini tutku, samimiyet ve bağlılık gibi duygusal bağlardan oluşan “sevgi üçgeni” kavramıyla açıklamış ve bireylerin evlilik beklentilerinin temelinde bu duygusal bağların yer aldığını belirtmiştir. Bu kapsamda samimiyet, bireylerin yakın ilişkilerde kurdukları romantik yakınlık ve duygusal bağlılığı; tutku, cinsel çekim ve arzuyu; bağlılık ise partnere karşı duyulan sevgi ve bu sevgiye yönelik kararlılığı temsil etmektedir. Sternberg’in (1986) ortaya koyduğu sevgi üçgeni modeline göre bu üç bileşenin birlikte yer alması mükemmel yani idealist bir aşk beklentisinin göstergesidir. Dolayısıyla katılımcıların duygusal yakınlık, samimiyet, eşitlik ve cinsellik beklentilerinin ortalamanın üzerinde olması mükemmel yani idealist bir aşk beklentisi içerisinde olduklarını göstermektedir. Nitekim bu araştırmada her iki kuşağın da idealist evlilik beklentilerine sahip olmaları bu yorumu destekler niteliktedir. Ayrıca katılımcılara evliliğe ilişkin bu beklentilerini nasıl oluşturdukları sorulduğunda, hem Y kuşağındaki (n=342) hem de Z kuşağındaki (n=268) bireylerin evliliğe yönelik beklentilerini büyük ölçüde duygusal/romantik ilişkileri üzerinden oluşturdukları görülmüştür.

Araştırmada her iki kuşağın da evlilik beklentilerinin idealist boyutta olduğu görülmektedir. Alanyazın incelendiğinde evliliğe ilişkin beklentilerle ilgili araştırmalarda farklı sonuçların ortaya çıktığı görülmüştür. Bu kapsamda Akşemsettinoglu (2020), Yıldız (2020), Öz-Soysal ve arkadaşları (2016) yaptıkları çalışmalarında bireylerin evliliğe ilişkin gerçekçi beklentilere sahip olduğunu tespit ederken, Kamaç (2021) kötümser evlilik beklentisine sahip olduklarını saptamıştır. Özeren (2021) ise bu çalışmanın bulgusuna benzer şekilde katılımcıların idealist evlilik beklentilerine sahip olduklarını ortaya koymuştur. Literatürde hem ulusal hem de uluslararası düzeyde yapılan araştırmalarda bireylerdeki gerçekçi olmayan-idealist evlilik beklentilerinin nasıl oluştuğuna yönelik tatmin edici bir açıklamaya ulaşılamamıştır. Bu çalışmada ise katılımcıların romantik ilişkisi olup olmama durumunun araştırmada elde edilen bu sonucun muhtemel nedenlerinden biri olduğu düşünülmektedir. Nitekim hem Y ($x^2_{(2)}=10.691$; $p<0.05$) hem de Z kuşağının ($x^2_{(2)}=11.695$; $p<0.05$) romantik ilişkisi olup olmama durumuna göre evlilik

beğlentilerinin farklılaştığı tespit edilmiş olup her iki kuşakta da romantik bir ilişkisi olanların olmayanlara göre daha yüksek idealist evlilik beğlentilerine sahip oldukları görülmüştür. Jones ve Nelson (1996) idealist beğlentilerin mükemmel aşk arayışının bir göstergesi olduğunu ve bu beğlentilerin kişilerin tutkulu romantik ilişkilerden kaynaklandığını öne sürmektedir. Pines (2010) ise bu idealist beğlentilerin nedeninin “kendini gerçekleştiren kehanet” inancıyla yakından ilişkili olduğunu öne sürmektedir. Ayrıca Pines (2010) bireylerin birbirlerini idealize etme düzeylerinin ilişki sürekliliklerini etkilediğini ve idealize etme düzeyi arttıkça partnerlerin birbirlerine olan bağlılıklarının arttığını ve ilişki süresinin uzadığını ifade etmektedir. Bununla birlikte bireylerin sosyal medya kullanımlarının bu bulgunun ortaya çıkmasının belirleyici bir faktörü olduğu tahmin edilmektedir. Nitekim kişilerin yaşamlarının pek çok alanında kendine yer bulan sosyal medya özellikle evliliğe yönelik bakış açılarını ve romantik ilişkilerini önemli düzeyde etkilemektedir (Fox vd., 2014). Günümüzde Instagram gibi uygulamaların oluşturduğu “sanal gerçekliğin” gerçek bir dünya olarak algılanmasının (Köse, 2015) evlilik hayatının sanal ortamlarla karşılaştırılmasına, evliliklerin idealize edilmesine ve gerçekçi olmayan beğlentilerin oluşmasına neden olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla mevcut çalışmada da katılımcıların günlük sosyal medya kullanım süresi ortalamalarının 5 saatten fazla olması ($\bar{x}=5.06\pm 3.43$) ve katılımcıların bu sürenin %62.4’ünü Instagram’da geçirmeleri gerçekçi olmayan-idealist beğlentilere sahip olmalarında sosyal medyanın önemli bir etken olduğunu düşündürmektedir. Bu görüşü destekler nitelikte Segrin ve Nabi (2002) kitle iletişim araçlarının gerçekçi olmayan evlilik beğlentilerine etkisini inceledikleri çalışmalarında evliliğe yönelik tutum ve beğlentilerin medya ve kitle iletişim araçlarından önemli derecede etkilendiğini ortaya koymuştur.

Araştırmada Y ve Z kuşaklarının güvenli bağlanma stiline sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazın incelendiğinde konu hakkında farklı bulgular olduğu görülmektedir. Benzer örneklem gruplarıyla gerçekleştirilen çalışmalarda, Atkins (2016) ve Tepeli-Temiz (2018) katılımcıların kaygılı bağlanma düzeylerinin; Kırimer ve arkadaşları (2014) ve Şahin (2022) ise kaçınan bağlanma düzeylerinin yüksek olduğu olduğunu saptamışlardır. Ayrıca bu çalışmanın bulgularına paralel şekilde Arslan (2021), Babahanoğlu (2021), Chalet (2017), Yıldız (2020), Çağlayan ve İpek (2019) katılımcıların

güvenli bağlanma düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu bulgunun muhtemel nedeninin katılımcıların ebeveyn birliktelik durumları olduğu düşünülmektedir. Nitekim, bireylerin çocukluk dönemlerinde güvenli bir bağlanma örüntüsü oluşturmaları adına ebeveynleriyle kurdukları duygusal bağın istikrarlı olması beklenmektedir (Paquette vd., 2024). Bu istikrarın sağlanmasında ise ebeveyn birlikteliği oldukça önemli bir faktör olup ebeveyn ayrılığı çocuk için duygusal destek ve istikrarın azalmasına neden olabilmektedir. Ebeveynlerden biri evden ayrıldığında veya vefat ettiğinde çocuğun günlük rutinlerinde aksamalar ve bozulmalar meydana gelebilmekte ve bu durum çocukta değersizlik ve güvensizlik duygularının yaşanmasına yol açabilmektedir (Sabillo, 2024). Dolayısıyla bu durum bireylerin bağlanma örüntülerini etkileyebilmektedir. Bu görüşü destekler nitelikte Brietzke ve arkadaşları (2012) çocukluk çağında ölüm, ayrılık ve boşanma gibi nedenler ile bakım sağlayıcılarından ayrılmak durumunda kalan kişilerin güvensiz bağlanma stili geliştirdiklerinden söz etmektedir. Mevcut araştırmada katılımcıların çocukluk dönemlerinde ebeveyn birliktelik durumları incelendiğinde ise Y kuşağındaki katılımcıların %91.5'nin ve Z kuşağındaki katılımcıları ise %92.4'ünün çocukluk dönemindeki ebeveynlerinin evli ve beraber yaşadığı görülmektedir. Dolayısıyla bu durum bireylerin ebeveynleri tarafından duygusal olarak istikrarlı bir biçimde desteklenmiş olma ihtimallerini kuvvetlendirdiğinden güvenli bağlanma stiline sahip olmalarını sağlamış olabilir.

Araştırmada bağlanma stillerinin evlilik beklentileri açısından farklılaştığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda her iki kuşakta da evlilik beklentileri idealist olanların güvenli bağlanma düzeylerinin kötümser evlilik beklentisi ve gerçekçi evlilik beklentisine sahip olanlara kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Z kuşağının kaygılı-kararsız bağlanma düzeyi kötümser evlilik beklentisine sahip olanlarda daha yüksektir. Alanyazın incelendiğinde söz konusu iki değişkenin birlikte incelendiği çalışmaların sınırlı düzeyde olduğu ve bu çalışmalarda farklı bulgulara ulaşıldığı görülmektedir. Aramideh ve RezaKhani (2019) ile Khoshnevis ve arkadaşları (2018) araştırmalarında, güvenli bağlanmayla gerçekçi evlilik beklentisi arasında anlamlı bir ilişki olduğunu saptarken, Yıldız (2020) idealist boyutlarda evlilik beklentisine sahip olan bireylerin güvenli bağlanma düzeylerinin daha yüksek olduğunu

saptamıştır. Katılımcıların kültürel farklılıklarının bu bulgunun olası bir nedeni olabileceği düşünülmektedir. Türk kültüründe kolektivizme bireysellikten daha fazla önem addedildiği görülmektedir. Bu bakış açısı çerçevesinde toplumsal yapı içerisinde aile ve evlilik kurumu kültürel açıdan önemli bir konuma sahiptir. Türk kültüründe bireysel mutluluktan öte, ailenin ve toplumun beklentilerini de karşılamak oldukça önemlidir. Aile büyüklerinin evliliklere dair geleneksel ve idealist bakış açıları, genç kuşakların evlilik beklentilerini etkileyebilir. Ayrıca evlilik beklentileri, bireylerin ailelerinde ve yakın çevrelerinde gözlemledikleri evlilik stillerini, kendi algısal dünyalarında harmanlamaları sonucunda ortaya çıkan beklentilerdir. Mevcut çalışmada katılımcıların güvenli bağlanma örüntüleri geliştirmeleri ve aile içi ilişkilerini ($\bar{x}=3.75\pm 0.96$) oldukça iyi olarak tanımlamaları aileye ve evliliğe ilişkin bakış açılarının olumlu olduğunu ifade etmektedir. Olumlu bir aile iklimine sahip olduklarını belirten katılımcıların romantik ilişkilerinde ve evliliklerinde de bu aile iklimini aramasının bir sonucu olarak evliliğe ilişkin beklentilerinin idealist olduğu düşünülmektedir.

ÖNERİLER

Araştırmada hem Y kuşağının hem de Z kuşağının güvenli bağlanma stiline sahip olmakla birlikte idealist evlilik beklentisine sahip olmaları öne çıkan bir bulgudur. Bu noktada bireysel gelişim ve öz farkındalık adına kişisel gelişim atölyeleri, eğitici programlar ve kitap kulüpleri gibi etkinlikler aracılığıyla bireylerin kendi duygusal ihtiyaçları, değerleri ve hedeflerini daha iyi anlamaları teşvik edilebilir. Bu, gerçekçi beklentilerin oluşturulmasına ve sağlıklı ilişkiler kurulmasına yardımcı olabilir. Toplumsal boyutta ailelere ve çiftlere destek sağlamak için sosyal politikalar ve programlar geliştirilebilir. Örneğin çiftlerin beklentilerini ve endişelerini açığa çıkararak, olası sorunları önlemeye ve ilişkiyi güçlendirmeye yönelik uygulamaları içeren “Evlilik Öncesi Eğitim Programları” bireylerin bağlanma stillerini fark etmelerinde, çatışma çözme yöntemleri ile iletişim becerilerini geliştirmelerinde yardımcı olabilir. Söz konusu uygulamalar bütüncül bakış açısı çerçevesinde multidisipliner çalışmayı gerektirmektedir. Bu noktada biyopsikososyal bakış açısı çerçevesinde bu uygulamaların özellikle bu alanda yetkin doktorlar, psikologlar, sosyal

hizmet uzmanlarından oluşan bir ekiple sunulmasının toplumsal ve bireysel gelişim açısından oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

Evlilik gibi çiftler arası romantik ilişkilerin büyük oranda, bireylerin aile ortamlarında şekillendiği göz önüne alındığında işlevsel inançlara sahip ve sağlıklı nesiller yetiştirilmesi adına “aile danışmanlığı” uygulamalarının yaygınlaştırılmasının oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Evlilik öncesinde ve evlilik sürecinde çiftlere danışmanlık hizmetleri sunularak çiftlerin beklentilerini dengelemelerine ve ilişkilerini sağlıklı bir şekilde sürdürmelerine yardımcı olunabilir. Gerçekçi olmayan beklentilere sahip bireyler için kişisel danışmanlık hizmetleri sağlanarak bireylerin kendi beklentilerini ve ilişkilerini daha sağlıklı bir şekilde değerlendirmeleri desteklenmelidir. Özellikle aile danışmanlığı hizmetlerine ulaşılabilirliğin sağlanması adına aile sağlığı merkezleri bünyesinde psiko-sosyal servisler oluşturularak psikolog ve sosyal hizmet uzmanlarıyla birlikte aile konusunda özel eğitim almış, bu konu üzerine uzmanlaşmış meslek elemanlarının da aile danışmanı olarak bu servislerde yer almasının sağlıklı ve mutlu ailelerin inşa edilmesi ve sürdürülmesi adına önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca sağlıklı, mutlu ve müreffeh ailelerin oluşmasına katkıda bulunmak amacıyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülen “Aile Eğitim Programları”nın yaygınlaştırılması, evlilik öncesi beklentilere odaklanmasının, aile içi ve yetişkin bağlanma örüntülerine yönelik uygulamaların artırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Y kuşağı ve Z kuşağındaki bireylerin, medya ve kültürel etkilerin evlilik ve ilişkiler üzerindeki etkilerini anlamalarını sağlamak önemlidir. Gerçekçi olmayan beklentiler genellikle medyanın idealize ettiği ilişki ve evlilik modellerinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle medya okuryazarlığı programları aracılığıyla bu etkilerin farkında olmaları teşvik edilmelidir. Ayrıca deneyimli ve başarılı evli bireyler veya uzmanlar tarafından mentorluk veya rehberlik programları düzenlenerek genç bireylerin gerçekçi olmayan beklentilerini gözden geçirmeleri ve sağlıklı evlilik modeli hakkında değerli tavsiyeler alabilmeleri sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, O., Batur, H. Z., Ekşili, N. (2014). Kuşakların değişen yüzü ve y kuşağı ile ortaya çıkan yeni çalışma tarzı: Mobil yakalılar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (19), 165-182.
- Ainsworth, M. S. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44(4), 709–716. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.44.4.709>
- Akgün, R., Polat-Uluocak, G. (2010). Evlilikte etkili iletişim ve problem çözme: Bir toplum merkezindeki kadınlarla gerçekleştirilen grup çalışması. *Aile ve Toplum*, 6(23), 9-22.
- Aksakoğlu, G. (2001). *Sağlıkta araştırma teknikleri ve analiz yöntemleri*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Akşemsettinoglu, S. (2020). *Romantik ilişki yaşayan bireylerin çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ilişki doyumu ve evlilik beklentisi arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aramideh, R., RezaKhani, S. (2019). Expectation of marriage based on attachment styles and personality traits. *Quarterly Journal of Women and Society*, 10(4), 223-243.
- Arslan, B. (2021). *Üniversite öğrencilerinde sosyal görünüş kaygısı ve bağlanma stillerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atkins, S. (2016). *The relationship between shame and attachment styles* [Unpublished Doctoral Thesis]. University Of North Texas.
- Babahanoğlu, R. (2021). Gençlerin bağlanma stilleri ile eş seçimi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, 17, 98-118. <https://doi.org/10.46218/tshd.900972>
- Barich, R. R., Bielby, D. (1996). Rethinking marriage: Change and stability in expectations: 1967-1994. *Journal of Family Issues*, 17(2), 139-169. <https://doi.org/10.1177/019251396017002001>
- Baykal, A. (2019). *A comparative analysis on voting behavior of generations X, Y, and Z: Ankara case* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Volume I*. New York: Basic Books.
- Brietzke, E., Sant'anna, M. K., Jackowski, A., Grassi-Oliveira, R., Bucker, J., Zugman, A., Mansur, R. B., Bressan, R. A. (2012). Impact of childhood stress on psychopathology. *Brazilian Journal of Psychiatry*, 34 (4), 480-488. <https://doi.org/10.1016/j.rbp.2012.04.009>
- Carroll, J., Doherty, W. (2003). Evaluating the effectiveness of premarital prevention programs: A meta-analytic review of outcome research. *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, 52(2), 105-118. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2003.00105.x>
- Chalet, E. (2017). *Examining the role of attachment styles and their relationship to the risk*

- of psychopathology and the use of mental health care services [Unpublished master's thesis]. McGill University.
- Cho, M., Bonn, M., Han, S. J. (2018). Generation z's sustainable volunteering: motivations, attitudes and job performance. *Sustainability*, 10 (5), 1400. <https://doi.org/10.3390/su10051400>
- Çağlayan, Y. İ., İpek, M. (2019). Çiftlerde bağlanma stilleri, evlilik ile evlilik uyumu ilişkisinin incelenmesi. *Aydın Sağlık Dergisi*, 5 (2), 161-180.
- Erdoğan, Ö. (2019). Akılcı olmayan evlilik beklentilerinin gelişiminde televizyon dizilerinin etkisi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (48), 61-79.
- Erdoğan, Z. (2015). *Exploring generation Y via attitudes towards economy, education and marriage* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Enstitüsü.
- Erzen, E. (2016). Üç boyutlu bağlanma stilleri ölçeği. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (3), 1-21.
- Feeney, J., Karantzias, G. (2017). Couple conflict: Insights from an attachment perspective. *Current Opinion in Psychology*, 13, 60-64. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2016.04.017>
- Fernandez, P. R. (2009). Impact of branding on gen Y's choice of clothing. *Journal of the South East Asia Research Centre for Communications and Humanities*, 1(1), 79-95.
- Fox, J., Osborn, J., Warber, K. (2014). Relational dialectics and social networking sites: The role of Facebook in romantic relationship escalation, maintenance, conflict, and dissolution. *Computers in Human Behavior*, 35, 527-534. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.02.031>
- Fromm, J., Read, A. (2018). *Marketing to Gen Z: the rules for reaching this vast, and very different, generation of influencers*. New York: Amacom.
- Gardner, H., Davis, K. (2013). *The app generation: How today's youth navigate identity, intimacy, and imagination in a digital world*. London: Yale University Press.
- Hazan, C., Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511-524. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.52.3.511>
- İzmirlioğlu, K. (2008). *Konumlandırmada kuşak analizi yardımıyla tüketici algılarının tespiti: Türk otomotiv sektöründe bir uygulama* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Jones, G., Nelson, E. (1996). Expectations of marriage among college students from intact and non-intact homes. *Journal of Divorce and Remarriage*, 26, 171-189. https://doi.org/10.1300/J087v26n01_09
- Kamaç, Z. (2020). *Üniversite öğrencilerinin kişilik özelliklerinin evlilik tutumlarıyla ve beklentileriyle ilişkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bahçeşehir Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın.
- Karataş, K. (2001). Toplumsal değişim ve aile. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 12 (2), 89-98.

- Kavalcı, K., Ünal, S. (2016). Y ve Z kuşaklarının öğrenme stilleri ve tüketici karar verme tarzları açısından karşılaştırılması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (3), 1033-1050.
- Khera, S., Malik, S. (2014). Life priorities and work preferences of generation Y: An exploratory analysis in Indian context. *Jindal Journal of Business Research*, 3(1-2), 63-76. <https://doi.org/10.1177/2278682116643607>
- Khoshnevis, E., Mostofifar, A., Kahali, R. (2018). Predicting The Relationship between expectations of marriage based on religious orientation and attachment styles. *Journal of Educational Administration Research Quarterly*, 9 (34), 97-112.
- Kılıç, Ç. (2021). *Understanding generation Z: Their attitudes towards to family, education and social life* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Enstitüsü.
- Kırimer F., Akça, E., Sümer, N. (2014). Orta çocuklukta anneye kaygılı ve kaçınan bağlanma: Yakın ilişkilerde yaşantılar envanteri-II orta çocukluk dönemi ölçeğinin Türkçeye uyarlanması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17 (33), 45-57.
- Köse, A. (2015). Hayat oyununun yeni perdesi: Sosyal ağlar ve gerçeklik algısının değişimi. *Academic Journal of Information Technology*, 6 (18), 57-70. <https://doi.org/10.5824/1309-1581.2015.1.004.x>
- Majidova, F., İpek, M. (2020). Bağlanma stili ile evliliğe yönelik tutum arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Aydın Sağlık Dergisi*, 6 (1), 57-78.
- Mannheim, K. (1952). The sociological problems of generations. P. Kecskemeti (Ed.), *Essays on the Sociology of Knowledge* (ss. 163-195) içinde. New York: Oxford University Press.
- Marshall, G. (1997). Theory and generation X. *Journal of Public Administration Education*, 3(3), 397-403.
- Maslow, A. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396. <https://doi.org/10.1037/h0054346>
- Mavili-Aktaş, A. (2009). *Evlilik ve sadakatsizlik*. Ankara: Kanguru Yayınları.
- Murray, H. (1938). *Explorations in personality*. New York: Oxford University Press. Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2022 <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.202783/page/n7/mode/2up>
- Özeren, G. S. (2021). Aile işlevselliğine, bağlanmaya ve evlilik beklentilerine ilişkin kadınlar ve erkeklerin değerlendirmeleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (115), 155-165. <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.49734>
- Öz-Soysal, S., Uz-Baş, A., Aysan, F. (2016). Evlilik beklentisi ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (1), 119-128. <https://doi.org/10.17860/efd.80783>
- Paquette, D., Dubois-Comtois, K., Cyr, C., Lemelin, J. P., Bacro, F., Couture, S., Bigras, M. (2024). Early childhood attachment stability to mothers, fathers, and both parents

- as a network: associations with parents' well-being, marital relationship, and child behavior problems. *Attachment and Human Development*, 26(1), 66-94. <https://doi.org/10.1080/14616734.2024.2338089>
- Pilcher, J. (1994). Mannheim's sociology of generations: An undervalued legacy. *The British Journal of Sociology*, 45(3), 481-495. <https://doi.org/10.2307/591659>
- Pines, A. M. (2010). *Aşık olmak: Sevgililerimizi neye göre seçeriz?* (M. Y. Uluengin, Çev.) İletişim Yayınları.
- Raines, C. (2002). *Connecting generations: The sourcebook for a new workplace*. CA: Crisp.
- Roberts, J., Manolis, C. (2000). Baby Boomers and Busters: An exploratory investigation of attitudes towards marketing, advertising and consumerism. *Journal of Consumer Marketing*, 17(6), 481-499. <https://doi.org/10.1108/07363760010349911>
- Rolfe, D. (1975). *Marriage adjustment of couples: A premarital assessment and follow-up in marriage* [Unpublished Doctoral Thesis]. Michigan State University.
- Sabillo, C.I.P. (2024). Parental Separation: An Exploration on Learner's Psychosocial well-being. *International Journal of Multidisciplinary Research and Analysis*, 7 (3), 879-883. <https://doi.org/10.47191/ijmra/v7-i03-04>
- Seemiller, C., Grace, M. (2019). *Generation Z: A century in the making*. London: Routledge.
- Segrin, C., Nabi, R. (2002). Does television viewing cultivate unrealistic expectations about marriage? *Journal of Communication*, 52 (2), 247-263. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2002.tb02543.x>
- Simmons, B., Gooty, J., Nelson, D., Little, L. (2009). Secure attachment: Implications for hope, trust, burnout, and performance. *Journal of Organizational Behavior*, 30(2), 233-247. <https://doi.org/10.1002/job.585>
- Simpson, J., Rholes, S., Oriña, M. V., Grich, J. (2002). Working models of attachment, support giving, and support seeking in a stressful situation. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28 (5), 598-608. <https://doi.org/10.1177/0146167202288004>
- Sternberg, R. (1986). A triangular theory of love. *Psychological Review*, 93(2), 119-135. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.93.2.119>
- Sullivan, B., Schwebel, A. (1995). Relationship belief and expectations of satisfaction in marital relationships: Implications for family practitioners. *The Family Journal* 3(4), 298-305. <https://doi.org/10.1177/1066480795034003>
- Şahin, M. V. (2022). *Üniversite öğrencilerinde güvenli bağlanma ve mental iyi oluş: Utangaçlığın aracılık rolü* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Tabachnick, B., Fidell, L. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.). Pearson.
- Tapscott, D. (2008). *Grown up digital*. New York: McGraw-Hill Education.
- Tepeli-Temiz, Z. (2018). Bir sınıflandırma çalışması: Aleksitimik belirtiler ve bağlanma örüntüleri. *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 3 (5), 21-42.
- Tulgan, B. (2009). *Not everyone gets a trophy: How to manage generation Y*. San Francisco:

John Wiley and Sons.

- Waller, M., McLanahan, S. (2005). “His” and “her” marriage expectations: Determinants and consequences. *Journal of Marriage and Family*, 67(1),53-67. <https://doi.org/10.1111/j.0022-2445.2005.00005.x>
- Yıldırım, S. (2021). Evlenme Tercihlerinin Dönüşümünde Kuşaklararası Farkın Toplumsal Değişim Temelinde İncelenmesi: Iğdır Üniversitesi Örneği. *Sosyoloji Dergisi*, (41-42), 53-79.
- Yıldız, E. (2020). *Üniversite öğrencilerinin bağlanma stillerinin evlilik beklentisi ile ilişkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bahçeşehir Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

ROMANLARIN EĞİTİM YAŞAMLARININ SOSYAL HİZMET ÇALIŞANLARI TARAFINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Burcu GENÇ ARSLAN¹

Tarık TUNCAY²

Öz

Eğitim Roman toplulukların sosyal ve kültürel hayata entegrasyon sağlamalarında kritik bir bileşendir. Bu çalışmada Romanların eğitim yaşantılarının sosyal hizmet çalışanlarının penceresinden anlaşılması amaçlanmıştır. Nitel araştırma deseninin kullanıldığı bu çalışmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak 11 meslek elemanı ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Veriler Ekim-Aralık 2023 aralığında toplanmış olup MAXQDA 2024 programı ile analiz edilmiştir. Verilerin analizi sonucunda; Roman kültürü, Romanlar için eğitim, eğitime devamlılığı etkileyen sorunlar, hizmet modellerinin değerlendirilmesi ve eğitimsizlik sarmalına ilişkin çözüm önerileri olmak üzere beş ana temaya ulaşılmıştır. Araştırmanın sonucunda Roman çocukların eğitim yaşantılarını etkileyen çeşitli sosyal sorunların olduğu ve bu sorunları çözmek için aile ve okul sistemi ile koordineli çalışmalar yapılması gerekliliği sonucuna varılmıştır. Ayrıca çalışmanın bulgularından hareketle Romanlar gibi fırsat eşitsizliği yaşayan gruplar ile çalışırken okul sosyal hizmeti uygulamasının gerekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Roman, öğrenci, eğitim, paydaş, okul sosyal hizmeti

¹Arş. Gör., Kırklareli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, E-posta: bburcuugnc@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9356-060X

²Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, E-posta: tariktuncay@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9447-6717

GENÇ ARSLAN B. , TUNCAY T. (2024). Romanların Eğitim Yaşamlarının Sosyal Hizmet Çalışanları Tarafından Değerlendirilmesi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 24(64), 575-613. DOI:10.21560/spcd.vi. 1533006

EVALUATION OF THE EDUCATIONAL LIFE OF ROMA BY SOCIAL WORK PROFESSIONALS: PROBLEMS AND SOLUTION SUGGESTIONS

Abstract

Education is a critical component for Roma community to integrate into social and cultural life. In this research, it is aimed to understand the educational experiences of Roma people from the perspective of professionals working in the social work center. In this research, in which a qualitative research design was used, in-depth interviews were conducted with 11 professionals using the purposeful sampling method. The data was collected between October and December 2023 and analyzed with the MAXQDA 2024 program. The analysis of the data revealed five main themes: Roma culture, education for Roma, problems affecting continuity in education, evaluation of service models and recommendations for addressing the cycle of lack of education. As a result of the research, it was concluded that there are various social problems that affect the educational lives of Roma children and that coordinated studies with the family and school system are necessary to solve these problems. In addition, based on the findings of the study, it was concluded that school social work practice is necessary when working with groups that experience inequality of opportunity, such as Roma.

Key Words: *Roma community, student, education, stakeholder, school social work*

GİRİŞ

Geçmişten bugüne bireyler sahip oldukları farklılıklar (*etnik köken, engellilik, dil, din vb.*) nedeniyle toplum tarafından ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Bireylerin, grupların ve toplulukların sosyal işlevselliğini artırmaya, kapasitelerini geliştirmelerine veya yeniden yapılandırmalarına yardımcı olan ve bu amaca uygun toplumsal koşulları oluşturan sosyal hizmet mesleği (Barker, 1999) toplumdaki dezavantajlı gruplar ile çeşitli mesleki çalışmalar yürütür. Romanlar da sosyal hizmet uzmanlarının ve sosyal hizmet alanında çalışan diğer profesyonellerin çalıştığı gruplardan biridir.

Romanlar veya Çingeneler ile yapılan çalışmalar incelendiğinde alanyazında her iki kelimenin de kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bu çalışmada da Roman mı kullanılmalı Çingene mi kullanılmalı hususunun netleştirilmesinin önemli olduğu düşünülmüştür. Çingene ve Roman, aynı kişi ve topluluklar için kullanılsa da iki kelimenin inşa süreci farklıdır. Çingene terimi dış görünüş, yaşam tarzı, tehlike ve kirlilik gibi özellikler ile tanımlanmaktadır (Dişli, 2016). Roman topluluklarının da kendi içerisinde Roman ve Çingene kullanımlarına ilişkin farklılıklar mevcuttur. Kendini Roman olarak tanımlayanlar Çingeneleri öteki olarak görürler. Örneğin; İzmit'te Romanların yaşadığı dört mahallede yapılan bir çalışmada katılımcılardan biri; Roman olmanın kriterlerini ev tutmak, para kazanmak ve yerleşik hayata geçmek olarak sıralamıştır (Uğurlu ve Duru, 2010).

1998 yılında Irkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu, Avrupa Konseyine üye devletlere Romanların/Çingenelerin anılmak istedikleri adın resmi olarak kullanılmasını önermiştir. Uluslararası Roma Birliği, "Roma/n" isminin kullanımı uygun görmüştür (Bakker ve Rooker, 2001). Böylelikle uluslararası platformda kullanımda birlik sağlanmıştır. Saha çalışmalarında gözlemlendiği kadarıyla Kırklareli ilinde yaşayan Roman toplulukları da Çingene kelimesine yüklenen pejoratif anlam nedeniyle nötr olan Roman kullanımı tercih etmektedir. Bu sebeple bu çalışmada Roman kelimesinin kullanımı tercih edilmiştir.

Romanların kökenine ilişkin alanyazın incelendiğinde Avrupa'da ve dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan Romanların, genellikle Hindistan'dan geldiği düşünülmektedir (Kenrick, 2006). Romanların Hindistan'dan göç edip

dünyanın çeşitli yerlerine yayıldıkları tarihler kaynaklara göre değişkenlik göstermektedir. Marushiakova ve Popov (2001), göçlerin 5. yüzyıldan 15. yüzyıla kadar uzandığını ifade ederken; Kenrick (2006) 7. ve 10. yüzyıllarda Romanların Hindistan sınırlarından yola çıkarak İran üzerinden batıya ve Akdeniz kıyılarına doğru göç ettiğini ifade etmiştir.

Romanların göç etme tarihleri belirsiz olduğu gibi dünyadaki ve Türkiye'deki Romanların toplam nüfusuyla ilgili de belirsizlik bulunmaktadır. Türkiye'de özellikle 1960'ların ortalarından itibaren etnik kökene ilişkin bir veri toplanmadığı için Roman nüfusu hakkında net rakamlar verilememektedir. Güncel ve kesin veriler olmamakla birlikte sivil toplum örgütlerinin yaptığı çalışmalara göre Türkiye'de yaklaşık 2-5 milyon Romanın olduğu ileri sürülmektedir. 2024 yılında Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü ve TÜBİTAK tarafından desteklenerek yapılan kapsamlı bir araştırmada ise Romanların Türkiye nüfusunun %1,4-2,7'ini oluşturduğu bilgisi yer almaktadır. Rom, Dom ve Lom gibi adlandırmalar altında toplanan Roman gruplarının büyük çoğunluğu Trakya ve Marmara bölgesinde yaşamlarını sürdürmektedir. Trakya bölgesindeki Romanlar bölge nüfusunun %6-7'sini oluşturmaktadır (Koç ve diğerleri, 2024; Marsh, 2008; Roman Çalıştay Raporu, 2010). Piirainen (2016) araştırmanın yapıldığı yer olan Kırklareli ilinin merkez ilçesindeki Roman nüfusunun yaklaşık 10 bin olduğunu belirtmiştir. Nüfusa dair net ve ayrıştırılmamış veri toplanmaması Roman toplumunda kırılmalı oranlarının anlaşılmasını ve belirli hizmetlere olan ihtiyaçların belirlenmesini güçleştirmektedir (Roth ve Toma, 2014). Romanların sosyal politika alanlarının birçoğunda çeşitli sorunlar ile mücadele ettiği bilinmektedir. Ancak sayısal verilerin olmaması bilgiye ve verilere bağlı olarak politika oluşturmaya engel teşkil eden bir durumdur.

Bu çalışma kapsamında sosyal politika alanlarında eğitim konusu odağa alınmış olsa da sorunların kesişimselliğinden hareketle farklı sorun alanlarına da çalışmanın ilgili yerlerinde değinilmiştir. Eğitim, istihdama katılım ve yaşam koşullarını iyileştirmek bağlamında önemlidir. Eğitimsizlik ise çoğu zaman yoksulluk anlamına gelir. Eğitimin yetersiz olması niteliksiz ve yoksul bir gençliğin ortaya çıkmasına sebep olmakta ve eğitimsizlik de yoksulluk

³Sahada (Eylül 2023) sivil toplum örgütlerindeki temsilciler ile yapılan görüşmelerde Kırklareli'nde yaklaşık 17-18 bin Romanın yaşadığı bilgisi şifahi edinilmiştir.

gibi kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır (Koray, 2020). Eğitim hakkı ulusal (T.C. Anayasası, Millî Eğitim Temel Kanunu, İlköğretim ve Eğitim Kanunu) ve Türkiye'nin de taraf olduğu uluslararası sözleşmeler (Birleşmiş Milletler [BM] Çocuk Hakları Sözleşmesi, BM İnsan Hakları Evrensel Beyanname, BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi) ile güvence altına alınmıştır. Bu belgelerin çeşitli maddelerinde eğitim hakkının öneminden bahsedilmektedir. Devletlerin eğitim hakkını herkes için erişilebilir, eşit ve ayrımcılık yapmadan sağlama yükümlülüğü vardır. Türkiye'de zorunlu eğitim 2012 yılından itibaren ilköğretim ve ortaöğretimi kapsayan 12 yıllık bir süreçtir. Herkesin zorunlu olarak okutulması gözetilse bile eğitim müfredatının içeriği veya eğitim pratiğinin kendisi itibarıyla her öğrenci eğitim sürecini benzer şekilde deneyimleyememektedir. Kültürel sermayenin üretiliş biçimi olan eğitim ile aslında herkes okutulsa bile eşitlik sağlanmış olmamaktadır. Eğitim sistemi hakim kültürün kodlarını referans alarak yapılandırıldığı için genellikle bu kodları “alt kültürden” gelen çocukların çözmesi pek de kolay olmamaktadır (Aktay, 2005). Hakim kültürün kodlarının referans alınması eşitsizliğin sürdürülmesine olumsuz bir katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla eğitimde eşitlik sağlamak için fırsat eşitsizliğini azaltacak çalışmaların yapılması ve eğitim politikalarının kapsayıcı bir şekilde yapılandırılması gerekir.

Eğitim hakkı, bireylerin yaşamlarının her aşamasında etkin rol oynayan bir insan hakkıdır. Eğitim bireysel ve toplumsal düzeyde gelişme sağlayan önemli bir sosyo-ekonomik hak olduğu için öncelikli olarak ele alınan bir sosyal politika alanıdır (Koray, 2020). İkinci kuşak haklar arasında yer alan eğitim hakkı, devletin hem koruma hem de uygulama yükümlülüğü olan haklardan biridir. Sosyal hizmet uzmanları da bu hususta ikinci kuşak hakların hayata geçirilmesinde bireylere yardımcı olan bir meslek grubudur (İfe, 2017). Sosyal hizmet uzmanları ve sosyal hizmet alanında çalışan meslek elemanları dezavantajlı veya fırsat eşitsizliği yaşayan grupların eğitime erişimlerini artırmak, eğitim hakkının korunması ve desteklenmesi konularında rol alırlar. Ayrıca eğitim, Romanların yaşadığı eşitsizliklerin kırılmasında önemli bir role sahiptir (Flecha ve Soler, 2013). Eğitim, yoksulluğun çemberinden çıkma fırsatları yaratır ve toplumun kalkınması için de bir potansiyel sağlar (Trbojević ve diğerleri, 2019).

Eğitim bağlamında, Romanlar eğitim ile ilişkileri en düşük olan gruplardan biridir. Roman öğrencilerin okul terk oranları yüksektir. Üçüncü, dördüncü sınıf öğrencilerinin okuma yazma bilmemesi sık gözlemlenen bir durum olup devamsızlık oranları da yüksektir. Eğitim eksikliğini giderecek politikaların kapsamlı olmaması, çocukların aileleri ile çalışmasına sebep olmakta ve çocukların eğitim kurumlarıyla ilişkileri kopmaktadır (Akkan ve diğerleri, 2011). Romanlar sadece eğitim alanında değil farklı alanlarda da güçlükler yaşamaktadır. Romanların yaşadıkları sorunların hükümet düzeyinde ele alınması ilk olarak 2009 yılında Roman açılımı ile gündeme gelmiştir. 25 Kasım 2015 tarihinde açıklanan 64. Hükümet Programında Romanların eğitim, istihdam ve iskân alanlarındaki sorunlarına yer verilerek ayrımcılığın ortadan kaldırılacağına ilişkin bir açıklama yapılmıştır.

Avrupa Birliği (AB) Komisyonu 2011 yılında, Ulusal Roman Entegrasyon Stratejilerini yayınlamıştır. AB'ye üye devletlerin eğitim, istihdam, barınma ve sağlık alanlarında kendi ülkelerindeki Romanların ihtiyacına göre ulusal stratejilerini hazırlamaları çağrısında bulunulmuştur. Komisyon, 2030'a kadar AB düzeyinde yedi hedef belirlemiştir. Hedeflerden üçü eşitlik, sosyal içerme ve katılım alanlarındadır. Kalan dördü ise eğitim, barınma, istihdam ve sağlık gibi sektörel alanlardadır. Eğitim alanında 2030 yılına kadar AB düzeyinde ulaşılması gereken minimum hedefler: erken çocukluk eğitimine ve bakımına katılım farkının en az yarıya düşürülmesi, ortaöğretimin tamamlanmasındaki boşluğun en az üçte bir oranında azaltılması ve ayrı okullara giden Roman çocukların oranını en azından yarı yarıya azaltmak olarak belirlenmiştir (European Commission, 2020). Türkiye'de strateji belgesi kapsamında olan gelişmelere bakıldığında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) koordinasyonunda, 2016-2021 yıllarında Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesi yayınlanmıştır. Strateji Belgesinde eğitim öncelikli alan olarak belirlenmiş olup, barınma, istihdam, sağlık ve sosyal hizmetler alanlarında amaç, hedef ve eylemler belirlenmiştir. Ardından 2023 yılında ASHB koordinasyonu ve sekreteryasında yayınlanan Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesinde (2023-2030) her ilin gereksinimlerine uygun bir biçimde İl Eylem Planlarının oluşturulması hedeflenmiştir. Önceki Strateji Belgesinden farklı olarak yerellik vurgusu göze çarpmaktadır. Strateji Belgesinin 2023-2025 ve 2026-2030 yıllarında iki aşama halinde hayata geçirilmesi planlanmıştır.

I. Aşama Eylem Planında (2023-2025) Romanlara yönelik politikalar altı başlıkta (*eğitim, istihdam, barınma, sağlık, sosyal hizmet ve sosyal yardımlar, genel politika alanları*) ele alınmıştır. Eğitim alanında Roman çocukların eğitime erişimlerinin artırılması ve en azından zorunlu eğitimi başarıyla tamamlamaları amaçlanmıştır (ASHB, 2023). Eğitim Millî Eğitim Bakanlığının (MEB) birincil sorumluluğu olarak gözüke de Roman öğrencilerin eğitim hayatlarını etkileyen sorunlar çok boyutlu olduğu için farklı kurum ve kuruluşlar ile iş birliği yapmak gerekliliktir. Eylem Planında da eğitim alanında yapılacak faaliyetlerin MEB başta olmak üzere diğer kurum ve kuruluşların iş birliğinde yürütülmesinin planlandığı görülmektedir. Candaş ve Yılmaz'ın (2012) da vurguladığı gibi eğitim, sağlık ve gelir dağılımı gibi sosyo-ekonomik eşitsizliklerin olduğu alanların birindeki eşitsizlik diğer alanı da etkileyecek ve eşitsizliğin pekişmesine sebep olacaktır. Dolayısıyla bazı alanlarda yapılacak çalışmalarda iş birliği ve koordinasyonlu bir şekilde çalışılması gerekmektedir. Strateji belgelerine ek olarak ASHB'nin de paydaşlarından biri olduğu Romanların Yoğun Olarak Yaşadığı Alanlarda Sosyal İçermenin Desteklenmesi (SİROMA) Projesi 2015-2017 yıllarında hayata geçirilmiştir. SİROMA projesi kapsamında yapılan faaliyetlere ilişkin bir sonuç raporuna rastlanmadığı için projenin sonuçlarıyla ilgili bir bilgi paylaşamamıştır.

Yukarıda bahsedilen çalışmalar genel olarak tüm Romanlar için yürütülmektedir. Bu çalışmalara ek olarak spesifik bağlamda, çocuk refahı alanında risk altındaki çocuklara ilişkin koruyucu ve önleyici çalışmalar yapmak için ASHB'nin farklı hizmet modelleri de vardır. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ÇHGM) koruyucu ve önleyici hizmetler bağlamında her ilde "Çocuklar Güvende" ekipleri oluşturmuştur. Bu ekipler risk altındaki çocukları sokak ve okullarda tespit etmekte, gerekli yönlendirmeleri yapmakta ve izleme çalışmaları yapmaktadır. Uygulamada birliğin sağlanması ve ekiplerin çalışma usul ve esaslarının belirlenmesi amacıyla 16.03.2023 tarihinde "Çocuklar Güvende Ekiplerinin Çalışma Usul ve Esaslarına İlişkin Yönerge" imzalanmıştır. Bu Yönerge ile birlikte önceden kullanılan "mobil çocuk sosyal hizmet," "mobil ekip" ve "çocuklar güvende programı" isimleri ve uygulamaları yürürlükten kaldırılmıştır. Çocuklar Güvende ekipleri aracılığıyla özellikle dezavantajlı bölgelerde sokakta çalıştırılan, dilendirilen, ihmal ve istismara uğrama riski bulunan, okul devamsızlığı olan, suçta

sürüklenme ihtimali olan çocuklara ilişkin çalışmalar yapılmaktadır. Yapılan çalışmalarda 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) kapsamında gerekli görülen tedbir kararlarının alınması ve sosyal ve ekonomik destek (SED) hizmetinin sağlanması gibi çalışmalar yapılmaktadır (ASHB, 2024).

ASHB (2024) tarafından verilen diğer bir hizmet ise SED Hizmetinin Etkinliğinin Artırılması (Okul Destek) Projesidir. 2017 yılında başlatılan bu proje ile SED hizmetinden yararlanan ailelerin çocukları için akademik, kültürel, sosyal ve sportif faaliyetler düzenlenmektedir. Aynı zamanda Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmeliğine (2015) göre bireyler yalnızca ekonomik yönden değil sosyal açıdan da desteklenmektedir. Çeşitli sebepler ile yoksulluk içinde yaşayan ve sosyal hizmet desteğine ihtiyaç duyan çocuk, genç ve ailelere destek sağlanmaktadır. Yönetmelik kapsamında hizmet verilen gruplardan biri de zorunlu eğitim çağında olan ve çeşitli nedenler ile okula devam edemeyen çocuklar olduğu için Roman çocuklar ve aileleri de bu yönetmelikten yoğun bir şekilde yararlanmaktadır.

Tüm bunlardan hareketle; sosyal hizmet alanında çalışan meslek elemanları çocuk refahı alanında mesleki çalışmaların yürütülmesi, okul çağındaki çocukların okula devamlılığının sağlanması, risk altındaki çocukların belirlenmesi ve genel anlamda Roman topluluklar için çeşitli çalışmalar yapan önemli paydaşlardan biridir. Meslek elemanları doğrudan eğitim ve öğretim faaliyetleri odağında çalışmalar yürütmemektedir. Ancak yaptıkları mesleki çalışmalar çocukların eğitim hayatlarını etkileyecek nitelikte çalışmalardır. Roman çocukların eğitimini konu edinen çalışmaların sistematik olarak incelendiği araştırmalarda (Çağlayan, 2021; Karataş, 2023) meslek profesyonelleri olarak okul idarecileri ve öğretmenlerin görüşlerine yer veren araştırmaların olduğu görülmektedir. Eğitimin önemli paydaşlarından biri olan ve sahada bireyleri çevresi içinde ele alarak çeşitli mesleki çalışmalar yürüten meslek elemanlarının görüşlerine yer veren bir çalışma bulunmadığından, bu araştırma bu boşluğu doldurması bağlamında önemlidir. Romanların eğitim yaşantılarını etkileyen etmenleri sosyal hizmet çalışanlarının penceresinden anlamayı amaçlayan bu araştırmanın alt amaçları şu şekilde belirlenmiştir:

Sosyal hizmet merkezlerinde çalışan meslek elemanlarının:

- Roman kültürünü tanımlama biçimleri,

- Romanların eğitime olan bakışlarını değerlendirmeleri,
- Roman öğrencilerin eğitim yaşantısını etkileyen etmenler,
- ASHB'nin hizmet modellerine ilişkin değerlendirmeleri,
- Eğitim sorununu çözmeye ilişkin çözüm önerileri nelerdir?

YÖNTEM

Bu araştırmada sosyal hizmet merkezinde çalışan meslek elemanlarının penceresinden Romanların eğitim yaşantılarına ilişkin görüşlerinin anlaşılması amaçlanmıştır. Meslek elemanlarının görüşlerinin ve deneyimlerinin anlaşılması için nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yapan araştırmacılar, katılımcıların deneyimlerini nasıl yorumladıklarını ve deneyimlerine nasıl bir anlam yüklediklerini anlamaya çalışır. Aslında insanların oluşturdukları anlamları kavramakla ilgilenilir. Burada kilit olan nokta, konunun araştırmacının penceresinden değil görüşme yapılan katılımcının penceresinden anlaşılmasıdır (Merriam, 2018).

Araştırmanın Özneleri

Araştırmanın amacı bağlamında amaçlı örnekleme yöntemi ile katılımcılara ulaşılmıştır. Amaçlı örneklemede araştırmacı keşfetmek, anlamak ve içgörü kazanmak istediği bir örneklem grubu seçer (Merriam, 2018). Araştırmanın amacı doğrultusunda zengin ve derinlemesine bilgi vereceği düşünülen katılımcıların (Patton, 2018) seçilmesine özen gösterilmiştir. Bu sebeple Kırklareli ilinde farklı nüfus grupları (çocuk, kadın, yaşlı vb.) ile mesleki çalışmalar yapan sosyal hizmet merkezindeki meslek elemanları araştırmanın öznelerini oluşturmuştur.

Nitel araştırmalarda örneklem büyüklüğü ile ilgili kesin bir kural olmamakla birlikte (Patton, 2018) bir fenomeni deneyimleyen 3-4 kişi ve 10-15 kişi arasında değişen heterojen bir grupla araştırma yürütülür (Creswell, 2013). Bu araştırmada 11 meslek elemanı ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Araştırmaya katılan katılımcıların dördü psikolog, üçü sosyal hizmet uzmanı, üçü sosyolog ve biri psikolojik danışmandır. Anonimliği ve gizliliği sağlamak için katılımcıların her biri bir renk ile adlandırılmış ve meslek elemanlarının kimliğini ortaya çıkaracak bilgilere tabloda yer verilmemiştir. Katılımcıları

tanıtıcı demografik ve mesleki deneyime ilişkin bilgiler aşağıda Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Katılımcıları Tanıtıcı Bilgiler

	Yaş	Cinsiyet	ASHB’de çalışma süresi	Kurumda çalışma süresi	Romanlar ile çalışma süresi
Mor	35	Kadın	9 yıl	8 ay	2,5 yıl
Kırmızı	35	Kadın	7 yıl	7 yıl	7 yıl
Turuncu	26	Kadın	13 ay	13 ay	13 ay
Sarı	33	Erkek	4 ay	4 ay	4 ay
Siyah	25	Erkek	1,5 yıl	1,5 yıl	1,5 yıl
Yeşil	45	Erkek	8 yıl	8 yıl	9 yıl
Mavi	32	Kadın	7 yıl	7 yıl	7 yıl
Beyaz	35	Kadın	6,5 yıl	3 ay	6,5 yıl
Pembe	28	Erkek	5 yıl	3 yıl	3 yıl
Gri	34	Erkek	10 yıl	6 yıl	6 yıl
Kahverengi	30	Kadın	7 yıl	4 yıl	7 yıl

Veri Oluşturma Süreci

Bu çalışma Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalında yürütülen “Roman Öğrencilerin Eğitim Yaşantılarının Ekosistem Perspektifi Bağlamında Değerlendirilmesi: Bir Model Önerisi” başlıklı doktora tezinin bulgularının bir kısmı kullanılarak hazırlanmıştır. Araştırmanın yapılabilmesi için 01.08.2023 tarihinde Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonundan etik uygunluk izni alınmıştır. İzin alınmasının ardından ASHB’ye 18.08.2023 tarihinde başvuru yapılmış, E-84459573-605.01-8832432 sayılı resmi yazı ile 03.10.2023 tarihinde araştırmanın yapılmasına ilişkin Bakanlık Olur izni çıkmıştır.

Görüşmelere başlamadan önce çalışmanın amacı ve kapsamı hakkında tüm meslek elemanlarına sözlü bilgilendirme yapılmıştır. Görüşmeye katılmayı kabul eden meslek elemanlarının iletişim bilgileri alınmış olup meslek elemanları ve araştırmacının uygun gün ve saatlerinde görüşmeler planlanmıştır. Görüşmelerden önce çalışmanın amacı ve kapsamı hakkında yeniden bilgilendirme yapılarak Bilgilendirilmiş Onam Formu ile katılımcılardan yazılı onay alınarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bakanlık

tarafından onaylanan izinde ses ve görüntü kaydı alınmaması gerektiği belirtildiği için görüşmelerde ses ve görüntü kaydı alınmamıştır. Araştırmacı görüşme esnasında not alarak görüşmelerini tamamlamıştır. Görüşmelerde genellikle kısaltmalar kullanılarak not alınmıştır. Görüşme bitiminin hemen ardından alınan notlar tekrar tekrar gözden geçirilmiş ve eksik kalan yerler aynı gün içerisinde tamamlanmıştır. Ayrıca analiz sürecinde, eksik kaldığı düşünülen ve bilgi teyidinde ihtiyaç olan hususlar konusunda meslek elemanları ile yeniden iletişime geçilmiştir. Görüşmeyi kabul eden meslek elemanlarının iş birliğine açık olması ve sahadaki deneyimlerini aktarma konusundaki istekleri araştırmacının saha sürecini kolaylaştırıcı nitelikte olmuştur. Görüşmelere 11.10.2023 tarihinde başlanmış, son görüşme ise 05.12.2023 tarihinde yapılmıştır. Görüşmeler 40 dakika ila 60 dakika arasında sürmüştür.

Görüşmeler tamamlanıp makale yazıldıktan sonra ASHB'nin bilimsel araştırmalar ile ilgili taahhütnamesine istinaden makalenin yayınlanabilmesi için 10.06.2024 tarihinde ilgili Genel Müdürlüğe izin başvurusu yapılmıştır. 09.08.2024 tarihli E-84459573-605.01-12398192 sayılı resmi yazı ile makalenin yayınlanabilmesine ilişkin Bakanlık Olur izni çıkmıştır.

Verilerin Analizi

Görüşmelerde araştırmacılar tarafından hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunda meslek elemanlarını tanıtıcı bilgiler ve araştırmanın amacıyla bağlantılı açık uçlu sorular yer almaktadır. Görüşmelere başlanmadan önce pilot görüşme yapılmış ve anlaşılmayan sorular üzerinde revizyon yapılmıştır. Görüşmelerde alınan notlar bilgisayarda alındığı için veriler tekrar tekrar okunarak kodlamalar yapılmıştır. MAXQDA 2024 programı ile veriler analiz edilmiş ve beş ana temaya ulaşılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde katılımcılar ile yapılan derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda ortaya çıkan beş ana tema (bkz. Tablo 2) doğrudan alıntılar ile birlikte verilecektir.

Tablo 2. Araştırmanın Tema ve Kategorileri

Temalar	Kategoriler
Roman kültürü	Yaşam tarzı Çalışma yaşamı Kapalı kültür Mahallelere göre heterojen yaşam
Romanlar için eğitim	Eğitime olan bakış açısı Eğitime verilen önem Eğitim düzeyinin düşük olması
Eğitime devamlılığı etkileyen sorunlar	Aile yaşantısı Toplum tarafından dışlanma Akran zorbalığı Ekonomik sebepler Çocuk yaştaki evlilikler “Roman okulu”na gitmek Rol model olmaması
Hizmet modellerinin değerlendirilmesi	Danışmanlık tedbiri kararları Eğitim tedbiri kararları Risk altındaki çocukların tespiti SED hizmeti
Eğitimsizlik sarmalına ilişkin çözüm önerileri	Ebeveyn sistemi ile yapılacak çalışmalar Okul sistemi ile yapılacak çalışmalar Yaptırımların uygulanması

1. Roman Kültürü

Sahada Romanlar ile doğrudan çalışma fırsatı bulan meslek elemanlarının Kırklareli’ndeki Roman kültürünü nasıl tanımladıklarını anlamak amacıyla sorular yöneltilmiştir. Verilen yanıtlar dört alt kategoride toplanmıştır.

1.1. Yaşam Tarzı

Katılımcılar, Romanların genellikle günübirlik yaşadığını ve uzun vadeli plan yapmadığını ifade etmiştir. Bu yaşam tarzı, eğitime ve istihdama katılım konusunda belirli zorlukları beraberinde getirmektedir. Romanlar, erken saatlerde kalkmayı tercih etmemekte ve gece geç saatlere kadar aktif olmaktadır. Bu durum, sosyal hizmet alanında çalışan meslek elemanlarının

Roman ailelerle etkili bir şekilde iletişim kurmasını zorlaştırmakta ve ailelerin eğitim sürecine aktif katılımını engelleyebilmektedir. Eğitim politikalarının Romanların bu yaşam tarzını dikkate alarak esneklik göstermesi önemli bir adım olabilir (Aktay, 2005).

Romanlar günlük yaşıyorlar. Ertesi gün dertleri yok, rahat yaşam tarzları var. Bizim toplumsal değerlerimizle çok farklılar, evlilik, çocuk gibi konularda. Ertesi gün başımın çaresine bakarım derdindeler. Genel olarak birikimleri, yatırımları gibi bir şeyleri yok. Rahat yaşıyorlar, erken saatte kalkmak istemiyorlar (Kahverengi, 30).

Kırklareli'nde Romanlar güne geç vakitte başlıyorlar. İnceleme için gittiğimiz zamanlarda genelde 11'den sonra gidiyoruz. Çünkü erken bir saatte uyanmıyorlar. Aile içinde yaşama kültürü yok diyebilirim. Sokakta yaşıyorlar yani sınırlar belli değil (Turuncu, 26).

1.2. Çalışma Yaşamı

Katılımcıların ifadelerine göre Kırklareli'nde yaşayan Romanların gününbirlik yaşam tarzlarının çalışma yaşamına da yansıdığı düşünülmektedir. Katılımcılar Romanların genellikle düzenli gelir getiren işlerde değil günlük yevmiyeli işlerde çalıştıklarını ifade etmiştir. Bu durum, Romanların ekonomik istikrarını olumsuz yönde etkilemekte ve sosyal yardımlara bağımlılığı artırmaktadır.

Düzenli çalışma hayatında olan çok az insan var, yaşam tarzları yok. Burda Romanlarla ilgili çok fazla çalışma yapıldı, projeler falan çok yürütüldü. Özellikle Romanların düzenli çalışmasıyla ilgili de çok çalışma yapıldı, ama istemiyorlar. Düzenli çalışma hayatı istemiyorlar (Kahverengi, 30).

Kırklareli'ndeki Romanlar çöp toplayıcılığı yapıyorlar. Genellikle çalışmıyorlar. Sosyal yardımlarla geçiniyorlar. Çalışanlar da onların içinden çıkıyor, onlarla yaşamıyorlar (Mor, 35).

Katılımcılar Romanların katı atık toplayıcılığı yaptıklarını, günlük gelir getiren işlerde çalıştıklarını ve kadınların da çoğunlukla temizlik işlerine gittiği ifade etmiştir. Romanların düzenli işlere yönlendirilmesi için mesleki eğitim ve istihdam destek programlarının artırılması düzenli çalışma yaşamı için önemli bir gerekliliktir.

Günlük yaşıyorlar. Öyle olunca maaşlı bir iş de cazip gelmiyor. Daha çok yevmiyeli, günlük işlerde çalışıyorlar. Yevmiyeli işler de daha çok temizlik işleri, taşımacılık işleri gibi oluyor (Beyaz, 35).

Günlük çalıştıkları için sıklıkla atık toplamaya devam ediyorlar. Erkekler hamallık yaparlar, atık toplayıcılığı ise hem kadın hem erkekler yapıyorlar benim gördüğüm kadarıyla. Kadınların neredeyse hepsi merdiven temizliğine gidiyor. Evlere temizliğe giden ise çok fazla yok (Turuncu, 26).

1.3. Kapalı Kültür

Romanların genellikle belirli bir bölgede ve mahallede birlikte yaşamaları kapalı bir kültürün oluşmasına zemin sağlamaktadır. Bu şekilde Romanlar birlikte yaşama kültürüne sahip ve kendi kültürlerini belirli bir bölgede sürdüren bir topluluk görünümü sergilemektedir. Kırklareli’nde de benzer bir durumun söz konusu olduğu ifade edilmiştir. Katılımcıların da ifade ettiği gibi Romanların kendi kültürlerine sıkı sıkıya bağlı olması ve diğer kültürlerle bir arada ol(a)mamaları sosyal uyumu zorlaştırmaktadır. Kapalı kültür yapısı ise Romanların eğitim ve sosyal hizmetlerden yeterince yararlanamamasına yol açabilmektedir.

Kendi kültürleri dışındakileri kabul etmiyorlar. Romanların da uyum sağlamak gibi bir dertleri yok. Kendilerine ait kültürleri var (Mor, 35).

Çok nadir bizlere yakın yerlerde oturanlar vardır ama genellikle kendi içlerinde olmayı tercih ediyorlar. Başka bir yere geçtiğinde uyum sağlayamıyorlar (Kahverengi, 30).

1.4. Mahallelere Göre Heterojen Yaşam

Görüşmelerde Kırklareli ilinde Roman topluluklarının yaşadığı dört mahalle (Yayla, Akalar, Doğu, Kocahıdır) olduğu belirtilmiştir. Ancak Turuncu (26) ve Gri’nin (34) de bahsettiği üzere Kırklareli’nde Roman denilince akla ilk gelen mahalle Romanların çoğunlukta yaşadığı Yayla mahallesidir.

Yani siz şimdi Roman deyince aklımıza hemen Yayla Mahallesi geliyor. Bizim için aslında tırnak içinde en sıkıntılı olan grup Yayla Mahallesi (Gri, 34).

Kırklareli'ndeki Roman mahalleri arasında kesinlikle çok fark var. Roman mahallesi diyince aklımıza gelen ilk mahalle Yayla (Turuncu, 26).

Sosyal hizmet merkezinde çalışan meslek elemanları dezavantajlı ve sosyal hizmet gereksinimi olan bireyler ile çalıştığı için Roman denilince ilk olarak Yayla mahallesinin düşünülmesi beklenen bir bulgudur. Yayla mahallesi diğer üç mahalleye kıyasla sorunların daha derin deneyimlendiği bir mahalle olduğundan meslek elemanlarının sosyal incelemeye sıklıkla gittiği bir mahalle olarak karşımıza çıkmaktadır.

Meslek elemanlarının tamamı Romanlar ile ilgili soruları yanıtlarken mahallelere göre sosyal yaşantının, çalışma yaşamının, konut tiplerinin ve eğitime katılımın farklı olduğunu dile getirmiştir. Görüşmelerden yola çıkarak Kırklareli'ndeki dört mahalle arasında belirgin farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir. Yayla Mahallesi, en dezavantajlı bölge olarak öne çıkmaktadır ve burada yaşayan Romanların sosyo-ekonomik düzeyi diğer mahallelere göre daha düşüktür. Bu heterojen yapı, sosyal hizmet kapsamında sunulan hizmetlerin mahalle bazında özelleştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Sosyal hizmet alanında çalışan meslek elemanları, mahallelerin özel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak planlama yapmalı ve bu ihtiyaçlara uygun hizmetler sunmalıdır.

Yayla Romanların en ağırlıklı olduğu, sosyo-ekonomik en alt tabakanın olduğu bir kesim. Akalar onlardan biraz daha iyi. Kocahıdır da biraz daha iyi. Doğudakiler de en iyi durumda olanlar, hiçbirine benzemiyor onlar. Belli bir sistem var, herkes kendi muhitinde kalıyor. Bu da muhtemelen kökeninden, hangi gruba dahil olduğundan kaynaklanıyor. Sınırlar keskin aslında (Yeşil, 45).

Mesela Yayla'da evler birbirine yakın iç içe ama diğer mahallelerde biraz apartman tarzı. Yaşantı değişiyor (Mor, 35).

Yayla'da kendi kültürlerini orada çok iyi koruyorlar. Diğer mahallelerde daha çok düzenli çalışan Romanlar var, diğer mahallelerde çocuklar okula daha çok gidiyor. Ebeveyn çocuk için daha fazla çabalıyor (Turuncu, 26).

2. Romanlar için Eğitim

Romanların eğitim yaşantıları odağında yapılan bu araştırma, eğitim ve sosyal hizmetlerin iş birliğinin önemini ortaya koymaktadır. Sosyal hizmet uzmanlarının Roman ailelerle daha etkili iletişim kurabilmesi ve bu ailelerin çocuklarının eğitim süreçlerine aktif katılımını teşvik edebilmesi için eğitim kurumlarıyla iş birliği yapması gerekmektedir. Eğitim, Romanların yaşadığı sosyal ve ekonomik sorunların çözümünde kritik bir rol oynamaktadır. Bu nedenle eğitim politikalarının, Romanların özel ihtiyaçlarına yönelik olarak esnek ve kapsayıcı olması büyük önem taşımaktadır. Bu tema altında Romanlar için eğitimin ne ifade ettiği katılımcıların ifadeleri ile alıntılanmıştır. Yapılan görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda üç alt kategori oluşturulmuştur.

2.1. Eğitime Verilen Önem

Katılımcıların ifadelerine göre, Romanların genellikle eğitime önem vermedikleri ve eğitimi hayatlarında öncelikli bir alan olarak görmedikleri görünümü ortaya çıkmaktadır. Bu durum, Roman ailelerin eğitimi bir kurtuluş aracı olarak görmemelerinden kaynaklandığını düşündürmektedir. Eğitim düzeylerinin düşük olması eğitimin öneminin anlaşılmasına sebebiyet vermektedir (Arayıcı, 2008). Bir diğer hususta ise aileler, eğitimi maddi bir kaynak olarak algılamaktadır ve çocuklarını okula gönderme konusunda istekli davranmamaktadır (Kırmızı, 35; Sarı, 33).

Eğitime önem veren bir kültür değil. Eğer okul çocuklar için zorunlu olmasa gitmeyecek. Romanlar hem eğitimden yakınıyorlar, yokluk içindeydik annem babam göndermedi okutmadı diyorlar ama kendileri de çocuklarını göndermiyor. Böyle yetiştikleri için aslında göndermeliler. Ama çocukları okula göndermiyorlar (Sarı, 33).

Aileler eğitimi bir kurtuluş olarak görmüyorlar çünkü yardıma bağımlı hale gelmişler. Bu Yayla'da da var Kocahıdır'da var ama okula devamsızlık en fazla Yayla mahallesinde. Ne kadar proje olursa olsun kişiler eğitimi maddi kaynak olarak görüyorlar. Romanların eğitimle olan ilişkileri yok denecek kadar az (Kırmızı, 35).

Romanların eğitimle olan ilişkisinin zayıf olması, onların lise eğitimine devam etmelerini de olumsuz yönde etkilemektedir. Pembe (28) Kırklareli’nde Roman öğrencilerin yalnızca çok az bir kısmının liseyi bitirebildiğini ifade etmiştir.

Hocam elimizde kesin veriler yok ama tahmini olarak bir şey söyleyebilirim. 100 öğrenciden mesela 5 öğrenci liseyi bitiriyor, bizim gözlemlediğimiz kadarıyla. Bu da eğitime ne kadar önem verdiklerini gösteriyor. Danışmanlık verdiğimiz çocuklarda da var mesela eğitim önemli değil, eğitim bizim için zaman kaybı bizim çalışmamız gerekiyor diyorlar (Pembe, 28).

Araştırmanın bu bulgusu yakın zamanda yapılan kapsamlı bir araştırmanın bulguları ile de uyuşmaktadır. Koç ve diğerleri (2024) tarafından gerçekleştirilen “Türkiye Roman nüfus araştırması” adlı araştırmaya göre Türkiye genelinde kız çocukları için lise okullaşma oranı %78 iken Roman kız çocuklarında %15’e düşmektedir. Erkek çocuklarda ise bu oran Türkiye genelinde %77, Roman erkek çocuklarda %8’dir.

2.2. Eğitime Olan Bakış Açısı

Katılımcılar Romanların eğitime zorunluluktan devam ettiklerini ve eğitimin onlara ne gibi kazançlar sağladığının farkında olmadıklarını ifade etmiştir. Eğitimin Romanlar için bir zorunluluk olarak algılanması ise onların eğitime olan ilgisizliğini artırmaktadır (Gri, 34).

Zoraki bir şey ifade ediyor. Sanki böyle şey gibi geliyor, devlet bir şey dayatmış onlara onlar da onu yapmak zorunda. Hani zul geliyor. Neden gittiklerinin farkında değiller sanki. Zorunluluktan yapıyorlar öyle gözlemliyorum. Belki yanılıyordum bilmiyorum ama yani kültürel olarak eğitim görme, eğitimin hayatın bir parçası olma fikri bence yok yani (Gri, 34).

Eğitim problemi çok fazla. Bilinç yok kesinlikle. Okula gitmenin önemi, neden okulda değiliz, neden okula gitmemiz gerekiyor, geleceğimize yön verme kavramı yok. Aslında gelecek kavramı olmadığı için ileriye dönük bir planları yok. O bilinç oluşmadığı için de bunu oluşturmak için en az üç kuşak geriye gitmek lazım. Ekonomik durumu iyi olan aileler de çocuklarını göndermiyorlar (Kahverengi, 30).

Katılımcılar, Romanların eğitimi okuma yazma öğrenme ile eş değer gördüklerini belirtmiştir. Roman topluluklarının tamamının eğitime ilişkin görüşlerinin bu şekilde olduğu genellenemez. Ancak katılımcıların mesleki deneyimlerinde karşılaştıkları Roman topluluklarının çoğunluğunun bakış açısının bu yönde olduğu reel bir olgu olarak belirtilmiştir (Siyah, 25). Bu bakış açısı ise Romanların eğitim sürecinde ilerleme kaydetmelerini engelleyebilir. Eğitime olan bu dar perspektif, Romanların sosyal ve ekonomik gelişimini de olumsuz yönde etkileyecektir.

Bilinçli olan bir kesim var, yok değil. Biz okumadık, biz bunun şeyini çok iyi çekiyoruz diyen var ama olmayan taraf çok daha fazla. Sadece okuma yazma yeterlidir diyen kesim çok daha fazla. Onlar için eğitim okuma yazma, başka bir fonksiyonu yok bence. Gerisi gerekli değil bence (Siyah, 25).

2.3. Eğitim Düzeyinin Düşük Olması

Romanların eğitime verdikleri önemin düşük olması ve eğitimi sadece okuma yazma öğrenme becerisi olarak görmeleri, genel eğitim seviyelerinin düşük olmasına zemin hazırlamaktadır. Roman ailelerin büyük çoğunluğunun eğitim düzeyinin düşük olduğu ve okuma yazma bilmeyen bireylerin oranının yüksek olduğu görülmektedir (Pembe, 28; Mor, 35; Kahverengi, 30). Türkiye geneline göre Roman kadın ve erkeklerde eğitim seviyesi oldukça düşüktür. Roman kadınların %52'si eğitimsiz ve ilkokul terk olup Roman erkeklerde bu oran %36'dır. Lise ve üzerinde eğitim düzeyine sahip Roman kadınların oranı %4, Roman erkeklerin ise %5'tir (Koç ve diğerleri, 2024).

Anne baba okumadığı için eğitimle ilgili çok alakaları yok. Aileler ile ilgili kendi yaptığım çalışma üzerinden örnek vereyim. 11-12 aile ile görüştüm ortaokul mezunu yok. İlkokul da şu şekilde ilkokul terk, 2. sınıftan sonra bırakmış, 5'i bitiren çok yok (Pembe, 28).

Nesilden nesile aktarılan eğitimsizlik kısır döngüsünü kırmak için en az üç kuşak geriye gitmek gerektiği vurgulanmaktadır (Kahverengi, 30; Mor 35). Bu bulgu, eğitimsizliğin Roman topluluklarında derinlemesine yerleşmiş bir sorun olduğunu göstermektedir. Eğitim politikalarının, Romanların eğitim

düzeyini artırmak için uzun vadeli stratejiler geliştirmesi ve bu stratejileri Romanların kültürel ve sosyal yapısına uygun hale getirmesi gerekmektedir.

Eğitim kısmına gelince Romanlarda okuma yazma oranı düşük, çocuklar için de öyle. Bir laf vardır; “Senin okumuş olduğunun kabul edilmesi için üç neslin okuyor olması lazım.” Romanlarda bu söz konusu değil (Mor, 35).

Ailelerin de çoğu özellikle kadınlar okuma yazma bilmiyorlar erkekler de okuryazar oluyor. Okuma yazma bilmeyen oranı çok yüksek. Bizi gidip işlem yapmak istediğimizde mesela çoğunlukla parmak bastırıyoruz. Onlarda okul konusunda kadın erkek ayrımı yok. Kızım gitmesin oğlum gitmesin değil genel olarak bilinç yok. Ancak eğitim konusu bir anda çözülecek bir sorun değil. En az üç kuşak ilerletmek gerekiyor (Kahverengi, 30).

3. Eğitime Devamlılığı Etkileyen Sorunlar

Bu başlık altında meslek elemanlarının sahadaki deneyimlerine dayanarak Romanların eğitime devamlılığını hangi sosyal sorunların etkilediği anlaşılmaya çalışılmış ve yanıtlar yedi alt kategoride toplanmıştır.

3.1. Aile Yaşantısı

Aile, çocukların eğitim hayatını en çok etkileyen faktörlerden biridir. Katılımcıların ifadelerine göre, ebeveynlerin ilgisizliği, ailelerde suç öyküsünün bulunması ve çocukların bakım rolünü üstlenmeleri, Roman çocukların eğitime devamlılığını olumsuz yönde etkilemektedir (Kırmızı, 35; Sarı, 33; Kahverengi, 30; Turuncu, 26; Mavi, 32). Bu bulgular, ebeveynlerin çocukların eğitimine yeterli ilgiyi göstermemelerinin, çocukların eğitim sürecine katılımını zorlaştırdığını göstermektedir. Özellikle ailede suç öyküsünün bulunması, çocukların duygusal ve sosyal gelişimini olumsuz etkilemekte ve suça sürüklenme riskini artırmaktadır (Beyaz, 35; Yeşil, 45). Bu bağlamda, aile temelli müdahalelerin ve ebeveynlerin eğitim süreçlerine daha aktif katılımını teşvik edecek çalışmaların yapılması önemlidir.

Ebeveynlerin İlgisizliği

Katılımcıların çoğunluğu ebeveynlerin rol ve sorumluluklarını yerine getirmediğini, çocukların okul takiplerini yapmadığını ve çocuğu okula göndermek konusunda gerekli özeni göstermediklerini belirtmiştir.

Ebeveynler daha çok çocuktan kaynaklı olduğunu deseler de bu noktada ebeveynlerin kendi rol ve sorumluluklarını yerine getirmediğini düşünüyorum. Ben onların göndermediğini düşünüyorum (Kırmızı, 35).

Aile çocuğu okula göndermeyi takip etmiyor. Tabiri caize “saldım çayıra mevlam kayıra”. Romanların eğitime devamının sağlanmasında en temelde aile yatıyor. Roman kültüründe ise bu işe yararıyor. Aile tamam diyip geçiyor (Sarı, 33).

Burda çok fazla bir şeyler, projeler yapıldı ama kısa vadeli şeyler, 1-2 yıl yürütülen şeyler ondan mucize bekleyemeyiz. Okulda toplantı oluyor 30 tane öğrenci var, 5 tane veli gidiyor mesela (Kahverengi, 30).

Çocukların Bakım Rolünü Üstlenmesi

Çocukların okula devamlılığını etkileyen sebeplerden biri de çocukların kardeşlerine bakım vermesidir. Aile üyelerinden birinin çalışması halinde evdeki küçük çocuğa bakacak kimse olmadığında çocuğun bakım rolünü evdeki büyük çocuk sağlamaktadır. Bu da çocuğun okulda devamsızlık yapmasına ve okul terkine neden olabilmektedir.

Özellikle kız çocuklarında özellikle de ortaokulda, aile tek ebeveynliyse anne temizliğe gittiğinde çocuk da kardeşine bakmak için okula gitmiyor, kız çocukları bakım rolünü üstleniyor (Turuncu, 26).

Evde çocuklara fazla sorumluluk yükleniyor. 6 yaşındaki bir çocuğun kardeşine bakması istiyor (Mavi, 32).

Ailelerde Suç Öyküsünün Olması

Katılımcıların özellikle vurguladığı hususlardan biri de ailelerde suç ve cezaevi öyküsünün olmasıdır. Çocukların suç ile çevrili bir aile veya mahalle ortamında yetişmesi (Beyaz, 35) onların duygusal ve sosyal gelişimini olumsuz etkilemektedir. Aynı zamanda çocukların okulda gösterdiği davranışlara olumsuz etki yapmakta ve çocuğun suça sürüklenme riski artmaktadır.

...birçok aileye destek sağlıyoruz eşlerinin çoğu cezaevinde. Eşlerin cezaevinde olma sebepleri hırsızlık, madde satışı, adam öldürme vs. gibi. Böyle suçlarla çevrili bir ortamda yaşıyor çocuk. Okullarda mesela merkez okullarda, çocuğun babası cezaevindeyse bu söylenmez, ama o kültürde çok yaygın. Çünkü birçok ailede bu durum var normalleşmiş (Beyaz, 35).

Bir de babanın hapse girmesiyle ailedeki roller de değiştiği için çocuklar pek okula gitmek istemiyor. Özellikle hapse girenlerde bu çok gördüğümüz bir şey. Aile parçalandığı için olabilir. Otorite boşluğu olabiliyor (Yeşil, 45).

Romanların yaşadıkları mahallelerin suçla özdeşleştirildiği ve mahallelerin suç üreten mahalleler gibi damgalandığı bilinir (Akkan ve diğerleri, 2011). Ancak bu çalışmada katılımcıların bahsettiği ailelerde suç öyküsünün bulunması hususu bu şekilde anlaşılmaya sebebiyet vermemeli, bu unsur çocuklar için bir risk olarak değerlendirilmelidir.

3.2. Toplum Tarafından Dışlanma

Romanların toplum tarafından dışlanması, çocukların okul ortamlarında da dışlanmasına neden olmaktadır. Bu durum, çocukların okula devam etme isteğini olumsuz yönde etkilemektedir (Mor, 35; Yeşil, 45). Toplumdaki veya okuldaki ötekileştirme ve ayrımcılık, Roman çocukların eğitim sürecine katılımını zorlaştırmakta, motivasyonlarını azaltmakta, okuldan soğumalarına ve okulu bırakmalarına sebep olmaktadır (Akkan ve diğerleri, 2011).

Romanlar toplumda ötekileştirilmeye maruz kalıyorlar. İnsanlar izole ediyorlar. Bence toplumda bir arada yaşama diye diye bir şey yok (Kırklareli ili için söyledi). Aslında ortada ince bir çizgi var ama o çizgi ince değil kalın çizgiler var. Birlikte yaşıyor gibi gözüküyoruz ama ortada çok keskin bir çizgi var (Mor, 35).

Daha önceden bir müracaatçımız vardı, onun oğlu da farklı bir okula gitmiş Roman. Kadın onu dışladıklarını söylemişti, bir de işin o tarafı var tabi (Yeşil, 45).

3.3. Akran Zorbalığı

Akran zorbalığı, Roman çocukların okula devam etmemesinde önemli bir faktördür. Çocukların eğitim öğretim süreçlerinde karşılaştıkları bu durum onların eğitim deneyimlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Çuhadar,

2020). Katılımcılar, saha ziyaretlerinde ailelerin akran zorbalığı nedeniyle çocuklarının okula gitmek istemediğini dile getirdiklerini belirtmişlerdir (Pembe, 28; Kahverengi, 30). Akran zorbalığı, çocukların okul ortamında kendilerini güvende hissetmemelerine ve okula olan ilgilerini kaybetmelerine yol açabilmektedir. Okullarda akran zorbalığını önlemeye yönelik programların ve destek mekanizmalarının oluşturulması, Roman çocukların eğitim sürecine katılımının artmasını sağlayacaktır.

Okula devamlılıkta bizim aldığımız cevaplar akran zorbalığı, zaten orada bildiğimiz iki sıkıntı var. Buldukları muhitin riskli olması, madde kullanan sayısının fazla olması, çocuklar okulda giderken yolda çocuklar çevriliyormuş. Bunlar ailelerin bize beyan ettiği şeyler. Akran zorbalığı çok varmış, aileler de bunu söyledi (Pembe, 28).

Çocuklar kendi aralarında birbirlerini akran zorbalığına maruz bırakıyorlar. Okula gitmeme sebeplerinden birisi de budur. Akran zorbalığı gördüğü için okula gitmeyen çocuklar oluyor (Kahverengi, 30).

3.4. Ekonomik Sebepler

Ekonomik güçlükler, çocukların eğitim hakkına erişimini engellemekte ve onları erken yaşta iş gücüne katılmaya zorlamaktadır. Katılımcıların neredeyse tamamı, çocukların ekonomik sebeplerle çalışmak zorunda kaldığını ve bu nedenle okula devam edemediklerini ifade etmişlerdir (Sarı, 33; Siyah, 25; Mavi, 32; Kahverengi, 30). Eğitim politikalarının, Roman çocukların ekonomik ihtiyaçlarını karşılayacak destek programları geliştirmesi ve ailelerin ekonomik durumunu iyileştirmeye yönelik girişimlerde bulunması önemlidir. Ekonomik sebepler ve eğitimin alternatif maliyetleri Roman çocukların eğitimlerini doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir (Çuhadar, 2020).

Göndermeme sebeplerinden biri eğitimin kendilerine göre masraflı olması çocuk onlar için eve para getiren bir birey. Bu bir kültür (Sarı, 33).

Okula devamda kesinlikle bence ekonomik düzey etkili. Çocuk mesela çöp toplamaya gidiyor gece, yardımcı olmak istiyor. Bu sefer de çocuk gece uyumuyor sabah uyanamıyor. Bir döngüde aslında. Düzenli işi olan ailelerde en azından okula gönderme bilinci var (Siyah, 25).

Meslek elemanlarının sıklıkla vurguladığı hususlardan biri de çocukların dilendirilmesidir. Özellikle okul çağındaki çocukların dilendirilmesi hem ekonomik istismara girmekte hem de çocuk eğitim hakkına erişememektedir.

...hatta dilendirerek çocuğun eve ekonomik olarak katkı sağlamaları bekleniyor. Maalesef hayata erken atılıyorlar (Mavi, 32).

Son zamanlarda Romanlarda en yaygın gördüğüm şey, yetişkinler çocuklar ile birlikte dilenmeye çıkıyorlar. Biz sokakta dilenen var mı diye mobil ekibe çıkıyoruz. Yanında çocuk olunca insanların daha fazla para verdiğini öğrendim, bu yüzden de çocuklar ile birlikte dilenmeye çıktıklarımı fark ettim. Kendi çocuğu da olmasa da mahalleden bir çocuğu alıp götürüyorlar dilendiriyorlar. Zaten çocuk okula da gitmiyor ya böyle yapıyorlar (Kahverengi, 30).

Diğer katılımcılardan farklı olarak meslek elemanlarından Gri ise ekonomik koşulların çocukların okula devamlılığında birincil sebeplerden biri olmadığını ifade etmiştir.

Ekonomik sebepler, bence çok da etkili değil yani. Yani illa ki etkilediği yerler vardır ama bahsettiğimiz Romanlarla ilgili bu eğitimdeki aksaklıklarla ilgili temel sebeplerden biri değil (Gri, 34).

3.5. Çocuk Yaştaki Evlilikler

Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmalardan BM Çocuk Hakları Sözleşmesi ve ulusal mevzuatta (ÇKK, Türk Medeni Kanunu gibi) 18 yaşına kadar her birey çocuk olarak tanımlanmaktadır. Dünyada 650 milyon kadının ve kız çocuğunun, 115 milyon erkek ve oğlan çocuğunun 18 yaşından önce yani çocuk yaşta evlendirildiği tahmin edilmektedir (Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu [UNFA], 2021). Çalışmanın odağı doğrultusunda bakıldığında da Türkiye'de Romanlar arasında halen 18 yaşından küçük evliliklerin yapılması nedeniyle çocuk yaştaki evliliklerin oranları da azımsanmayacak düzeydedir (Koç ve diğerleri, 2024). Aslında çocuk yaştaki evlilikler konusu çocuk istismarının ve insan hakları ihlalinin farklı bir biçimidir. Çocuk yaştaki evlilikler içerisinde fiziksel, duygusal, ekonomik ve cinsel istismarı barındırmaktadır (UNFA, 2021). Etraflıca ele alınması gereken bir sorun alanı olmakla birlikte bu çalışmada katılımcılar tarafından çocuk yaştaki evliliklerin okul

çağındaki çocukların okula gitmelerini engellediği özellikle vurgulanmıştır (Mor, 35; Mavi, 32). Çocuk yaştaki evlilikler, çocukların eğitim süreçlerini kesintiye uğratmakta ve onların gelecekteki sosyal ve ekonomik fırsatlarını sınırlamaktadır. Bu durum yalnızca eğitim hayatını değil çocukların fiziksel, cinsel ve psikolojik gelişimlerini de olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Eğitim politikalarının, çocuk yaştaki evlilikleri önlemeye yönelik bilinçlendirme kampanyaları ve hukuki düzenlemeler yapması oldukça önemlidir.

Çocuklar genelde küçük yaşta anne-baba oluyor. 15-16 yaşlarında evlilik hala yaygın. Çarpık ilişki de fazla. Bu onlar için normal. Romanlar küçük yaşta evliliğe girdikleri için eğitimi hiçbir sıraya koymuyorlar (Mor, 35).

Hayata erken atılmanın 1-0 önde başlamak olduğunu düşünüyorlar. Bu yüzden de okula gitmekten ziyade erken yaşta evlenmek, çalışmak, çocuk doğurmak veya baba figürü olmak onlar için hayata erken başlamak demek. Eğitimin yerine başka şeyler koyuyorlar. 15 yaşında evlilik dışında birliktelikten doğum yapan çok fazla var (Mavi, 32).

14-15 yaşında çocuğu olan çok fazla. 15 yaşında çocuğu olup bizim danışmanlık verdiğimiz vakalar var. Kızlarda da evlenmek okumaktan daha öncelikli. 14-16 yaş arasına geldi mi ben evlenicem diyorlar, okuyacağım demiyorlar (Siyah, 25).

3.6. “Roman Okulu”na Gitmek

Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği 11. maddesine istinaden yerleşim yeri adres bilgileri esas alınarak okul kaydı yapıldığı için Roman çocuklar mahalledeki akranlarıyla aynı okullara gitmektedir. İkamet sistemine bağlı olarak Roman çocukların, genellikle aynı mahallede yaşayan Roman ailelerin çocuklarıyla aynı okullara gitmeleri, onların farklı kültürlerle tanışma fırsatını sınırlamaktadır (Mavi, 32; Pembe, 28; Gri, 34). Kırklareli ilinde de ikamet sistemine dayalı yerleştirmeye bağlı olarak ilköğretim ve ortaokul düzeyinde tamamı Roman öğrencilerden oluşan okullar bulunmaktadır. Bu durum, Roman çocukların eğitim sürecine olan ilgisini azaltmakta ve okuldaki başarısını olumsuz etkilemektedir. Eğitim politikalarının, Roman çocukların farklı kültürel ortamlarda eğitim almasını sağlayacak düzenlemeler yapması ve çocukların diğer topluluklarla

kaynaşmasını teşvik etmesi gerekmektedir. Romanların mahalle hayatında olduğu gibi okul hayatında da farklı kültürler ile tanışmaması onların daha da kapalı olmalarına sebep olabilmektedir.

...eğitime ulaşamama gibi bir durumları olmuyor. Sadece Roman öğrencilerin hepsinin bir arada olması belki etkili olabilir. Farklı çocuklar ile bir arada olsalar eğitim devamlılığında farklı etkiler görülebilir (Mavi, 32).

Aileler de şunu söylüyor, biz daha önce ilgili kişilere dedik bizi dağıtın diye ama ısrarla bizi bir yere topladılar. Çocuklar okula gidince eğitimden ziyade uyuşturucuyu öğreniyor, sigara kullanmayı öğreniyor, suça karışmayı öğreniyor. Roman ailelerin çocuklarının bence dağıtılması gerekiyor. Şu an bildiğimiz iki tane okul var, onların da tamamı Roman. Diğer ailelere de oraya çocuklarını göndermek istemiyor (Pembe, 28).

Ben bütün Roman öğrencilerinin bir arada bulunmasının çok doğru olduğunu düşünmüyorum. Mesela farklı okullara ya da istedikleri okullara gidebilirler. Evet ikamet zorunluluğu falan filan var ama bir çalışmayla istediği okullara gidebilirler. Çünkü aileler mesela okuldan da şikâyet ediyor. Herkes birbirini bir şekilde etkiliyor (Gri, 34).

3.7. Rol Model Olmaması

Roman çocukların eğitim hayatlarını olumsuz etkileyen bir diğer faktör, olumlu rol modellerin eksikliğidir. Katılımcılar, çocukların mahallede, okulda ve sosyal çevrelerinde olumlu rol modellerin bulunmaması nedeniyle eğitim sürecine ilgilerinin azaldığını belirtmişlerdir (Kırmızı, 35; Sarı, 33; Kahverengi, 30). Rol model eksikliği, çocukların geleceğe yönelik umutlarını ve motivasyonlarını olumsuz yönde etkilemektedir.

Mesela bir baba madde kullandıysa çocuğun kullanma eğilimi daha fazla oluyor. Baba cezaevine girdiyse çocuğun da cezaevine girmesi çok olası. Bir baba çocuğuna şiddet uyguluyorsa çocuk okulda akran zorbalığı gerçekleştiriyor. Gücü güçsüz bireye uygulayarak gösteriyor (Kırmızı, 35).

En zorlandığımız kısım aile. Evde çocuğun çalışma ortamı yok, rol model alabileceği kimse yok. Rol model de gerekiyor. Roman kültüründe bu maalesef yok (Sarı, 33).

Roman çocukların yaşadığı mahallelerde veya yakın çevrelerinde eğitimini tamamlayan kimsenin olmaması, okuyarak meslek sahibi olmuş ve yaşam standartlarında belirli bir düzeyde olan kişilerin çok nadir görülmesi çocukların eğitim hakkından faydalanma durumlarını etkilemekte olup çocukların eğitimle olan ilişkileri zayıflamaktadır (Akkan ve diğerleri, 2011; Çuhadar, 2020). Roman çocukların çevrelerinde olumlu rol modellerden daha çok olumsuz rol modellerin olması çocukların hayata ve eğitime bakışlarını etkilemektedir.

4. Hizmet Modellerinin Değerlendirilmesi

Roman çocukların okula devamlılığı ve risk altındaki çocukların tespiti bağlamında meslek elemanlarına ASHB'nin ne tür mesleki çalışmalar yürüttükleri sorusu yöneltilmiştir. Meslek elemanlarının yanıtları analiz edildiğinde dört alt kategori bulunmuştur.

4.1. Danışmanlık Tedbiri Kararları

5395 sayılı ÇKK kapsamında koruyucu ve destekleyici tedbir kararları (eğitim, danışmanlık, sağlık, bakım ve barınma tedbirleri) alınabilmektedir. Katılımcılar, Romanlarla yaptıkları saha çalışmalarında danışmanlık ve eğitim tedbiri kararlarına ilişkin deneyimlerini paylaşmış ve bu süreçte karşılaştıkları zorlukları ifade etmiştir. Danışmanlık tedbir kararlarının yürütülmesinde genellikle ASHB'nin daha etkin olduğu, Millî Eğitim Müdürlüklerinde ise bu konuda sorunlar yaşandığı ifade edilmiştir (Pembe, 28; Gri, 34). Bu bulgular, danışmanlık tedbir kararlarının etkin bir şekilde uygulanabilmesi için kurumlar arası iş birliğinin artırılması gerektiğini göstermektedir.

Sosyal hizmet bu işi daha etkin yürüttüğü için hakimler genelde danışmanlık tedbirini sosyal hizmete veriyor. Biz bu hususta tedbir kararı olan çocuğun ailesi ile her hafta görüşüyoruz. En kötü iki haftada bir görüşüyoruz, olmadı evine incelemeye gidiyoruz (Pembe, 28).

Yani biz onu iteleyerek yaptırıyoruz hocam. Çoğu zaman yaptırıyoruz çoğu zaman olmuyor. Başka illerde de öyle midir bilmiyorum. Benzer sıkıntılar var ama Millî Eğitim Müdürlükleri, danışmanlık tedbirini zaten kanun yürürlüğe girdiğinden bu yana, bizim burasının özelinde söylüyorum, hiçbir şekilde sahiplenmediklerini biliyorum. Böyle bir sorumlulukların

da olmadığını söylüyorlar, kanunda geçiyor olmasına rağmen. Kanunda zaten Millî Eğitim Müdürlüğü'ne verilmiş. Millî Eğitim'de sanki ekstradan büyümüş gibi bir algı var (Gri, 34).

Katılımcılar, Roman çocukların sosyal hizmetlerle korkutulduğunu ve bu nedenle çocukların sosyal hizmet merkezlerine gitmek istemediğini belirtmiştir. Bu durum, danışmanlık tedbir kararlarının MEB tarafından yürütülmesinin çocukların yararına olabileceğini göstermektedir (Mavi, 32).

Danışmanlık tedbirinde çocuk okula gidiyorsa Millî Eğitim uygulaması deniliyor. Çocuğun iki haftada bir sosyal hizmete gelmesi çocuk açısından hoş bir şey değil. Çünkü çocuklardaki sosyal hizmet algıları da farklı. O çocuklar sosyal hizmetle korkutuluyor, yaramazlık yaparsan seni yurda alırlar deniliyor ve pek de gelip gitmek istemiyorlar. Buraya geldiğinde çocuk konuşmuyor, ağzından en ufak bir şey çıktığında sıkıntı olacağını biliyor çocuk tembihleniyor. Bu yüzden bazen MEB uygulaması diyoruz, biz kendimiz uygulayalım dediğimizde kendimiz uyguluyoruz. Ama MEB uygulaması diyince çoğunlukla yüzde 90'ı diyim uygulanmıyor. MEB'e yazıyoruz danışmanlık ne halde diye cevap gelmiyor, ki mahkemeye de bildirilmiyor (Mavi, 32).

4.2. Eğitim Tedbiri Kararları

Katılımcıların tamamı, eğitim tedbiri kararlarının etkin bir şekilde uygulanmadığını ve sahada bu tedbir kararlarının okullara iletilmediğine denk geldiklerini ifade etmiştir. Bu durum, eğitim tedbirlerinin okul düzeyinde yeterince takip edilmemesi ve uygulanmamasıyla sonuçlanabilmektedir. Aksaklığın nerede olduğu bilinmemekle beraber eğitim tedbir kararlarının etkin bir şekilde uygulanabilmesi için, MEB'in ve okulların bu tedbirlerin önemini kavraması ve uygulama süreçlerine daha fazla özen göstermesi gerektiği düşünülmektedir.

4.3. Risk Altındaki Çocukların Tespiti

ASHB, risk altındaki çocukların tespiti konusunda okullarda ve sokakta mesleki çalışmalar yapmaktadır. Sahada Çocuklar Güvende Projesi ile izleme çalışmalarının yürütüldüğü ve okullar ile iletişimin iyi olduğu belirtilmiştir (Kırmızı, 35; Sarı, 33). Katılımcılar Çocuklar Güvende Projesi kapsamında

genellikle Roman öğrencilerin buldukları okulların seçildiğini ifade etmiştir. Ancak, sokakta yürütülen çalışmalarda kimlik bilgilerinin doğrulanması ve yetki sorunları nedeniyle bu çalışmaların bazı durumlarda yetersiz kaldığı belirtilmiştir. Bu bağlamda risk altındaki çocukların tespitinde ve izlenmesinde daha etkin yöntemlerin geliştirilmesi, kurumlar arası yetki ve sorumlulukların netleştirilmesi meslek elemanlarının sahadaki çalışmalarını kolaylaştırabilir.

Mobil sosyal hizmet ekibimizle biz okulları geziyoruz. Risk teşkil eden okulları Müdürlüğümüzce seçip okul idarecileri ve öğretmenleri ile iletişime geçiyoruz. Bize bilgi veriyorlar, isim bilgisi alıyoruz. Biz de gidip kontrolü yapıyoruz. Haneye mutlaka gidiliyor ve hanede inceleme yapılıyor. Çoğunlukla biz kendimiz gidip soruyoruz. Bakanlığın bizden de istediği yılda en az 6 okulun taranması. Biz Kırklareli'nde Roman nüfusunun yoğun olduğu okulları seçiyoruz ama diğer okullar da var ve tüm kademeler taranıyor (Kırmızı, 35).

Kırklareli küçük bir şehir. Merkezde işlek caddeler belirlidir. Haftada 1 gün ekip bu caddeleri geziyor. Risk altındaki çocuklar incelemeye tabi tutuluyor. Kimlik bilgileri inceleniyor. Ancak genelde kimliği yanında getirmiyorlar. Kimliği yanında yoksa da bir işlem yapılamıyor. Görevlendirme var aslında ama yetki yok. Yetki verilse daha işlevsel olur. Ekipler olsun biz de o bilgilere ulaşabilmeliyiz. Ben de müdahale edebileyim (Sarı, 33).

4.4. SED Hizmeti

Katılımcılar, Romanların SED hizmetinden yüksek oranda yararlandığını ancak bu hizmetin çoğunlukla maaş gibi algılandığını ve ailelerin bu yardımı sürekli bir gelir kaynağı olarak gördüğünü ifade etmiştir (Yeşil, 45; Mavi, 32). Bu durum, SED hizmetinin amacının tam olarak anlaşılmadığını ve ailelerin kendilerini dönüştürme isteğinin düşük olduğunu göstermektedir. SED hizmetinin etkinliğini artırmak için, ailelerin bilinçlendirilmesi ve SED hizmetinin amacının daha iyi anlatılması gerekmektedir.

...alınan parayı kendi parası gibi algılıyorlar. Bunu maaş zannediyorlar. Diyoruz ki bu geçici bir yardım, sonlandırılabilir ama ısrarla arıyorlar ben maaşımı çekcem diye arıyorlar. Mesela yardımlar ayın 1'i 5'i arası yatıyor, 6'sında yatmazsa hemen bizi arıyorlar neden yatmadı diye, bizim telefonlar

kilitleniyor. Verilen yardımı maaş olarak algılıyorlar, bunu ısrarla desek de algı değişmiyor (Yeşil, 45).

Ama bazı aileler SED’i bir maaş olarak görüyor, o kısmı problemlidir. Aile kendini değiştirmeye dönüştürmeye istekli olmuyor. Bazıları da tehdit ediyor mesela, yardımı keserseniz çocuğu dilendiririm çocuğu okula göndermem, çocuk benle işe gider diye tehdit ediyor (Mavi, 32).

SED hizmetinin çocukların okula devamlılığına olan katkısı konusunda katılımcılar arasında farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı katılımcılar SED hizmetinin okula devamlılığı olumlu yönde etkilediğini belirtirken, bazıları da bu etkinin sınırlı olduğunu ifade etmiştir (Mavi, 32; Gri, 34; Kahverengi, 30).

Romanlara verdiğimiz tamamen okula devam için. Bence SED çocuğun okula devamına katkı sağlıyor. Tabii ki biz her okula giden ve çocuğu olana vermiyoruz. Bu ekonomik desteği sadece çocuk okula gitsin diye vermiyoruz. Çocuk korunmaya muhtaç durumundadır mesela biz takip etmek için de SED veriyoruz (Mavi, 32).

Hocam ben SED hizmetini çok değerli buluyorum. Birçok açıdan değerli buluyorum. Bence bir sürü faydası oluyor. Eğitimle ilgili de yani onunla ilgili gözlemim şu, aslında çok böyle belirleyici mi? Biraz şüphem var. Yani çok belirleyici değil gibi. Ama böyle yarı yarıya gibi. Yani çünkü mesela bizim okul devamlılığıyla ilgili SED’te desteklediğimiz ailelerin bir kısmı evet dikkat ediyorlar. Mesela devamsızlık azalıyor. Ama ne yapıp edip de bir arpa boyu gidemediklerimiz de var (Gri, 34).

SED hizmeti okula devam ettirmeyi olumlu anlamda etkiliyor, okula devam ettirmeye çalışıyorlar. Yardımın miktarının azalmaması için veya sonlandırılmaması için gönderiyorlar. Para teşvik edici oluyor (Kahverengi, 30).

ASHB tarafından 2014 yılında SED Hizmetinin çocuk ve aileye olan katkısının değerlendirildiği bir araştırmada, SED hizmeti alan çocukların okul başarılarında ve okula devam etme durumlarında olumlu değişimler olduğu vurgulanmıştır. Meslek elemanlarının yarısından fazlası (%61) SED hizmetinin amacına ulaştığını belirtirken %39’u amacına ulaşmadığını ifade

etmiştir (Taşpınar ve diğerleri, 2014). Bu çalışmada da SED hizmetinin okula devamlılıktaki etkisi üzerine farklı görüşler sunulmuştur.

5. Eğitimsizlik Sarmalına İlişkin Çözüm Önerileri

Katılımcılara nesilden nesile aktarılan eğitimsizlik kısır döngüsünü kırmak için ne gibi çalışmalar yapılması gerektiği ve çalıştıkları kurum bağlamında hangi çalışmaların yapılabileceği sorulmuştur. Verilen yanıtlar analiz edildiğinde üç alt kategori oluşturulmuştur.

5.1. Ebeveynlere Eğitim Bilincinin Kazandırılması

Eğitimsizlik sarmalını kırmak için ebeveynlere eğitim bilincinin kazandırılması gerektiği katılımcılar tarafından sıklıkla vurgulanmıştır. Ebeveynlerin eğitimin önemini kavramaları ve çocuklarının eğitim sürecine aktif olarak katılmaları, çocukların eğitim hayatına devam etmeleri için kritik öneme sahiptir (Kırmızı, 35; Turuncu, 26; Beyaz, 35; Gri, 34). Katılımcılar, ailelere yönelik eğitimlerin toplu gruplar yerine bireysel görüşmelerle yapılmasının daha etkili olabileceğini belirtmiştir. Ayrıca, eğitim dilinin ve yöntemlerinin ailelere daha uygun hale getirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Farklı hizmet modelleri üretsek bile aileye yeterli eğitimi veremezsek yine işlevselliği olmayacak. Bu kişiler bana destek sağlanırsa göndeririz diye düşünüyorlar. Bu bir araç olmamalı, eğitim amaç olmalı. Eğitimin önemiyle ilgili diğer bir nokta Aile Eğitim Programları (AEP) eğitimleri veriliyor, ama işlevsel mi onu bilmiyorum (Kırmızı, 35).

Ailelere eğitim vermek hep söylenen bir şey. Ama şunu da görüyorsun toplu bir gruba eğitim vermek yerine tek tek de görüşseniz Romanlarda bazen işe yaramıyor. Eğitim dili değiştirilebilir bence. Aile okula devam konusunda oldukça önemli (Turuncu, 26).

Eğitim aslında şöyle bence bir sonuç, bir neden değil. Ailelerin eğitime ya da eğitimin işte onun aktif rol alabilmelerini sağlamak için birçok şeyi yapmak gerekiyor. Onun belki algısı değişecek. Belki ön yargısı değişecek. Belki o eğitimi almasının en azından temel eğitim almasının çok iyi olduğunu anlayacak vs (Gri, 34).

5.2. Okul Sistemi ile Yapılacak Çalışmalar

Eğitim öğretim faaliyetlerini yürütmek ve okula devamlılığı sağlamak öncelikli olarak MEB'in sorumluluğundadır. Ancak Romanlar gibi farklı sosyal sorunlar ile karşı karşıya kalan ve çeşitli alanlarda fırsat eşitsizliği yaşayan gruplar söz konusu olduğunda diğer kurumlar ile iş birliği yapmak çok kritiktir. Eğitim hayatını etkileyen sorunlar temasında da görüldüğü gibi Romanların eğitim yaşantılarını etkileyen sosyal sorunlar çok boyutludur. Katılımcılar, MEB'in eğitim konusunda daha fazla inisiyatif alması gerektiğini ve diğer kurumların da daha aktif olması gerektiğini vurgulamıştır (Mor, 35; Pembe, 28; Gri, 34).

Bence bizim hizmet modellerimiz yeterli. Eğitim konusu Millî Eğitimin sorumluluğunda. Daha çok onların bu konuda çalışmalar yapması gerekiyor. Bizim sonradan devreye girmemiz lazım (Mor, 35).

...diğer kurumların da biraz inisiyatif alması gerekiyor, özellikle MEB'in inisiyatif alması gerekir. Diğer kurumlar da daha aktif olsa daha verimli sonuç alabilir (Pembe, 28).

Aslında biz bakanlık olarak bu işe bulaşmamalıydık, eğitim ile ilgili işe bulaşmamalıydık. Yani devamsız öğrencilerle ilgili bizim bakanlığın bu kadar aktif rol alması bence uygun değil. Millî eğitimin normalde devamsız öğrencilerin takibini yapması gerekiyor. Bunlarla ilgili eğitime devam etme konusundaki sorunları, çözülebilecek yolları vs. varsa bir çalışma yapması gerekiyor. Eğer ki bir sosyal hizmet müdahalesine ihtiyaç duyulursa bizim bu konuda gerçekten bir şey yapmamız gerektiğini düşünüyorlarsa bizim devreye gitmemiz gerekiyordu. Birinci öncelik Millî Eğitimde olsaydı biz iş birliği yapacak kurum olsaydık (Gri, 34).

Katılımcılar okul sistemini değerlendirirken okullar ile bilgi alışverişinin genellikle sorunsuz olduğunu ancak okullardan sosyal hizmet merkezine vaka bildiriminin az olduğunu vurgulamıştır. Bu durumun okul personelinin, sosyal hizmetin sunduğu hizmet modelleri ve hangi durumlarda bildirim yapma yükümlülüklerinin olduğuna ilişkin bilgi eksikliğinden kaynaklı olabileceği ifade edilmiştir (Beyaz, 35; Gri, 34).

MEB'te çalışan okul müdürleri ve müdür yardımcıları ile görüştüğümde iş birliğine açıklar. Ama tabi çocukların okula kazanılması için ne

gibi çalışmalar yapıyorlar o konu hakkında bilgim yok, açıkçası onları yargılayacak pozisyonda da değilim ama biz gittiğimizde iş birliğine açıklar (Kırmızı, 35).

Okuldan bize çok fazla vaka gelmiyor. Ben bu konuda düşünceliyim aslında gelmesi lazım. Daha çok bize mahkemeden geliyor, çocuk o suçu işliyor bize mahkemeden geliyor. Bize gelse aslında önleyici tedbirler kapsamında bir şeyler yapılabilir. Okuldan çok az geliyor, neredeyse hiç görmedim. Bu da bence okulun sorumluluğunda bir şey ama bize genelde hastaneden, mahkemeden geliyor (Beyaz, 35).

Belki bu konuda bizim de eksikliğimiz var. Daha önceki yıllarda da öyle bir çalışma yaptık hocam. Millî Eğitim Müdürlüğü ile yani genelde rehber öğretmenlerin 5395 kapsamında özellikle eğitim tedbirleri bizim kurum tarafından anlatıldı. 2015 veya 2017'de yani o zamanlarda yapıldı böyle bir şey. Özellikle 5395 ve tedbir kararları anlatıldı. Belki bu konuda bizim de bir oturup Millî Eğitimle ilgili nasıl bir çalışma yapabiliriz düşünmek lazım (Gri, 34).

Yukarıda katılımcıların okul sistemi bağlamında belirttiği sorunların çözümü hususunda Türkiye'de henüz uygulama alanı olmayan okul sosyal hizmeti alanının uygulamasına ilişkin adımların atılmasının önemli olacağı düşünülmektedir. Görüşmelerde okul sosyal hizmetinin gerekliliği, uygulama alanıyla ilgili bilgi sahibi olan meslek elemanları tarafından da dile getirilmiştir.

Bunu okul sosyal hizmetinin gerekliliğiyle bağdaştırabilirim. Bir sorunun tek boyutu değil daha geniş bakılmalı. Daha derine bakmak lazım. Bir de çocuğun yaşadığı ortamı görmeden sadece okul ortamıyla çocuğun eğitim hayatını bağdaştırmak mantıklı değil bence. Çünkü evini ve sosyal ortamını görmeden sadece okulla değerlendirmek de kolay bir şey değil bence orada bir eksiklik var (Siyah, 25).

Fırsat eşitsizliği yaşayan gruplarla saha çalışması yapan Derin Yoksulluk Ağı'nın (2023) saha gözlem notlarında da çocukların ve ailelerin kaynak kurumlara yönlendirilmesine ihtiyaç duyulduğu ve bunun için her okulda sosyal hizmet uzmanının istihdam edilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Sosyal hizmet uzmanları çocuklara ve ebeveynlerine, mevcut sosyo-ekonomik güçlüklerin hafifletilmesi ve farklı sorunlarla başa çıkan çocukların

öğrenme kapasitelerinin ve sonuçlarının iyileştirilmesi için mevcut toplum hizmetlerinin nasıl kullanılacağı konusunda profesyonel yardım ve destek sağlayan bir meslek grubudur (Trbojević ve diğerleri, 2019). Okula giden çocuklar bu çalışmanın bulgularında da görüldüğü gibi okul ortamlarında akran zorbalığı, sosyal dışlanma gibi sorunlarla karşılaşabilir. Bu sorunların çözümünde okul personeli dışında sosyal hizmet uzmanlarının ve farklı ekip üyelerinin katılımıyla koruyucu-önleyici çalışmalar yapmak önemlidir.

5.3.Yaptırımların Uygulanması

Katılımcılar, okula devamlılığı sağlamak için cezai yaptırımların uygulanmasının etkili olabileceğini belirtmişlerdir. Mevcut durumda, okula devam etmeyen çocukların ailelerine yönelik cezai yaptırımların etkin bir şekilde uygulanmadığı ve bu durumun aileleri yeterince caydırmadığı ifade edilmiştir (Yeşil, 45; Sarı, 33; Kırmızı, 35). Cezai yaptırımların daha sıkı ve kesin bir şekilde uygulanması, ailelerin çocuklarını okula göndermeleri konusunda daha duyarlı olmalarını sağlayabilir. Eğitime devam etmeyen çocukların ailelerine yönelik cezai yaptırımların artırılması ve bu yaptırımların etkin bir şekilde uygulanması, eğitim sürecine katılımın artırılmasında önemli bir rol oynayabilir.

Bir dönem velilere ceza kesiliyordu, o işe yaramıştı. Birkaç ay çocuklar okula devam etmişti, cezalar çekilince yeniden gitmemeye başladılar. Normalde aslında MEB yapabiliyor, valiliğe yazılıyor aile çocuğu okula göndermiyor suç işliyor eğitim hakkından mahrum ediyor diye, ama bunu yapmıyorlar. Ona istinaden ailelere ceza kesiliyor. Okula gitmeyince cezai yaptırımın olması gerekiyor, bununla ilgili bir kanun var uygulansın (Yeşil, 45).

...okula göndermemenin cezai yaptırımı ağırlaştırılmalı. Eğer takip çok iyi sağlanırsa ve cezai yaptırımlar artarsa okula devam problemi çözülür. Cezalar katılmalı ve kesinlik kazanmalı. Okula teşvik etmek için aile bilinçlenir ve cezai yaptırımlar artarsa okula devam artar (Sarı, 33).

...cezai işlem, yaptırım olursa gönderirler. Devletin resmi kanallarıyla yüz yüze gelmekten çekiniyorlar, öyle bir korkuları var. Ama bunun yaptırımının olması lazım, çocuğunu okula göndermeyen cezai bir yaptırımı var ama

aile bununla karşı karşıya kalmamış. Hiçbir cezai işlem ödememiş, bu da caydırıcı olmuyor (Kırmızı, 35).

SONUÇ

Bu araştırma, sosyal hizmet alanında çalışan meslek elemanlarının perspektifinden Romanların eğitim yaşantılarını; Roman kültürü, Romanlar için eğitimin önemi, eğitime devamlılığı etkileyen sorunlar, Bakanlığın hizmet modellerinin değerlendirilmesi ve çözüm önerileri temaları olarak ele almıştır. Bulgular, Kırklareli ilinde yaşayan Romanların yaşamlarının mahallelere göre hatta aynı mahalle içinde bile farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu farklılaşma çalışma hayatı, barınma, eğitime katılım ve yaşam tarzında belirginleşmektedir.

Romanlar, homojen bir grup olarak değil, aksine heterojen bir topluluk olarak değerlendirilmelidir. Eğitime verilen önem ve eğitime devamlılık durumları da bu heterojen yapı içinde değişkenlik göstermektedir. Dolayısıyla bölgeler, iller ve mahalleler arasındaki değişkenlikler göz önüne alındığında mahalle bazlı çalışmaların yapılarak sorunların tespit edilmesi ve sorunlara yönelik mesleki çalışmaların yapılması sonucuna varılmıştır.

Çocukların eğitim hayatlarını etkileyen en önemli etkenlerden biri ailedir. Anne ve babanın eğitim seviyesinin çocukların eğitime devam etmeleri üzerinde önemli bir etkisi vardır (Uyan Semerci ve diğerleri, 2012). Bu nedenle, öncelikle ailelerin eğitim sürecine dahil edilmesi, onlara eğitim bilincinin kazandırılması gerekmektedir. AEP gibi eğitim modüllerinin ailelere küçük gruplar halinde sunulması farkındalık yaratmada etkili olabilir.

Romanların olumlu rol modellerden yoksun olması, onların eğitim ve hayat perspektiflerini olumsuz etkilemektedir. Çocukların sadece kendi kültürlerinden olan okullara gitmesi, sosyal, kültürel ve duygusal gelişimlerini olumsuz etkilemektedir. Bu durum, Roman veya Roman olmayan kültürlerin birbirini tanımamasına ve sosyal dışlanmaya yol açmaktadır. Çocukların farklı kültürlerden olan okullara gideceği düzenlemelerin yapılması kültürler arası uyumu artırmak için önemlidir.

Çocukların eğitim hayatlarını etkileyen önemli hususlardan birinin ekonomik sebepler olduğu ortaya çıkmıştır. Yoksulluk, çocukların çalışmak zorunda

kalması veya kardeşlerine bakmak zorunda kalması gibi nedenler çocukların eğitimden uzaklaşmalarına yol açmaktadır (European Union Agency for Fundamental Rights, 2023). Ayrıca ailelerde yaşanan ekonomik güçlüklerin azaltılması için istihdamda sürekliliğin sağlanmasına ilişkin programların geliştirilmesi ve ebeveynlerin düzenli çalışma hayatına girmeleri konusunda teşviklerin artırılması gerekmektedir.

ASHB'nin dezavantajlı bölgelerde risk altındaki çocukların tespiti ve okula devamlılığın sağlanması için yürüttüğü çeşitli mesleki çalışmalar vardır. Bu çalışmaların çocukların eğitim sürecine devam etmeleri için önemli bir destek sağladığı sonucuna varılmıştır. Ancak, danışmanlık ve eğitim tedbirleri kararlarının yürütülmesi ve uygulanmasında yaşanan aksaklıklar, bu hizmetlerin etkinliğini azaltmaktadır. Bu sebeple kurumların kendi iç dinamiklerini gözden geçirmesi ve kurumlar arası koordinasyonun etkin bir şekilde sağlanması önemlidir.

Romanların eğitim hayatına entegrasyonunda yapılacak çalışmalarda çok boyutlu düşünmek ve yalnızca okul sistemi ile sınırlı tutmamak gerekir. Fehérvári'nin (2023) vurguladığı gibi yalnızca pedagojik kültürün değiştirilmesi, öğretim yöntemlerinin geliştirilmesi ve iyi uygulama örnekleri ile eşitlik ve sosyal adalet sağlamak mümkün değildir. Çeşitli uygulama örneklerini değerlendiren Kyuchukov ve New (2016) kültürel ve yapısal koşullar dönüştürülmediği sürece Romanların eğitimlerinde istenen sonuçların üretilmeyeceğini bilmek gerektiğini vurgulamıştır. Sonuç olarak, Romanların eğitim sürecine katılımını artırmak ve eğitimsizlik sarmalını kırmak için bütüncül ve koordineli bir yaklaşım gereklidir. Eğitimde eşitlik ve sosyal adaletin sağlanması için yapısal ve köklü değişikliklere ihtiyaç vardır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma, yalnızca Kırklareli ilinde yaşayan Romanlar ile çalışan meslek elemanlarının görüşlerini kapsamaktadır. Bu durum sonuçların diğer bölgelere genellenmesini sınırlamaktadır. Ayrıca, katılımcıların deneyim ve gözlemleri, subjektif olabilir ve bu nedenle araştırmanın sonuçlarını etkileyebilir. Daha geniş bir örneklem ile daha fazla bölgeden veri toplanarak yapılacak çalışmalar, sonuçların genellenebilirliğini artıracaktır.

Gelecek Araştırmalar ve Uygulamalar

Gelecekte yapılacak araştırmalarda, Roman çocukların eğitim sürecine katılımını artırmak için daha geniş kapsamlı ve farklı bölgelerden veriler toplanarak çalışılmalıdır. Romanların diğer yaşam alanlarındaki deneyimlerinin de incelenmesi ve kapsamlı çözümlerin geliştirilmesi önerilmektedir. Bu çalışma Romanların eğitim yaşantılarının sosyal hizmet perspektifinden değerlendirilmesine yönelik önemli bulgular sunmaktadır. Ancak eğitim politikalarının Roman çocukların kültürel, ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak esnek ve kapsayıcı stratejiler geliştirmesi gerekmektedir.

Uygulama açısından, ailelerin eğitim sürecine aktif katılımını sağlamak için bilinçlendirme kampanyaları ve AEP düzenlenmelidir. Okul sosyal hizmetinin kurumsallaşması ve yaygınlaştırılması, okullarda yaşanan sorunların (akran zorbalığı, dışlanma, devamsızlık gibi) azalması ve Roman çocukların eğitim sürecine katılımını artırmak için önemli bir adım olacaktır. Eğitim, sağlık ve sosyal hizmet alanlarında iş birliği ve koordinasyonun artırılması, Roman çocukların eğitimde karşılaştığı sosyal sorunların çözümüne yönelik etkili stratejiler geliştirilmesini sağlayacaktır. Eğitimde devamlılığı sağlamak için cezai yaptırımların daha etkin bir şekilde uygulanması ve okul personelinin bu konuda bilinçlendirilmesi de önemlidir.

KAYNAKÇA

64. *Hükümet Programı*. (2015). Erişim tarihi: 17 Nisan 2024, https://cdnuploads.aa.com.tr/uploads/TempUserFiles/64.hukümet_programi.pdf
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı [ASHB]. (2023). *Roman vatandaşlara yönelik strateji belgesi 2023-2030- I. aşama eylem planı 2023-2025*. Ankara.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı [ASHB]. (2024). *2023 yılı faaliyet raporu*. Ankara: Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- Akkan, B. E., Deniz, M. B. ve Ertan, M. (2011). *Sosyal dışlanmanın Roman halleri*. İstanbul: Sosyal Politika Forumu.
- Aktay, Y. (2005). Türkiye’de eğitim bir Maxwell cini olacak mı? *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, 2(6), 31-52.
- Arayıcı, A. (2008). *Avrupa’nın vatansızları Çingeneler*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Bakker, P. ve Rooker, M. (2001). *The political status of the Romani language in Europe*. Barcelona: CIEMEN.
- Barker, R. L. (1999). *The social work dictionary* (4. Bs.). Washington: NASW Press.
- Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu [UNFA]. (2021). *Çocuk yaşta, erken ve zorla evliliklerin önlenmesi- temel bilgiler rehberi*. Erişim tarihi: 14 Eylül 2024, https://turkiye.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/unfpa_temelbilgilerrehber.02.07.21.rev1_.pdf
- Candaş, A. ve Yılmaz, V. (2012). *Türkiye’de eşitsizlikler*. İstanbul: Bilnet Matbaacılık.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri- beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (3. Bs.), (M. Bütün ve S. B. Demir, Ed.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çağlayan, E. (2021). Türkiye’de dezavantajlı grupların ve Roman vatandaşların eğitimi hakkında yapılan çalışmaların analizi/incelemesi. *Trakya Üniversitesi Roman Dili ve Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 1-15. <https://orcid.org/0000-0003-3997-7313>.
- Çuhadar, E. (2020). *Türkiye’de eğitim hakkının pratik edilişinin Roman çocukların deneyimleri ile değerlendirilmesi: Edirne örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Bilgi Üniversitesi/Lisansüstü Programlar Enstitüsü, İstanbul.
- Derin Yoksulluk Ağı. (2023). *Saha gözlem çalışması Ekim 2023*. Erişim tarihi: 1 Aralık 2023, <https://derinyoksullukagi.org/saha-gozlem-calismasi-ekim-2023/>
- Dişli, S. Ö. (2016). “Çingene” mi, “Roman” mı? bir inşa süreci. *AÜDTCF, Antropoloji Dergisi*, 31, 97-117.
- European Commission. (2020). *EU Roma strategic framework for equality, inclusion and participation for 2020-2030*. Brussels.
- European Union Agency for Fundamental Rights. (2023). *Roma in 10 European countries: main results-Roma survey 2021*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

- Fehérvári, A. (2023). The role of teachers' views and attitudes in the academic achievement of Roma students. *Journal for Multicultural Education*, 17(3), 253-264. <https://doi.org/10.1108/JME-08-2022-0104>
- Flecha, R. ve Soler, M. (2013). Turning difficulties into possibilities: engaging Roma families and students in school through dialogic learning. *Cambridge Journal of Education*, 43(4), 451-465. <https://doi.org/10.1080/0305764X.2013.819068>
- İfe, J. (2017). *İnsan hakları ve sosyal hizmet: hak temelli bir uygulamaya doğru* (D. B. Çiftçi, Ed.). Ankara: Nika Yayınevi.
- Karataş, E. (2023). 2015-2021 tarihleri arasında Avrupada Roman çocukların eğitimi üzerine yapılan çalışmaların analizi. *Roman Dili ve Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 1-35. <https://doi.org/10.59250/raedergisi.1091186>
- Kenrick, D. (2006). *Çingeneler Ganj'dan Thames'e* (B. Tirnakçı, Ed.). İstanbul: Homer Kitabevi.
- Koç, İ., Saraç, M., Abbasoğlu-Özgören, A. ve Çağatay, P. (2024). *Türkiye Roman nüfus araştırması*. Ankara: TÜBİTAK ve Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü.
- Koray, M. (2020). *Sosyal politika* (6. Bs.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Kyuchukov, H. ve New, W. (2016). Diversity vs. equality: why the education of Roma children does not work. *Intercultural Education*, 27(6), 629-634. <https://doi.org/10.1080/14675986.2016.1259093>
- Marsh, A. (2008). Türkiye çingenelerinin tarihi hakkında. E. Uzpeder, S. Danova/Rousinova, S. Özçelik ve S. Gökçen (Ed.), *Biz buradayız! - Türkiye'de Romanlar, ayrımcı uygulamalar ve hak mücadelesi* (ss. 5-18). İstanbul.
- Marushiakova, E. ve Popov, V. (2001). *Gypsies in the Ottoman Empire*. Bristol: Hertfordshire Press.
- Merriam, S. (2018). *Nitel araştırma- desen ve uygulama için bir rehber* (3. Bs.). Ankara: Nobel.
- Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği (2014). *T.C. Resmî Gazete*, 29072, 26 Temmuz 2014.
- Patton, M. Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (3. Bs.) (M. Bütün ve S. B. Demir, Ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Piirainen, T. (2016). *Romanların Türkiye'deki sosyal durumu ve sosyal içermenin desteklenmesine yönelik kamu politikaları- Ön çalışma, ikinci rapor*. Ankara.
- Roman çalıştay raporu*. (2010). Erişim tarihi: 7 Nisan 2024, T24. <https://t24.com.tr/haber/roman-calistayi-raporu,71526>
- Roth, M. ve Toma, S. (2014). The plight of Romanian social protection: addressing the vulnerabilities and well-being in Romanian Roma families. *The International Journal of Human Rights*, 18(6), 714-734. <https://doi.org/10.1080/13642987.2014.944813>

- Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik. (2015). *T.C. Resmî Gazete*, 29284, 3 Mart 2015.
- Taşpınar, M., Karataş, K., Gelişli, Y., Terzi, Ş., Tezel Şahin, F., Çetin, Ş., Özünlü, M. B., Çelik, Ö. C. ve Ege, A. (2014). *Sosyal ve ekonomik destek hizmetlerinin değerlendirilmesi projesi- araştırma sonuç raporu*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Trbojevik, S., Dimitrijoska, S. ve Ilievski, V. (2019). The need of professional social work in overcoming social problems and social exclusion of children in the process of education. *European Journal of Social Sciences*, 2(1), 49-57.
- Uğurlu, Ö. ve Duru, B. (2010). Kriz ve kentsel yerinden edilme sürecinde Çingenerler. *II. Uluslararası Ekonomi Politik Konferansı: Kriz ve Kalkınma*, 1-11.
- Uyan Semerci, P., Müderrisoğlu, S., Karatay, A., Kılıç, Z., Oğ, B. ve Uran, Ş. (2012). *Eşitsiz bir toplumda çocukluk: çocuğun "iyi olma hali"ni anlamak İstanbul Örneği*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

YAYIN İLKELERİ

- Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yılda dört kez yayımlanan hakemli ve bilimsel bir dergidir.
- Dergiye Türkçe ve İngilizce olmak üzere iki dilde yayın kabul edilmektedir.
- Gönderilen eserler öncelikle konunun dergiye uyumu, yazıların objektiflik kriterine ve yayın etiği ilkelerine uygunluğu, şekil şartlarını sağlaması ve intihal içermemesi bakımından Yayın Kurulunca ön incelemeye tabi tutulmakta ve uygun bulunanlar hakemlere gönderilmektedir.
- Dergiye gönderilen makaleler, “kör hakem sistemi” çerçevesinde iki hakeme iletilmekte; gerekli görülmesi durumunda ise üçüncü bir hakeme yönlendirilmektedir. Yayına kabul açısından çoğunluk kararı aranmaktadır.
- Dergiye gönderilen yazıların başka bir dergide yayınlanmamış ya da değerlendirilmek üzere farklı bir dergiye gönderilmemiş olması gerekmektedir.
- Dergide yayımlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluklar çalışmanın yazar(lar)ına aittir.
- Gönderilen eserlerin telif hakkı Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi’ne aittir. Yazarlar, makalelerini gönderdikleri zaman bu durumu kabul etmiş sayılırlar. Dergide yayınlanan yazılardan kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.
- Makale yazımında Microsoft Office Word programı kullanılması ve eserlerin Dergipark sistemi üzerinden <https://dergipark.org.tr/tr/pub/spcd> adresine gönderilmesi gerekmektedir.

PUBLICATION PRINCIPLES

- Journal of Social Policy Studies is a peer-reviewed and scientific journal published four times a year by the Ministry of Family and Social Services
- Publications are accepted in two languages, Turkish and English.
- The submitted publications are subject to preliminary review by the Editorial Board in terms of compliance with the journal's content, objectivity criteria, ethical principles, and format. Publications providing conditions are sent to the reviewer. The editorial process gives the editors the authority to reject any manuscript, if it does not meet the scientific publishing standards or is out of scope of the journal.
- The articles submitted to the journal are sent to two reviewers within the "blind refereeing"; In case of conflicting feedback, the editor may choose to send the paper to a third reviewer. The majority decision is required for acceptance.
- The article sent to Journal of Social Policy Studies must not have been published in another journal, or has not been submitted to a different journal for evaluation.
- Responsibilities arising from comments in the publications belong to the author (s).
- The copyright of the submitted publications belongs to the Journal of Social Policy Studies. Authors accept this when they submit their articles. Quotations must give reference to the articles published in the journal.
- Articles must be written in Microsoft Word program and sent to <https://dergipark.org.tr/tr/pub/spcd> via Dergipark system.
- For more information about publication principles and to access reference guidelines: <http://dergipark.gov.tr/spcd/page/4807>

